

”Yläasteikäisenä sanoin terapeutilleni, että minusta ero tuntui aivan kuin se olisi ollut minun avioeroni.” -

Narratiiveja vanhempien erosta

Aino-Maija Antikainen

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalipsykologia

Yhteiskuntatieteiden laitos

Itä-Suomen yliopisto

Joulukuu 2022

Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

Yhteiskuntatieteiden laitos

Sosiaalipsykologia

Antikainen, Aino-Maija: "Yläasteikäisenä sanoin terapeutilleni, että minusta ero tuntui aivan kuin se olisi minun avioeroni" – Narratiiveja vanhempien erosta

Pro gradu -tutkielma, 92 sivua, 2 liitettä (3 sivua)

Joulukuu 2022

Tiivistelmä

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan laadullisin tutkimusmenetelmin vanhempien eroa lasten näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vanhempien eroon liittyviä kokemuksia, eron vaikutuksia osallistujien elämänselämykseen, erolle annettuja tulkintoja ja merkityksiä ja sopeutumista tukevia ja estäviä tekijöitä. Kiinnostus tutkimusaihetta koskaan herää siitä, että avio- ja avoeroja tapahtuu Suomessa vuositasolla paljon, ja ne koskettavat väistämättä myös lapsia. Tutkimuksen aineisto koostuu 45 kirjoitetusta kertomuksesta, jotka on kerätty kuuden Itä-Suomen yliopiston sähköisen kanavan sekä lumipallomenetelmän kautta vuonna 2021.

Tutkimuksen teoreettisena taustana toimii narratiivinen lähestymistapa. Narratiivisuudessa ihminen mielletään kertomukselliseksi olennoksi, joka hahmottaa itseään ja ympäröivää maailmaa kertomusten kautta. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään narratiivista tietämisen tapaa, narratiivista aineistoa sekä narratiivista analyysitapaa.

Aineiston analysoinnissa hyödynnetään kahta menetelmää: narratiivien analyysiä ja narratiivista analyysiä. Tulokset osoittavat, että vanhempien eron nähdään muokanneen lasten elämää monella elämän osa-alueella ja vaikuttavan elämään vielä useiden vuosien päästä tosiasiallisesta eron hetkestä. Eron vaikutukset narratiiveissa koskevat arkea, ihmissuhteita, identiteettiä ja mielenterveyttä. Tässä tutkimuksessa vanhempien eroa tulkittiin negatiivisena, positiivisena ja luonnollisena asiana. Suuri osa osallistujista kertoi sopeutuneensa vanhempiensa eroon hyvin, mutta joidenkin elämään ero jättää syvät jäljet, jotka hankaloittavat heidän elämäänsä vielä vuosien päästä.

Asiasanat: avioero, avoero, lapset, narratiivisuus, kertomus

Säilytyspaikka: Itä-Suomen yliopisto

University of Eastern Finland, Faculty of Social Sciences and Business Studies

Department of Social Sciences

Social Psychology

Antikainen, Aino-Maija: "At middle school age I said to my therapist that I felt like the divorce was my own divorce" – Narratives about parents' breakup

Master's Thesis, 92 pages, 2 appendix (3 pages)

December 2022

Abstract

This master's thesis examines parental breakup from the children's point of view using qualitative research methods. The aim of this study is to find out the experiences related to parental breakup, the effects of the breakup on the life course of the participants, the interpretations and meanings given to the breakup and the factors that support and hinder adjustment. The interest in the research topic arises from the fact that there are a great deal of parental divorces and common-law divorces in Finland every year and they inevitably also affect children. The data of this study consists of 45 written narratives which have been collected by using six electronic channels of University of Eastern Finland and by using snowball sampling in 2021.

The theoretical framework of this study is narrative approach. In narrative approach person is considered as narrative being who perceives himself and the world around him through stories. This study utilizes narrative knowing, narrative data and narrative analysis.

Analysis of the data is conducted by two methods: analysis of narratives and narrative analysis. The results indicate that, the breakup of the parents is seen to have shaped the children's lives in many areas of life and affects their lives even several years after the actual moment of parental breakup. The effects of the breakup in the narratives are associated with everyday life, relationships, identity and mental health. In this study the parental breakup was interpreted as negative, positive and natural matter. Most of the children reported that they adjust well with their parents' breakup, but some reported that the parental breakup leaves deep scars, which makes their lives harder years after the breakup.

Keywords: divorce, common-law divorce, breakup, children, narrative

Place of storage: University of Eastern Finland Library

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Vanhempien ero tutkimuskohteena	4
2.1 Lasten hyvinvointi ja vanhempien ero	4
2.2 Tieteellisiä selityksiä eron tuomille vaikutuksille	7
2.3 Lasten sopeutumiseen vaikuttavia tekijöitä	13
2.4 Suomalainen erotutkimus	16
3 Narratiivinen lähestymistapa	19
3.1 Narratiivisuus.....	19
3.2 Kokemuksen tutkiminen	22
3.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	24
4 Tutkimusmenetelmät.....	25
4.1 Kertomukset laadullisen narratiivisen tutkimuksen aineistona.....	25
4.2 Aineiston kerääminen.....	27
4.3 Aineiston esittely ja arviointi	29
4.4 Aineiston analysointi.....	31
4.5 Eettiset kysymykset	35
5 Tulokset	38
5.1 Narratiivien analyysi.....	38
5.1.1 Uusi arki.....	38
5.1.2 Suhde vanhempiin	48
5.1.3 Aikuisen saappaisiin astuminen.....	54
5.1.4 Eron käsitteleminen	56
5.1.5 Vanhempien ero minuuden ja identiteetin muovaajana	60
5.1.6 Eron vaikutukset omaan parisuhteeseen	63

5.1.7 Eron syvä trauma.....	64
5.2 Narratiivinen analyysi: tyyppitarinat.....	66
5.2.1 Selviytymisen tarinat.....	67
5.2.2 Kamppailujen tarinat.....	69
5.2.3 Luonnollisuuden tarinat.....	71
5.2.4 Helpotuksen tarinat.....	72
6 Yhteenvetoa ja pohdintaa.....	75
6.1 Tutkimuksen päätulokset.....	75
6.2 Tutkimuksen arviointia.....	79
6.3 Lopuksi.....	82
Lähdeluettelo.....	85
Liitteet.....	94
Liite 1: Tutkimuslomakkeen sisältö.....	94
Liite 2: Tutkimuskutsu.....	96

1 Johdanto

Tämän sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielman tavoitteena on tarkastella vanhempien eroon liittyviä kokemuksia ja erolle annettuja merkityksiä. Tutkimuksen kohteena ovat siis vanhempien eron kokeneet. Tarkastelun kohteena ovat sekä eron hetki että elämä eroperheessä. Aihe on ajan-kohtainen erojen suuren vuosittaisen määrän vuoksi. Vuonna 2020 13 478 avioliittoa päättyi avio-eroon (Tilastokeskus, 2020a). Vaikka jokaisella eroavalla avioparilla ei ole lapsia, vuonna 2020 yli puolet eli 56 % Suomen lapsiperheistä oli perheitä, jotka muodostuivat avioparista ja lapsista (Tilastokeskus, 2020b). Täten voidaan ajatella, että avioerojen suuri määrä koskettaa myös lapsia. Lisäksi vuonna 2020 myös erilleen muuttavista avopariperheistä¹ 17–18 prosentilla oli lapsia (Nikander, 26.11.2021). Tutkimuksessani tarkastelen sekä vanhempien avio- että avoeroja. Tutkimukseni kautta halusin antaa vanhempien eron kokeneille mahdollisuuden kertoa erokokemuksistaan suoraan itse.

Erot ovat olleet vuosikymmenten ajan tieteellisiä yhteisöjä kiinnostanut aihe. Parisuhteen päätty- miseen liittyvää tutkimusta on tehty nimenomaan eronneen omista kokemuksista (Koskela 2012). Näiden lisäksi on alettu tekemään tutkimusta myös vanhempien eron vaikutuksista heidän lap- siinsa (ks. esim. Fine & Harvey 2011; Maes, De Mol, Buysse 2011). Voidaan ajatella, että vanhem- pien erotessa heidän vaikeasta elämätilanteestaan tulee myös heidän lastensa haaste. Vaikka ero tapahtuu vanhempien välillä ja on siten heidän kriisinsä, yhtä lailla se on myös heidän lapsensa kohtaama kriisi, sillä se vaikuttaa vahvasti myös hänen elämäänsä. Tässä laadullisessa tutkiel- massa tarkastelen erokokemuksia perheen lasten näkökulmasta. Käyttäessäni sanaa *lapsi* en tar- koita iältään lapseksi luokiteltavaa henkilöä, vaan tarkoitan sillä yleisesti eronneiden vanhempien lasta, oli tämä minkä ikäinen tahansa.

Vanhempien eron myötä lapsen elämässä käynnistyy usein muutosten ja perhe-elämän uudelleen järjestelyn prosessi (Castrén, Forsberg & Ritala-Koskinen, 2019). Vanhempien ero tuo usein muka- naan muutoksia lapsen arkeen kuten asumisjärjestelyihin ja ihmissuhteisiin. Myöhemmin

---

¹ Avopariperheillä Nikander (26.11.2021) tarkoittaa avioliitossa asuvaa kahta puolisoa, joilla ei ole tai on lap- sia. Avopariperheiden purkautumisia on vaikea tilastoida. Avopariperheen osapuolten erilleen muuttami- nen ei tarkoita aina avoeroa, vaan erilleen muuttamisen taustalla voi olla myös muita syitä. Avoliiton rekis- teröimättömyyden vuoksi niiden päätymisestä ei ole saatavilla virallista tietoa. (Nikander, 26.11.2021.)

vanhempien löytäessä uuden puolison, lapsen elämään voi tulla mukaan myös uusia ihmisiä ja joskus myös uusia sisaruksia. Siihen, millaiseksi lapsen päällimmäinen tunne ja kokemus eroprosessista ja sen jälkeisestä elämästä muotoutuu, vaikuttaa vahvasti se, kuinka aikuiset omalla toiminnallaan auttavat lasta selviytymään erosta (Bagshaw, 2007, s. 461–462; Moxnes, 2003; Wade & Smart 2003, s. 115–117).

Tutkielmani aineisto koostuu 45 kirjoitetusta kertomuksesta, jotka on kerätty sekä Itä-Suomen yliopiston sähköisten kanavien että lumipallomenetelmän kautta. Kertomuksissa tutkimukseen osallistujat ovat saaneet vapaasti kuvata kokemuksiaan ja tuntemuksiaan liittyen vanhempiensa eroon. Kertomukset ovat hyödyllinen tapa saada tietoa ihmisistä ja heidän toiminnastaan (Heikkinen, 2018, s. 170) ja niiden kautta tulevat näkyväksi yksilöiden tarinat (Hänninen, 2018, s. 191). Tutkielmani on laadullinen tutkimus, sillä sen avulla voidaan tehdä selkoa ihmisten kokemuksista ja merkityksistä tutkimuksen kohteena olevaan aiheeseen (Juuti & Puusa, 2020, s. 9) eli tässä tapauksessa vanhempien eroon.

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä toimii narratiivinen lähestymistapa. Ihmisille on luontaista jäsentää maailmaa tarinoiden kautta (Heikkinen, 2018, s. 170), joten koin mielenkiintoisena lähteä tutkimaan vanhempien eroon liittyvien kokemus- ja tulkintoja tarinallisuuden näkökulmasta. Tarinoiden kautta ihmiset pyrkivät tekemään selkoa elämänsä aikana tapahtuneista asioista (Riesmann, 2008). Lisäksi narratiivista tutkimusta lasten kokemuksista liittyen vanhempiensa eroon on tehty varsin vähän. Suomessa Forsberg, Autonen-Vaaraniemi ja Kauko (2016) ovat tutkineet lasten kokemuksia vuoroasumisesta käyttäen narratiivista lähestymistapaa.

Seuraavaksi esittelen lyhyesti tutkielmani rakenteen. Johdannon jälkeisessä pääluvussa kaksi esittelen aiempia tutkimuksia, joissa on tarkasteltu vanhempien eron vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Esittelen tieteellisen keskustelun näkökulmia vanhempien eron tuomista vaikutuksista lasten elämään. Tarkastelen myös tutkimusten valossa niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat eroon sopeutumiseen. Luvussa kaksi esittelen lyhyesti myös suomessa tehtyjä erotutkimuksia, joissa tutkimuksen kohteena ovat perheen lapset. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja tutkimuskysymykset. Neljäs luku on menetelmäluke. Siinä tarkastelen kertomuksia laadullisen narratiivisen tutkimuksen aineistona, kuvaan, kuinka olen kerännyt aineistoni sekä

esittelen ja arvioin aineistoa tarkemmin. Kyseisessä luvussa kuvaan myös millaisilla analysointimenetelmillä olen aineistoani analysoinut. Luvun loppuun pohdin myös tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Viidennessä luvussa esittelen tutkimuksen tuloksia. Kuudennessa eli viimeisessä luvussa esittelen kokoavasti tutkimuksen päätulokset, arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja yleistettävyyttä sekä pohdin tutkimuksen hyödynnettävyyttä arkipäiväisessä elämässä ja jatkotutkimusaiheita.

2 Vanhempien ero tutkimuskohteena

2.1 Lasten hyvinvointi ja vanhempien ero

Erotutkimuksessa on tarkasteltu paljon vanhempien kokemuksia eroon liittyen, jolloin lapset on kuvattu passiivisina mukana eläjinä (Braver, Shapiro & Goodman, 2006). Ei voida kuitenkaan kiistää, etteikö näidenkin tutkimusten kautta ole voitu saada käsitystä eron vaikutuksista lasten hyvinvointiin. Tällaisissa tutkimuksissa on nimittäin tunnistettu, että erolla voi olla vanhempien psyykkiseen hyvinvointiin, sosioekonomiseen asemaan ja sosiaalisiin kontakteihin vahingollisia vaikutuksia, jotka voivat vaikuttaa myös heidän lapsiinsa. (Harvey & Fine, 2010; Braver, Shapiro & Goodman, 2006). Tieteellisessä keskustelussa on kuitenkin vuosikymmenien ajan oltu kiinnostuneita myös eron vaikutuksista lapsiin.

Tieteellinen keskustelu on ollut pitkään varsin ristiriitaista. Tutkimuksissa on karkeasti sanottuna löytynyt kahdenlaisia tuloksia. (Harvey & Fine, 2010, s. 5.) On havaittu, että ero aiheuttaa lapsille pitkäkestoisia negatiivisia vaikutuksia, jotka näkyvät vielä aikuisuudenkin kynnyksellä (Amato, 2005; Wallerstein & Lewis, 2004), mutta samalla toisten tutkimusten tulokset puhuvat sen puolesta, että erosta ei alun vaikeuksien jälkeen synny sen suurempia pitkäaikaisvaikutuksia (Flowerdew & Neale, 2003; Hetherington & Kelly, 2002, ref. Harvey & Fine, 2010, s. 5). Negatiivisten vaikutusten on sanottu näkyvän esimerkiksi ongelmakäyttäytymisenä ja heikompana koulusuoriutumisena (Amato & Keith, 1991). Myös kognitiivisten, sosiaalisten ja emotionaalisten ongelmien on havaittu yhdistyvän lapsiin, joiden vanhemmat ovat eronneet (Amato, 2005).

Amato ja Keith (1991) havaitsivat 97 tutkimuksen meta-analyysissään, että eronneiden perheiden lapsilla oli jonkun verran enemmän ongelmia kuin lapsilla, joiden vanhemmat olivat pysyneet yhdessä. Kyseisillä lapsilla oli vaikeuksia koulussa ja he tulivat huonommin toimeen vanhempiensa kanssa. Heillä raportoitiin olleen myös enemmän käytösongelmia. Näitä tuloksia arvioitaessa on kuitenkin syytä tuoda esille, että erot tuloksissa niiden lasten välillä, joiden vanhemmat ovat eronneet ja niiden, joiden vanhemmat ovat edelleen yhdessä, ovat hyvin pieniä, joten näiden ongelmien voidaan todennäköisesti ajatella syntyneen myös muista tekijöistä kuin vain erosta. (Amato

& Keith, 1991.) Ero ja siihen liittyvät kokemukset eivät koskaan tapahdu tyhjiössä, vaan niihin vaikuttavat myös muut yksilön elämässä sillä hetkellä meneillään olevat tapahtumat ja olosuhteet. Esimerkiksi taloudelliset olosuhteet, oikeudellinen ilmapiiri, sosiohistorialliset ja kulttuuriset tekijät, rotu ja sukupuoli luovat kontekstin, joka vaikuttaa erokokemuksen muodostumiseen. (Harvey & Fine, 2010, s. 24.)

Lapsen negatiivisempaa sopeutumista ja kehitystä ennustavia tekijöitä on nähty olevan vanhempien ratkaisemattomat konfliktit, taloudelliset vaikeudet, poissaoleva vanhempi, stressaavat elämän muutokset, vanhemman uusi kumppani ja uusioperheeseen sopeutuminen (Flowerdew & Neale, 2003; Harvey & Fine, 2010, s. 14). On myös havaittu, että niillä lapsilla, jotka joutuvat käymään läpi eron mukanaan tuomia muutoksia lukuisia kertoja esimerkiksi vanhemman erottua ja uudelleen avioituttua useamman kerran, on korkeampi riski, että heille muodostuu prosessin myötä haitallisia vaikutuksia (Flowerdew & Neale, 2003, s. 147).

Eron negatiivisten vaikutusten rinnalle on alettu tuomaan myös näkökulmaa resilienssistä. Tällä näkökulmalla korostetaan sitä, että eron tuomasta kuormituksesta huolimatta suurin osa lapsista ja nuorista pystyy toimimaan edelleen lähes tavalliseen tapaan. Suurimmalla osalla lapsista ei siis muodostu mitään käytöksellisiä, koulutuksellisia tai mielenterveydellisiä ongelmia, jotka johtuisivat vanhempien erosta. Resilienssin on havaittu olevan tavallinen psykologinen ominaisuus vanhempien eron kokeneilla lapsilla. Erosta selviytyminen ja resilienssi ovat kuitenkin jääneet aiemmin negatiivisten vaikutusten varjoon, sillä tieteellisessä keskustelussa on aiemmin korostettu eron turmelevaa luonnetta, joten negatiiviset vaikutukset ovat olleet mielenkiintoisempia tuloksia. Ero johtaa lapsilla kuitenkin usein vain vähän kohonneeseen negatiivisten vaikutusten määrään. Joskus tutkimuksissa löytyneiden ongelmien syynä on se, että todellisuudessa ongelmat esimerkiksi mielenterveyden tai koulukäynnin kanssa ovat olleet lapsen elämässä jo ennen vanhempien eroa. Täten niiden ei voida ajatella syntyneen eron seurauksena ja ne aiheuttavat harhan tutkimustuloksiin. (Emery, 1999, s. 37–39, s. 53.)

Syy näihin tieteellisessä keskustelussa esiin nousseisiin varsin erilaisiin tuloksiin voi Emeryn (1999, s. 34) mukaan löytyä tarkasteltaessa tutkimusten toteutustapoja. Esimerkiksi erot aineistonkeruussa ja mittaamisessa voivat vaikuttaa erilaisten johtopäätösten syntyymiseen (emt., s. 34).

Joissain tutkimuksissa erot eronneiden perheiden lapsilla verrattuna yhdessä pysyneiden perheiden lapsiin johtuvat esimerkiksi siitä, ettei kontrolliryhmää ole valittu yhtä satunnaisesti kuin toista ryhmää. Tästä on kritisoitu muun muassa Wallersteinin ja Lewisin (2004) tekemää tutkimusta. (Harvey & Fine, 2010, s. 9.)

Aikojen saatossa on käyty keskustelua myös siitä näkökulmasta tulisiko vanhempien pysyä yhdessä lastensa vuoksi vai tulisiko heidän erota. Wallersteinin ja Lewisin (2004, s. 366) mukaan eroa ei pitäisi pitää pelkästään aikuisten oikeutena. Ero saattaa helpottaa aikuisten stressiä, mutta lasten stressitasoille käy päinvastoin. Ero aiheuttaa heidän mukaansa lapsille suuria negatiivisia vaikutuksia sekä eron hetkellä että myös heidän myöhemmässä elämässään, eikä ero tuo lasten elämään paljoakaan positiivisia muutoksia. (Wallerstein & Lewis, 2004, s. 366–367.)

Amato, Loomis ja Booth (1995) ovat kuitenkin tuoneet osansa keskusteluun omalla 12 vuoden pitkäikäistutkimuksellaan, jossa he tarkastelivat vanhempien eron vaikutuksia nuorten aikuisten hyvinvointiin. He havaitsivat tutkimuksessaan, että tutkimukseen osallistuneiden lasten hyvinvoinnin taso oli aikuisuuden kynnyksellä korkeammalla, mikäli vanhempien riitainen suhde oli päättynyt eroon. Jos taas vanhemmat eivät olleet eronneet ja riitelivät paljon, lasten hyvinvoinnin havaittiin olevan huonompi heidän ollessaan nuoria aikuisia. Tutkimuksessa havaittiin myös niiden lasten voivan paremmin nuorina aikuisina, joiden vanhemmat eivät olleet eronneet mutta eivät myöskään riidelleet. Eron vaikutukset lapsiin olivat siis riippuvaisia vanhempien konfliktien määrästä heidän parisuhteensa aikana. (Amato, Loomis & Booth, 1995.)

Sosiologi Lisa Strohschein (2005) on tarkastellut tutkimuksessaan kanadalaisten 4–7-vuotiaiden lasten hyvinvointia liittyen kasvuolosuhteisiin ja vanhempien eroon. Tutkimuksessa verrattiin sellaisten lasten hyvinvointia, joiden vanhemmat olivat eronneet, niihin, joiden vanhemmat olivat pysyneet yhdessä. Strohschein havaitsi, että jo ennen vanhempien eroa lapsen elämä perheessä on erilaista niissä perheissä, joissa vanhemmat ovat myöhemmin eronneet kuin niissä perheissä, joissa vanhemmat ovat pysyneet yhdessä. Vanhempien sosioekonomisen aseman ja psykososiaalisten resurssien on havaittu olevan yhteydessä lasten mielenterveyteen. Psykososiaalisilla resursseilla tarkoitetaan tässä yhteydessä muun muassa tyytyväisyyttä avioliittoon, vanhempien masennusta ja vaikeuksia perheen toiminnassa. Nämä asiat vaikuttavat

siihen, kuinka vanhemmat pystyvät ylläpitämään perheen hyvinvointia ja ne ovat yhteydessä sekä avioeroihin että lasten mielenterveyteen. Lapsilla, joiden vanhemmat ovat myöhemmin eronneet, on siis havaittu olevan enemmän ahdistusta, masennusta ja antisosiaalista käyttäytymistä jo ennen vanhempien eroa, kuin lapsilla, joiden vanhemmat pysyivät yhdessä. Vanhempien erottua ahdistus ja masennus näillä lapsille lisääntyi. Antisosiaalinen käyttäytyminen kuitenkin vähentyi sen jälkeen kun huonosti toimivien perheiden vanhemmat erosivat. (Strohschein, 2005.)

Ristiriitaisista tuloksista huolimatta, voidaan tehdä listaus niistä kaikille yhteisistä vaikutuksista, joita vanhempien erolla voidaan nähdä olevan lapsiin. Ensimmäisenä voidaan mainita, että ero aiheuttaa lapsille paljon kuormitusta. Toiseksi ero lisää riskiä siihen, että lapsella ilmenee psyykkisiä ongelmia. Kolmantena listauksessa mainitaan, että vaikka ero kohottaa ongelmien ilmenemisen riskiä, suurin osa eronneiden vanhempien lapsista pärjää yhtä hyvin kuin lapset, joiden vanhemmat eivät ole eronneet. Neljänneksi nousee esiin, että vaikka jotkut lapset pystyvät selviytymään eron tuoman kuormituksen kanssa paremmin, tämä ei kuitenkaan tarkoita, että he olisivat haavoittumattomia. Resilienssi ei siis tarkoita haavoittumattomuutta. Ristiriitaisuudet tieteellisessä keskustelussa voivat johtua siis myös siitä, että tutkijat keskittyvät tarkastelemaan vain yhtä edellä mainituista seikoista, eivätkä ota tarkastelun kohteeksi näitä kaikkia vaikutuksia. (Emery, 1999, s. 35.)

2.2 Tieteellisiä selityksiä eron tuomille vaikutuksille

Tässä alaluvussa tarkastelen millaisia selityksiä tieteellinen keskustelu antaa edellisessä luvussa kuvatuille vanhempien eron myötä syntyville vaikutuksille lapsiin. Selityksen painottuvat tutkimuksiin, joissa nimenomaan perheiden lasten omat kokemukset ovat keskiössä. Vuosituhannen vaihteeseen tultaessa tieteellisessä keskustelussa alettiin kiinnittää enemmän huomiota myös lasten omaan toimijuuteen erotilanteissa ja myös siihen, kuinka lapset pystyvät tuomaan perheen sisäiseen keskusteluun uudenlaisia näkökulmia (Robinson ym. 2003, s. 76).

Perheen lasten kokemukset vanhempiensa erosta ovat tutkimusten valossa varsin moninaisia. Erotarinat eivät useinkaan sisällä pelkästään negatiivisia tai pelkästään positiivisia asioita, vaan

saman kertojan tarinassa voidaan havaita sekä kärsimyksen, menetyksen ja surun teemoja että myös kasvun ja toivon teemoja. (Harvey & Fine, 2010.) Ero on koko perheelle uusi, tuntematon ja suuria tunteita herättävä kokemus. Lapset ovat kuvanneet eron myötä syntyvää perheen hajousta ja siitä seuraavaa tavallista arkielämää haittaavaa häiriötilaa eräänlaiseksi kriisiksi. Kun lapset kuulevat vanhempiansa eroavan, he voivat mennä shokkiin, ero voi tuntua epätodelliselta ja he saattavat kokea voimakasta henkistä kärsimystä. Vaikka lapset olisivat havainneet vanhempien huonot välit esimerkiksi riitojen tai jopa väkivallan kautta, ero vaikuttaa heihin silti voimakkaasti. (Robinson ym., 2003, s. 77–78.) Syy voimakkaaseen reaktioon on usein siinä, että tieto vanhempien erosta tulee lapsille täysin yllättäen. Vanhemmat kertovat harvoin lapsilleen avioliiton ongelmista tai eropohdinnoistaan. (Clarke-Stewart & Brentano, 2006, s. 132.)

Berg (2003) havaitsi tutkimuksessaan, että lapset pystyivät joissain tapauksissa ajattelemaan vanhempiansa eron myös varsin rationaalisesti. Joskus jopa vanhempiaan rationaalisemmin. Tutkimuksessa lapset sanoittivat, että mikäli vanhempien välinen suhde on todella huono, heidän tulisi erota. Ero tulee kuitenkin hoitaa, siten etteivät lapset kärsi tai joudu osalliseksi vanhempien keskinäisiin konflikteihin. (Berg, 2003, s. 121–122.) Edellä mainitussa tutkimuksessa vanhempien erosta oli tutkimus hetkellä kulunut jo useampi vuosi, joten ajan kuluminen on voinut vaikuttaa siihen millä tavoin lapset suhtautuvat eroon.

Eron aiheuttama kuormitus voi olla lapsilla hyvin voimakasta ja pitkittynyttä. Eron tuomat muutokset esimerkiksi asumisjärjestelyissä, taloudellisessa tilanteessa, ystävyysuhteissa ja harrastuksissa ovat usein hyvin vaikeita asioita lapsille. (Emery, 1999, s. 35–36; Wallerstein & Lewis, 2004, s. 359.) Waden ja Smartin (2003) tutkimuksessa lapset ja nuoret ovat itse kuvanneet, kuinka jatkuva kahden asunnon välillä ramppaaminen on raskasta ja vaatii paljon ponnistelua. Siirtyminen voi tuntua jopa siltä, ettei voi olla hetkeäkään aloillaan. Lapset ovat sanoittaneet, että vanhempien tilanne näyttää helpommalta, sillä he voivat olla samassa asunnossa koko ajan eikä heidän tarvitse vaihtaa asuntoa. Ajan ja voimien lisäksi kahden asunnon välillä asumiseen liittyy myös voimakkaita ärtymyksen ja surun tunteita ja se on emotionaalisesti uuvuttavaa. Vuoroviikkoasumiseen sopeutuminen vaatii usein aikaa. (Wade & Smart, 2003, s. 114.)

Eron myötä joskus syntyvän taloudellisen tilanteen laskun on havaittu vaikuttavan negatiivisesti lasten hyvinvointiin (Moxnes, 2003). Lapset ja nuoret ovat itsekin listanneet eron negatiivisena vaikutuksena taloudellisen tilanteen heikkenemisen (Harvey & Fine 2010). Moxnesin (2003) tutkimuksessa nousi esille myös se, että heikko taloudellinen tilanne oli lasten mielestä ongelmallista erityisesti silloin kun vanhemmat riitelivät rahasta ja lapsen elatusmaksuista. Kun etävanhempi eli se, jonka kanssa lapsi ei pääsääntöisesti asu, ei suostunut maksamaan lähivanhemmalle tarpeeksi elatustukea, lapsesta tuntui, että hän oli riitojen aiheuttaja. Jos häntä ei olisi, ei olisi vanhempien välisiä riitotakaan. Etävanhemman haluttomuus maksaa elatusmaksuja synnytti lapsessa myös epäilyksen siitä rakastaako vanhempi häntä laisinkaan. Kaiken kaikkiaan eron myötä syntynyt heikompi taloudellinen tilanne tuntui lasten mukaan ongelmalta, joka aiheutti stressiä ja jonka kanssa oli raskasta elää. (Moxnes 2003, s. 93–94.)

Myös vanhemman ja lapsen välisen suhteen muutokset ovat merkittävä kuormituksen, surun ja ahdistuksen aiheuttaja. Muutokset lapsi-vanhempi suhteessa ovatkin varsin yleisiä eron jälkeen. Suhde voi kuitenkin palata entiselleen ajan kuluessa. Yksi muutos suhteessa voi olla toiseen vanhempaan vähentyvä yhteydenpito tai yhteydenpidon katkeaminen kokonaan. (Emery, 1999, s. 35.) Kontaktin katkeamisella on havaittu olevan negatiivinen vaikutus lapsen hyvinvointiin. Erityisesti silloin tilanne on haitallinen, jos lapsi ei tiedä tai ymmärrä miksi yhteydenpidossa on ongelmia. Asian käsittelemistä kuitenkin helpottaa, jos lapsi on tietoinen yhteydenpidon vähäisyyden taustalla olevista syistä. (Moxnes, 2003, s. 96.)

Sosiologit Amato ja Gilbreth (1999) ovat meta-analyysissään tutkineet etävanhempana toimivan isän vaikutuksia lapsen hyvinvointiin. Heidän meta-analyysissään oli mukana 63 samaa aihetta käsittelevää tutkimusta. He havaitsivat, että sillä, kuinka usein isä ja lapsi tapasivat toisiaan ei ollut merkitystä lapsen hyvinvoinnille vaan tutkimuksissa erot lasten hyvinvoinnissa syntyivät siitä, kuinka läheinen isän ja lapsen suhde oli ja millaista isän vanhemmuus oli. Läheisellä suhteella ja auktoritatiivisella vanhemmuudella havaittiin olevan positiivinen vaikutus lapsen koulumenestykseen ja siihen, että lapsella oli vähemmän käyttäytymisongelmia sekä mielenterveydenongelmia kuten masennusta ja ahdistusta. Tutkimuksessa havaittiin myös, että isän maksamalla elatusavulla oli yhteys lapsen parempaan hyvinvointiin. (Amato & Gilbreth, 1999.)

Adamsons ja Johnson (2013) ovat tehneet oman meta-analyysin muualla asuvan isän vaikutuksista lapsen hyvinvointiin ikään kuin päivittääkseen Amaton ja Gilbrethin tutkimuksesta saamaa tietoa. Myös he havaitsivat tutkimuksessaan, että sillä kuinka usein lapsi ja isä tapaavat ei ole lapsen hyvinvoinnin kannalta merkitystä, vaan enemmän merkitsee tapaamisten laatu. Isän osallistumisen lapsen aktiviteetteihin ja isän ja lapsen suhteen hyvä laatu vaikuttivat positiivisesti lapsen käyttäytymiseen, opintoihin ja psyykkiseen hyvinvointiin. Adamsons ja Johnson eivät kuitenkaan havainneet tutkimuksessaan, että isän taloudellisella tuella olisi lapsen hyvinvoinnille merkitystä. Heidän mukaansa tutkimusten välissä olevien vuosien aikana on tapahtunut muutos sen suhteen, millainen rooli isällä oletetaan olevan. Ennen isän rooliksi miellettiin taloudesta huolehtiminen, mutta nykyään isältä odotetaan enemmän osallistumista ja hoivaa. (Adamsons & Johnson, 2013.)

Myös vanhempien väliset konfliktit ovat lapselle haitallisia. Ne voivat aiheuttaa lapselle kuormitusta pitkään, sillä vanhempien väliset konfliktit eivät aina pääty eron hetkeen, vaan voivat jatkua sen jälkeenkin. Tällöin lapsi saattaa joutua osalliseksi riitoihin esimerkiksi tapaamisoikeuksista kiistellessä tai jos vanhemmat odottavat lapsen asettuvan jommankumman vanhemman puolelle. (Emery, 1999, s. 35; Moné, MacPhee, Anderson & Banning, 2011.) Lapsi on vanhempiin muodostuneen kiintymyssuhteen kautta lähtökohtaisesti aina lojaali vanhemmilleen (Karttunen, 2010, s. 96.) Koska lapsi haluaa pysyä lojaalina kummallekin vanhemmalleen, odotus kahden kiintymyskohteen väliltä valitsemasta saa aikaan lojaalisuusristiriidan (Karttunen, 2010, s. 133; Moné ym., 2011, s. 643). Tilanne luo lapselle tunteen siitä, että häntä revitään henkisesti kahtia. Jos vanhemmat tai toinen heistä pyytää lasta valitsemaan puolen, hän käyttää lapsen lojaaliutta hyväkseen ja täten vetää lapsen osalliseksi aikuisten konfliktiin. Näin tekemällä lapsi etäännytetään toisesta vanhemmasta. (Moné ym., 2011, s. 643.)

Eryteisesti huolto- ja tapaamisriitoihin liittyvissä lapsen mielipiteen kuulemisissa lojaalisuusongelma on esillä. Vanhempien keskinäisten riitojen ja siten myös lapsen mielen sisäisten ristiriitojen jatkuessa pitkään, lapsilla on havaittu ilmenevän vakavaa psyykkistä oireilua kuten unettomuutta, pelkotiloja, aggressiivisuutta, ahdistuneisuutta ja levottomuutta. (Karttunen, 2010, s. 137–138.) Vanhempien keskinäisten konfliktien on havaittu vaikuttavan negatiivisesti lapsen ja vanhemman suhteen laatuun, sillä vanhemman oma stressi haittaa hänen kykyään toimia turvallisena aikuisena lapselleen (Smith-Etxeberria & Eceiza, 2021).

Suhde vanhempaan voi muuttua myös silloin, jos vanhempi on masentunut tai muuten poissa-oleva käsitellessään omia eroon liittyviä tunteitaan. Tällöin vanhempi ei ole enää entiseen tapaan lapsen saatavilla, vaikka erotilanne ja sen jälkeiset hetket ovat usein juuri niitä hetkiä, jolloin lapsi tarvitsisi aikuista auttamaan häntä ymmärtämään uutta tilannetta. Kuormitusta lapselle voi aiheuttaa myös huoli omasta vanhemmasta, kun hän näkee vanhempansa suurten tunteiden vallassa. (Emery 1999, s. 35; Wallerstein & Lewis, 2004, s. 359.) Vanhemman ja lapsen eron jälkeiseen suhteeseen vaikuttaa vahvasti se, millaiset välit ovat olleet ennen eroa. Jos suhteessa on ollut ongelmia jo ennen eroa, suhde on todennäköisemmin negatiivinen myös eron jälkeen. Jos taas suhde on ollut hyvä, säilyy se usein sellaisena myös eron jälkeen. (Robinson, 2003, s. 83.)

Myös vanhempien uudet puoliset ja uusperheeseen sopeutuminen voivat aiheuttaa muutoksia vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa ja lapsen arjessa yleisestikin. Uuden puolison ilmaantuminen vanhemman ja lapsen elämään saa usein lapsessa aikaan useita erilaisia tunteita. Uusi puoliso vähentää usein väistämättä lapsen ja vanhemman kahdenkeskistä aikaa, jolloin lapsesta voi tuntua, että uusi kumppani vie vanhemman huomion ja rakkauden siten, ettei sitä riitä enää lapselle entiseen tapaan. (Robinson 2003, s. 84–85.) Tällaiset tuntemukset liittyvät usein erityisesti suhteessa etävanhempaan, jonka kanssa vietetään muutenkin vähemmän aikaa (Moxnes 2003, s. 100).

Isä- tai äitipuolella voi kuitenkin olla myös hyvin positiivinen vaikutus lapsen elämään, jos suhde isä- tai äitipuoleen muodostuu läheiseksi (Harvey & Fine, 2010, s. 64–66). Vanhemman uuden kumppanin myötä myös perheen taloudellinen tilanne voi parantua. Myös suhde vanhempaan voi parantua uuden kumppanin myötä, jos vanhemman nähdään voivan paremmin ja olevan iloisempi uuden kumppanin tavattuaan. (Moxnes, 2003, s. 99.)

Joskus lapsi voi joutua eron myötä pohtimaan sitä, kuinka hän jakautuu vanhempien kesken siten, että kumpikin vanhempi saisi viettää hänen kanssaan yhtä paljon aikaa. Yhteishuoltajuus, jossa lapsi viettää esimerkiksi viikon kerrallaan yhden vanhemman luona mahdollistaa sen, että lapsen yhteydenpito säilyy tasaisena kummankin vanhemman kanssa. Lapsen kasvaessa hänelle muodostuu kuitenkin yhä voimakkaampia omia haluja ja kiinnostuksen kohteita, jotka voivat nousta

tärkeämmäksi kuin vanhempien tasapuolinen tapaaminen. Esimerkiksi tilanteessa, jossa vanhemmat asuvat hyvin kaukana toisistaan ja lapsen kaverit ovat lähempänä toisen vanhemman asuinpaikkaa, lapsi voi haluta viettää enemmän aikaa siellä missä kaveritkin ovat. Tällöin lapsi alkaa myös huomata yhä paremmin sen, ettei hän ole vain resurssi, jonka kautta turvataan vanhempien onnellisuus, vaan hän on yksilö, jolla on tarpeita ja toiveita, jotka muiden tulee huomioida. Vanhempien kesken tasaisesti jakautumisen ajatus saattaa siis lapsen kasvaessa heikentyä, kun omat toiveet ja halut muuttuvat tärkeämmäksi. (Wade & Smart, 2003, s. 109–113.)

Tämä vanhempien kesken tasaisesti jakautuminen ja kummankin vanhemman tapaaminen voi kuitenkin aiheuttaa ahdistusta vielä vuosienkin päästä eron jälkeen, kun perheen lapset ovat kasvaneet jo nuoriksi aikuisiksi. Esimerkiksi yhteisen ajan löytäminen vanhempien tapaamiselle voi aiheuttaa päänvaivaa, kun vanhemmat asuvat eri talouksissa eikä heitä voi tavata yhtä aikaa. Paineita voi nousta myös siitä, kuinka onnistuu näkemään kumpaakin vanhempaa yhtä paljon ja olemaan siten oikeudenmukainen molempia vanhempiaan kohtaan. Nämä ongelmat voivat tehdä perhesuhteiden ylläpitämisestä stressaavaa. (Cunningham & Waldock, 2016.)

Vanhemman ja lapsen välisen suhteen muutosten lisäksi eron voidaan nähdä muokkaavan myös sitä, kuinka perheenjäsenet näkevät toisensa. Eroa voidaan kuvata siis myös eräänlaisena yksilöllistymisprosessina, jonka perheenjäsenet käyvät läpi. Ennen eroa perhe on ollut ikään kuin yksi tiivis yhtenäinen yksikkö, mutta eron myötä sekä vanhemmat että lapset tulevat yksilöinä näkyvämmäksi. Tämän myötä perheenjäsenten on jäseneltävä keskinäisiä suhteitaan uudelleen ja muodostettava uusi tarina itsestään ja perheestään. Eron myötä lapselle usein tulee paremmin näkyväksi myös vanhempien yksilöllisyys. Ennen eroa heidät on usein ajateltu ikään kuin yhtenä kokonaisuutena, mutta eron myötä vanhemmat alkavat näyttäytyä yksilöinä, joihin lapsi pitää erikseen yhteyttä. (Moxnes, 2003, s. 92–93, s. 98.)

Oman yksilöllisyyden ja itsenäisyyden pohtiminen tulee ajankohtaiseksi erityisesti nuoruudessa ja aikuisuuden kynnyksellä. Jos vanhempien ero ajoittuu tähän kehitysvaiheeseen, yksilölle voi muodostua ristiriitaisia tunteita liittyen itsenäistymiseen ja eron käsittelemiseen osana perhettä. Nuorena aikuisena ihminen voi ajatella olevansa jo itsenäinen aikuinen mutta samalla ymmärtää olevansa myös lapsi, joka on yhteydessä perhettä muokkaavaan prosessiin. Itsenäistymisen ollessa

jo itsessään täynnä uusia asioita ja sopeutumista, tuo vanhempien ero elämään lisää epävarmuuksia. Nuorena aikuisena koettu vanhempien ero voi siis aiheuttaa epäselvyyttä omassa roolissa sekä jännitteisyyttä omassa minuudessa. (Reed, Parker, Lucier-Greer & Rehm, 2016, s. 260–263.)

Näihin kaikkiin eron myötä syntyviin muutoksiin sopeutuminen vaatii aikaa. Kun näitä kuormituksen aiheuttajia katsoo, ei Emeryn (1999) mukaan ole lainkaan yllättävää, että lapsilla ilmenee sopeutumisvaikeuksia erotilanteissa. Toisaalta yllättävää on se, kuinka hyvin jotkut lapset sopeutuvat näihin muutoksiin ja kuormitustekijöihin. (Emery 1999, s. 35–36.) Aina eroon liittyvät muutokset eivät kuitenkaan olekaan niin suuria kuin lapset itse ovat pelänneet niiden olevan. Uuteen tilanteeseen sopeuduttua eron voidaan huomata tuoneen myös jotain hyvää elämään. Erosta on voinut myös oppia. Esimerkiksi itsensä ja muiden parempi ymmärtäminen ja tiedostaminen voivat kehittyä eron myötä. Samalla vanhempien eron voi ajatella toimivan opettavaisena kokemuksena omaa tulevaisuutta varten. Kun on nähnyt vanhempien tekemät virheet, voi itse pyrkiä välttämään niitä. Myös vanhemman ja lapsen välinen suhde voi parantua ja lapsi voi oppia näkemään aikuisten näkökulman. Esimerkiksi silloin, kun lapsi näkee vanhemman voivan paremmin eron jälkeen, hän saattaa ymmärtää paremmin eron positiiviset puolet ja sen väistämättömyyden. (Robinson, 2003, s. 84–86.)

2.3 Lasten sopeutumiseen vaikuttavia tekijöitä

Tässä alaluvussa tarkastelen niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, kuinka lapsi sopeutuu vanhempiensa eroon ja sen mukanaan tuomiin muutoksiin. Tutkimusten mukaan suurin osa lapsista sopeutuu vanhempiensa eroon ja sen myötä syntyviin muutoksiin ajan kanssa (Emery, 1999; Flowerdew & Neale, 2003; Moxnes, 2003). Mainitsin aiemmin tekijöistä, jotka ennustavat lapsen negatiivisempaa sopeutumista. Näiden vastapainoksi voidaan nimetä myös suojaavia tekijöitä, jotka auttavat sopeutumaan eron tuomiin muutoksiin ja kuormitukseen paremmin. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi yksilön hyvä itsetunto, vahva sosiaalinen tuki ja hyvät selviytymis- ja hallintakeinot (*coping skills*). Siihen miten yksilö sopeutuu eroon vaikuttaa riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden välinen balanssi. Usein lasten kokemukset vanhempien erosta eivät sisälläkään pelkkiä riskitekijöitä vaan

mukana on myös asioita, jotka suojaavat yksilöä ja auttavat sopeutumaan kohdattuihin muutoksiin. (Harvey & Fine, 2010, s. 14, s. 23.)

Koska ero on niin suuri elämän muutos, lapset hyötyvät suuresti siitä, että heidät huomataan, heitä kuunnellaan sekä otetaan mukaan perheen yhteisiin keskusteluihin ja neuvotteluihin. Näin lapset kokevat itsensä tärkeiksi ja saavat kokemuksia siitä, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa. Huomaamalla ja kuulemalla lapsiaan aikuiset voivat auttaa lapsia sopeutumaan muutokseen. (Bagshaw, 2007, s. 461–462; Moxnes, 2003; Wade & Smart 2003, s. 115–117.) Moxnes (2003) on havainnut tutkimuksessaan, että sopeutumisesta on helpottanut, jos ongelmat on jaettu ja nähty perheen yhteisinä ongelmina. Jos perheessä ei ollut mahdollista neuvotella asioista yhdessä, lasta kuunneltiin harvoin ja hänen tarpeitaan ja toiveitaan ei otettu huomioon, lapsi tunsikin itsensä vanhempien laiminlyömäksi ja yksinäiseksi. Tällä kuuntelemattomuudella oli negatiivinen vaikutus myös lapsen identiteettiin. (Moxnes, 2003, s. 102.)

Lasta on syytä informoida eroon liittyvistä asioista. Hänelle on tärkeä kertoa eron aikaan asioiden kulku ja kertoa mitä tulee tapahtumaan, sillä ne vaikuttavat väistämättä myös hänen elämäänsä. Tiedon antaminen auttaa lapsia ymmärtämään eroa ja tapahtuvia muutoksia. Tiedon saamisen, keskustelemisen ja neuvottelujen kautta lapsi voi myös saada asian käsittelemiseen uudenlaisia näkökulmia esimerkiksi ymmärtämällä vanhempiaan paremmin ja löytämään vaihtoehtoisia tapoja suhtautua eroon. (Moxnes, 2003, s. 103; Robinson, 2003, s. 77–78.) Lapset pyrkivät informaation avulla palauttamaan arkeensa ja mieleensä sitä tasapainoa, joka heillä on ennen ollut (Robinson, 2003, s. 77).

Joskus eron ajatellaan olevan vain aikuisten asia. Salaamalla ja puhumattomuudella vanhemmat yrittävät kenties suojella lastaan, mutta todellisuudessa tämä voi aiheuttaa sen, että lapsi kokee tulevaisuuden epävarmana ja sekavana. (Emt., s. 77–78.) Jos lapselle ei anneta riittävästi tietoa, hän saattaa muodostaa mielessään oman tarinansa tapahtumien kulusta, eron syistä ja muista eroon liittyvistä asioista. Tietämättömyys asioiden todellisuudesta voi saada erityisesti pienemmän lapsen ajattelemaan, että hän on eron syy, jos muitakaan syitä ei ole tuotu esille. Tämän ajattelun taustalla vaikuttaa Piagetin teoria lapsen egosentrisyydestä ja siitä, ettei pieni lapsi osaa vielä ajatella asioita kuin itsensä näkökulmasta. (Berg, 2003, s. 125) Informoidun lapsen voi olla

myös helpompi antaa myöhemmin vanhemmilleen anteeksi perheen hajoaminen, kun hän tietää miksi ero on tapahtunut. Tiedon jakaminen lapselle voi edesauttaa sekä lasta että vanhempaa miellyttävän keskinäisen suhteen muodostumista. Lapselle jaettavan tiedon on kuitenkin oltava lapsen ikätasoon sopivaa. (Harvey & Fine, 2010, s. 89–90.)

Moxnes (2003) mukaan vanhemmilla on siis suuri rooli siinä, kuinka lapsi sopeutuu. Lapsen osallistaminen yhteisiin keskusteluihin ja neuvotteluihin lisää lapsen ymmärrystä tilanteesta ja auttaa sopeutumaan muutoksiin paremmin. Joskus lapset toivovat myös itse, että heidät otetaan mukaan keskusteluihin. Eron myötä perheenjäsenet usein muuttavat erilleen. Muutosta tekee vaikeaa erityisesti se, jos muutto vaikeuttaa lapsen sosiaalisten suhteiden kuten kaveri- ja sukulaissuhteiden ylläpitoa. Kokemukset muutosta voivat olla negatiivisempia myös silloin, jos lapsi kokee, ettei häntä oteta mukaan muuton suunnittelemiseen tai jos hänen toiveitaan esimerkiksi asumisjärjestelyitä koskien ei kuunnella. Muuton tekeminen asteittain voi tehdä siitä miellyttävämpää lapselle ja auttaa häntä sopeutumaan pikkuhiljaa uusiin asumisjärjestelyihin. Vanhemmat voivat tehdä muutoksiin sopeutumisesta helpompaa myös esimerkiksi auttamalla lasta pitämään yhteyttä kavereihin ja jatkamaan aiempia harrastuksiaan. (Moxnes, 2003, s. 94–96.) Muutoksiin sopeutumista auttaa se, että elämässä säilyy edes jokin asia tuttuna ja vakaana (Robinson ym., 2003, s. 83).

Myös uudenlaiseen usein heikentyneeseen taloustilanteeseen sopeutuminen on sujuvampaa erityisesti silloin kun lapsen rahan liittyvät tarpeet ja toiveet otetaan huomioon ja hänelle annetaan mahdollisuus vaikuttaa tilanteeseensa. Rahan vähäisyys näyttäytyy tällöin koko perheen ongelmana, johon sopeutumisessa lapset ovat mukana aktiivisina toimijoina. Samalla lapset oppivat myös vastuullista rahankäyttöä, kun he ovat selvillä kodin taloudellisesta tilanteesta. Lapsen mukaan ottaminen rahaneuvotteluihin ei ole kuitenkaan kaikissa perheissä mahdollista. (Moxnes, 2003, 91–94.) Moxnes (2003) tutkimuksessa mukana olleissa perheissä lapset otettiin todennäköisemmin mukaan yhteisiin keskusteluihin rahan käytöstä, mikäli perheellä on laskujen maksamisen jälkeen vielä edes vähän rahaa jäljellä. Perheissä, joissa taloudellinen tilanne on niin heikko, että laskut kasaantuvat, lapset eivät yleensä päässeet mukaan neuvottelemaan rahan käytöstä. (Moxnes, 2003, s. 91–94.)

Usein vaikeissa elämäntilanteissa annetaan paljon painoarvoa asiasta toisten ihmisten kanssa puhumiselle. Robinson kollegoineen (2003) havaitsivat tutkimuksessaan, että suurin osa lapsista puhui sekä vanhempiensa että muiden ihmisten kanssa erosta. Joskus erosta puhuminen voi kuitenkin tuntua lapsesta vaikealta. Esimerkiksi vanhemman kanssa keskustellessa lapsi ei ehkä tiedä mitä eroavalle vanhemmalle voi sanoa. Myös vanhemman tunteiden suojeleminen voi olla puhumisen esteenä. Sen sijaan isovanhemmille puhuminen on Robinsonin ja kollegoiden tutkimuksessa havaittu olevan lapsille helpompaa. (Emt.)

2.4 Suomalainen erotutkimus

Tässä alaluvussa esittelen lyhyesti joitain näkemyksiä siitä, millaisia vanhempien eroon liittyviä tutkimuksia Suomessa on tehty. Suomessa kuten monissa muissakin maissa, eroon liittyvä ajatus-tapa on ajan saatossa muuttunut. Ennen 1900-lukua erot olivat hyvin harvinaisia ja paheksuttuja ja erolle nimettiin aina syyllinen. 1900-luvun puolivälin jälkeen ajatus erosta muuttui hiljalleen kohti tavanomaisuutta ja hyväksytyä. Avio- ja avoliittojen päättyminen alettiin mieltää erityisesti parisuhteen päättymisestä ja tästä syntyvän perhe-elämän uudelleen järjestelyä. Eron näkeminen parisuhteen päättymisestä kielii myös se, että avoliitoista eroaminen on nostettu osaksi tilastollista tarkastelua. (Castrén, Forsberg & Ritala-Koskinen, 2019.)

Suomalaisessa erotutkimuksessa eroa on tarkasteltu parisuhteen päättymisestä sekä perheen sisäisenä ja perhedynamiikkaan vaikuttavana asiana (Castrén, Hakovirta & Kuronen, 2019). Suomessa lasten kokemuksia vanhempien erosta on tutkittu muun muassa vuoroasumiseen (Linnavuori, 2007; Forsberg, Autonen-Vaaranieniemi & Kauko, 2016), yksinhuoltajaperheessä elämiseen (Tuovinen, 2014) ja vanhempien riitoihin (Autonen-Vaaranieniemi, 2018) liittyen.

Forsberg, Autonen-Vaaranieniemi ja Kauko (2016) ovat tutkineet narratiivisella lähestymistavalla yhdeksää suomalaista 12–33-vuotiasta naista heidän kokemuksistaan vuoroasumisesta. He keräsivät osallistujilta vastaukset kirjoitetussa muodossa. Kirjoituksista he havaitsivat kolme tarinatyyppiä, jotka kuvasivat nuorten kokemuksia vuoroasumisesta. Tarinatyytit olivat onnistuminen, ristiriitaisuus ja tragedia. Onnistumisen tarinassa vuoroasumisen koettiin olleen toimiva ja onnistunut

kokemus. Ristiriitaisuuden tarinoissa osallistujilla oli sekä hyviä että riitaisia kokemuksia vuoroasumisesta. Näitä kokemuksia oli tutkimuksessa vähemmän kuin onnistumisen tarinoita. Vähiten tuloissa oli tragedian tarinoita. Näissä tarinoissa vuoroasuminen koettiin traumaattisena kokemuksena. Vuoroasumisen kokemukset olivat kietoutuneet monimutkaisesti ihmissuhteisiin, aikaan ja paikkaan. (Forsberg, Autonen-Vaaraniemi & Kauko, 2016.)

Sosiologi Anna-Maija Castrén on tarkastellut eron myötä syntyvää perhe-elämän uudelleen järjestelyä muun muassa eron jälkeisistä perhe- ja sukulaisuussuhteita käsin (Castrén, 2008; 2009). Eron myötä monet ihmissuhteet ja niiden verkostot kokevat muutoksia. Erityisesti sukulaisuussuhteet entisen puolison sukulaisiin tulee eron myötä uudelleen pohdittaviksi. Castrén tutki 30–68-vuotiaita miehiä ja naisia, jotka olivat eronneet avio- tai avoliitosta. Osallistujista 19 oli naisia ja 15 miehiä. Castrénin tutkimusaineisto muodostuu osallistujien teemahaastatteluista sekä haastatteluiden yhteydessä kerätyistä sosiaalisista verkostoista. Tutkimuksessaan Castrén havaitsi, että yli puolella osallistujista oli omissa sosiaalisissa verkostoissaan mukana myös entisen puolison sukulaisia. Useissa tapauksissa verkostoissa oli osallistujan lapsen biologisia sukulaisia kuten isovanhemmat eli edellisen puolison vanhemmat. Lapsella ajateltiin olevan oikeus säilyttää suhteensa omiin isovanhempiinsa. Entisille puolisoille syntyneet lapset toimivatkin usein tutkittavien elämässä väylänä, jonka kautta entisen puolison sukulaisiin pidettiin yhteyttä. Myös esimerkiksi lapsen syntymäpäiväjuhlat olivat hetkiä, jolloin entisen puolison sukulaisten kanssa oltiin tekemisissä. (Castrén, 2008.)

Suomessa tieteellisessä keskustelussa eroa on tarkasteltu yksilöllisen näkökulman lisäksi yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Eroa ei ole mielletty vain perheen sisäiseksi ongelmaksi. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta eroa tarkastellessa kiinnitetään huomiota erityisesti lapsiin, vanhemman ja lapsen suhteeseen sekä vanhemmuuteen eron jälkeen. Myös lapsiköyhyys ja yhdenvanhemman perheiden toimeentulo ovat olleet aktiivisesti mukana eroista käytävässä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Hetki, jolloin yhteiskunnan väliintuloa tarvitaan, on esimerkiksi tilanne, jossa vanhemmat eivät pysty sopimaan keskenään yhteisen lapsensa asioista. (Castrén, Hakovirta & Kuronen, 2019.) Esimerkiksi Kääriäinen (2019) on tarkastellut artikkelissaan sitä, kuinka sosiaalitoimi osallistuu vanhempien huoltajuusriitojen selvittämiseen laatimalla käräjäoikeuden pyynnöstä olosuhdeselvityksen ja kuinka lapsen kuuleminen toteutetaan selvitystä laadittaessa.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta eroja on tutkittu myös siltä kannalta, kuinka lapsen elatus hoidetaan, kun vanhemmat eivät asu enää yhdessä (Haapanen & Hakovirta, 2019).

3 Narratiivinen lähestymistapa

3.1 Narratiivisuus

Tarinoiden kertominen on ihmisille hyvin luontainen ominaisuus (Heikkinen, 2018, s. 170). Ihmisten arkipäiväisistä puheista voi helposti havaita, kuinka ominaista tarinamuodon käyttäminen on. Arkipuheen lisäksi narratiivisuutta on havaittavissa myös kirjallisessa kulttuurissa ja nykyaikaisessa tiedonvälityksessä. Ihmisten maailma siis pohjautuu tarinoiden kertomiseen ja kuuntelemiseen (Eskola & Suoranta, 1998, s. 22–23). Tarinankerronnalla on yhteys myös identiteetin muodostukseen, sillä sekä yksilöt että ryhmät muodostavat identiteettinsä sen kautta (Riessman, 2008, s. 8). Brunerilla (2004, s. 692) on vahva ajatus siitä, että kertomukset ovat ainoa tapa kuvata elettyä aikaa. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka käytössämme on erilaisia keinoja kuvata aikaa, kuten kellot ja kalenterit, ne eivät kuitenkaan kuvaa varsinaisesti eletyn ajan tunnetta. (Bruner, 2004, s. 692).

Bruner (2004) kuvaa myös, kuinka yksilöt rakentavat elämäänsä ja tarinoita siitä aktiivisen mielen sisäisen prosessin kautta. Kun yksilö kertoo toisille elämästään, kerrottu kertomus on aina kognitiivinen saavutus (emt., s. 692). Eleyistä tapahtumaketjuista muodostuvien tarinoiden kuvaaminen auttaa jäsentämään elämää ja tekemään selkoa menneistä tapahtumista. Erityisesti haastavista elämäntilanteista kertominen auttaa merkityksen etsimisessä ja sen avulla voidaan myös kokea yhteisyyden tunnetta muiden ihmisten kanssa. (Riesmann, 2008, s. 8–10.) Kertomukset siis myös täydentävät elämän merkityksiä (Hänninen 2002, s. 25).

Yksi lähestymistapa menneiden tapahtumien jäsentämisessä on selonteon näkökulma (*account-making*) (Harvey, Weber & Orbuch, 1990), jota erimerkiksi Harvey ja Fine (2010) ovat käyttäneet metodologisena lähestymistapanaan tutkiessaan nuorten aikuisten kokemuksia vanhempiensa erosta. Selonteolla tarkoitetaan sitä, että ihmiset antavat elämän suurille tapahtumille selityksen. Sillä kuvataan ihmisten toimintaa, jossa he selittävät, kuvaavat ja reagoivat emotionaalisesti elämän suuriin tapahtumiin. Selonteko tehdään tarinamuodossa. (Harvey & Fine, 2010, s. 24–25.) Harvey ja Fine (2010) arvioivat, että selonteko syntyy ensimmäisen kerran yksilön sisäisessä reflektiossa ja tulee esille muille ihmisille kommunikoinnin kautta. Tapahtumien tarinallistaminen ja

niiden jakaminen läheisille on hyvin tärkeää suuriin menetyksiin ja muutoksiin sopeutuessa. (Harvey & Fine, 2010, s. 24–25.)

Puusa, Hänninen ja Mönkkönen (2020, s. 217) tiivistävät, kuinka narratiivisuuden voidaan käsittää ilmenevän ihmisen elämässä kolmella eri tavalla. Narratiivisuudella voidaan ensinnäkin tarkoittaa ihmisen elämässä kertomuksia eli elämän tapahtumien sanallisia tai kuvallisia esityksiä. Toiseksi sillä voidaan kuvata ihmisen sisäistä tarinaa eli ihmisen mielen prosessia, jossa elämäntapahtumia tulkitaan sekä ennakoidaan. Kolmanneksi narratiivisuus ilmentää myös aluista, keskikohdista ja loppuista koostuvia elämän episodeja eli elettyjä tarinoita. (Emt., s. 217.)

Yksi narratiivisuuden keskeisimmistä käsitteistä on tarinan käsite. Sitä käytetään usein synonyyminä termin kertomus kanssa, mutta näiden kahden käsitteen välillä on kuitenkin narratiivisessa tutkimuksessa ero. Tarinan käsitteellä kuvataan kertomuksen tapahtumarakennetta eli tarina on tapahtumien tai tapahtumakulun kuvaus. Tapahtumat voidaan kuvata eli tarina voidaan kertoa monella eri tavalla. Esimerkiksi tunnettujen satujen tarinat voidaan kertoa esimerkiksi kuvina, kirjoitettuna tarinana, näytelmänä tai tanssina. Vaikka tarina esitetään eri tavoilla, sen sisältö pysyy silti samana. (Heikkinen, 2018, s. 172–173.) Tarinalle on tyypillistä, että sillä on alku, keskikohta ja loppu. Toinen tarinan keskeinen piirre on juoni. Juoni muodostuu, kun erilliset tapahtumat punotaan yhteen yhdeksi kokonaisuudeksi. Näin tarinan yksittäiset osat saavat merkityksensä. (Hänninen, 2002, s. 20; Hänninen, 2018, s. 190.)

Termi kertomus taas tarkoittaa narratiivisessa tutkimuksessa lyhyesti ilmaistuna tarinan esittämisen tapaa. Tarina siis esitetään vastaanottajille aistittavassa muodossa siten, että he kiinnostuvat kerrottavasta tarinasta. (Hänninen, 2018, s. 191.) Termillä kertomus (narrative) voidaan kuvata yhteiskuntatieteellisissä tutkimusteksteissä useita toisiinsa limittyviä asioita. Kertomuksilla voidaan tarkoittaa tarinoita, joita tutkimuksen osallistujat kertovat. Ne voivat tarkoittaa myös tutkijan tekemiä tulkintoja haastatteluista ja havainnoista kenttätyöstä. Tällöin tutkija on muodostanut tarinoita tarinoista. Kolmanneksi kertomuksilla voidaan tarkoittaa myös tutkimuksen lukijan muodostamia tarinoita tutkittavien ja tutkijan kertomuksista. (Riessman, 2008, s. 6.) Tutkimusten voidaan siis nähdä olevan maailmasta tuotettuja kertomuksia. (Heikkinen, 2018, s. 172).

Koska tarinoita jaetaan usein toisten ihmisten kanssa, niiden kertominen ja kuuleminen on vahvasti sosiaalista toimintaa. Kertoessamme kokemuksistamme toisille ihmisille, myös he usein jakavat omia kokemuksiaan meille. Tarinoiden jakaminen on siis usein vastavuoroista kommunikatiota, jossa tarinoita vaihdetaan puolin ja toisin ja osapuolet lohduttavat ja rohkaisevat toinen toisiaan. (Harvey & Fine, 2010, s. 25.)

Yksilön elämä ja tarinat hänen elämästään ovat hyvin sidonnaisia ympärillä olevaan yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Yksilön henkilökohtaiset tarinat elämästään ovat riippuvaisia sen kulttuurin tavoista ja kielenkäytöstä, jossa tarinoita muodostetaan. (Bruner, 2004, s. 694.) Kulttuurissa kerrotut tarinat toimivat yhteisön arvojen välittäjänä. Yhteisössä kerrotut tarinat ohjaavat yksilöä, kuinka yhteisössä tarjolla olevissa rooleissa toimitaan. (Hänninen, 2002, s. 24.) Kulttuurit sisältävät siis yleisesti tunnustettuja tarinoita elämästä esimerkiksi sankari- tai huijaritarinoiden muodossa (Bruner, 2004, s. 649). Hänninen (2002, s. 21) kutsuu näitä kulttuurisia kertomuksia sosiaalisiksi tarinavarannoksi. Koska kulttuurissa muodostuu koko ajan uusia tarinoita, jotka tulevat eri ihmisryhmien käyttöön, sosiaalisen tarinavarannon voidaan sanoa olevan jatkuvassa liikkeessä (emt. s. 21). Yksilön tarinat ovat siis herkkiä kulttuurisille vaikutteille ja tästä syystä esimerkiksi erilaiset kulttuuriset ohjeet voivat muokata yksilön elämän narratiivia (Bruner, 2004, s. 694).

Sosiaalisesta tarinavarannosta ammennetaan tarinoita koko elämän ajan osaksi omaa henkilökohtaista tarinavarantoa. Näiden kulttuurista omaksuttujen tarinoiden lisäksi henkilökohtainen tarinavaranto sisältää myös henkilökohtaisessa elämässä kohdatut kokemukset, jotka ovat tarinallisesti tulkittuja. (Bruner, 2004, s. 694; Hänninen, 2002, s. 21.) Yksilö ei siis voi luoda elämäntarinaansa täysin vapaasti, mutta hänellä on kuitenkin vapaus ja myös haaste muodostaa annettujen lähtökohtien pohjalta hänen omalaatuinen elämäntarinansa (Hänninen, 2002, s. 24).

Henkilökohtaiset kertomukset ovat joskus niin voimakkaita, että ne saavat ihmiset liikkeelle ja toimimaan. Esimerkiksi poliittisen aktivoitumisen ja muutoksen taustalla on usein jokin kertomus, joka herättää ihmisten halun muutokseen. Jotta kertoja voi vaikuttaa yleisöönsä eli kuulijoihinsa tai lukijoihinsa hänen täytyy kiinnittää heidän huomionsa. Jotkut yksilöt tai ryhmät onnistuvat kertomaan kokemuksistaan siten, että he saavat yleisönsä vakuuttuneiksi asian todenmukaisuudesta

ja tärkeydestä, kun taas toiset epäonnistuvat kertojana jättäen yleisön epäileväisiksi. (Riessman, 2008, s. 8–10.)

3.2 Kokemuksen tutkiminen

Tässä alaluvussa esittelen tarkemmin kokemuksen käsitettä sekä kokemuksen tutkimusta. Tutkielmani taustalla vaikuttavat hermeneuttis-fenomenologinen näkökulma ja narratiivinen hermeneutiikka. Tarkastelen tässä alaluvussa sitä, millaisena kokemuksen tutkimus näyttäytyy näiden näkökulmien valossa.

Käsitettä kokemus käytetään usein kuvaamaan tuttua arkista ilmiötä: joku on kokenut jotakin. Käsite tuo mieleen tuttuuden tunnetta ja muistoja. Usein arkisessa puheessa kerrotaan, kuinka minulla on kokemusta jostain asiasta. Kaikkiin asioihin ei kuitenkaan aina liity omaa henkilökohtaista kokemusta vaan kokeminen voi tapahtua myös asioiden kuulemisen ja näkemisen kautta. (Toikkanen & Virtanen, 2018, s. 7–9.)

Perttula (2005, s. 116–117) lähestyy kokemuksen tutkimusta fenomenologista näkökulmaa soveltaen. Hän esittelee kokemuksen suhteena. Suhde muodostuu tajuavasta subjektista ja hänen tajunnallisesta toiminnastaan sekä toiminnan kohteesta. Kokemus koostuu siis subjektin ja objektin suhteesta. Kun ihminen valitsee tajunnallisen toiminnan kohteensa, hän kokee elämyksiä. (Emt., s. 116–117.) Perttula (2005, s. 137) esittelee kokemuksen tutkimukseen liittyvän käsitteen *elävä kokemus*. Elävällä kokemuksella hän tarkoittaa sitä, että kokemus on aina elävä, sillä se kuvaa sitä tapaa, jolla tajunnallisuus suuntautuu oman toimintansa ulkopuolelle ja tekee kohteena olevan aiheen merkitykselliseksi. Elävä kokemus muodostuu suhteessa yksilön elämäntilanteeseen ja saa siis muotonsa yksilön omassa elämässä. Toisin sanoen kokemus muodostuu siitä millaisen merkityksen elämäntilanne saa yksilön elämässä. (Emt., s. 137, s. 149.)

Edellä esitelty elävä kokemus kuvaa kokemuksen yksilöllisyyttä. Kokemuksen ainutkertaisuuden lisäksi kokemus voidaan nähdä myös yhdistävänä ja tunnistettavana ilmiönä. Kokemus on jokaiselle yksilölle arvokas, mutta samalla se myös liittyy tietoon, joka on jaettua ja yleisesti hyväksyttyä.

(Toikkanen & Virtanen, 2018, s. 9.) Toinen Perttulan (2005, s. 140) esittelemä käsite on *kuvattu kokemus*, jolla hän tarkoittaa sitä kokemuksen muotoa, joka syntyy, kun yksilö kuvaa kokemuksiaan muille jollain tavalla. Ilman tätä kuvausta kokemuksia ei voida empiirisesti tutkia (emt., s. 140). Kaikki yksilön kokemukset eivät tule näkyväksi kuvattuna kokemuksena, vaan osa jää elävän kokemuksen tasolle. Yksilö valitsee itse mitä kokemuksia hän kuvaa toisille ja mitkä hän jättää jakamatta. (Tökkäri, 2018, s. 67–68.)

Tutkittaessa kokemuksia tutkijan ei pidä olettaa tietävänsä suoraan toisten kokemuksista sisällöllisesti mitään. Ennen tulkintojen tekemistä tutkijan on tutustuttava tutkittavien elämäntilanteisiin aineiston kautta. (Perttula, 2005, s. 137.) Hermeneuttis-fenomenologisessa kokemuksen tutkimuksessa painotetaan tutkijan tekemää tulkintaa tutkittavan yksilön kokemuksen kuvauksesta (Tökkäri, 2018, s. 68). Tutkijan on tehtävä tutkimukseen osallistujan kokemuksesta tulkinta, sillä hän ei voi täydellisesti tajuta toisen ihmisen kokemusmaailmaa (Smith, Flower & Larkin, 2009).

Narratiivisessa tutkimuksessa kohteena on usein yksilön kuvaus kokemuksesta eli edellä mainittu kuvattu kokemus. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, kuinka tutkittavien kokemukset muotoutuvat kertomukselliseen muotoon ja kuinka ne muille kerrottuna muovaavat ympäröivää maailmaa. Tutkimuksessa hyödynnetty narratiivinen hermeneutiikka korostaa kokemuksen kertomuksellisuutta ja kielellisyyttä. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimukseen osallistujien kerronnan ei ajatella ilmentävän heidän kokemuksiaan suoraan. (Tökkäri, 2018, s. 65–68.) Yksilön kerrontaan vaikuttaa myös sosiaalinen konteksti, jossa hän kokemuksistaan kertoo. Kertoja voi esimerkiksi jättää kerrontansa ulkopuolelle asioita, mikäli ei koe niiden kertomista hyväksi kyseisessä hetkessä. (Hänninen, 2018, s. 190–192.) Narratiivisessa kokemuksen tutkimuksessa kertomuksilla ajatellaan kuitenkin olevan jonkinlainen yhteys kertojan kokemuksiin (Tökkäri, 2018, s. 69). Kokemusten kielellisyyden kautta tutkijalle syntyy reitti tutkittavan kokemuksiin (Langdridge, 2008, s. 1137).

Kokemuksen tutkimuksesta saatava tieto kuvaa yksilöitä eli yksittäistapauksia ja täten tietoa ei voi yleistää samalla tavalla kuin määrällisestä tutkimuksesta saatua tietoa. Tämän ajatellaan olevan yksi fenomenologisiin ja hermeneuttisiin näkemyksiin pohjautuvan kokemuksen tutkimuksen haasteista. Tutkimustiedosta voidaan kuitenkin tehdä kokoavia päätelmiä, jos esimerkiksi tutkittavien ihmisten elämäntilanteet ovat keskenään riittävän samanlaiset. (Tökkäri, 2018, s. 66.)

4 Tutkimusmenetelmät

4.1 Kertomukset laadullisen narratiivisen tutkimuksen aineistona

Tutkimukseni tarkoituksena on tutkia vanhempien eroon liittyviä kokemuksia. Koska olen kiinnostunut ihmisten kokemuksista, päädyin tekemään laadullisen tutkimuksen, sillä sen avulla voidaan ymmärtää ihmisten kokemuksia ja merkityksiä liittyen tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön (Juuti & Puusa, 2020, s. 9). Tarkemmin sanottuna tarkastelen aiheitani narratiivisen laadullisen tutkimuksen kautta, sillä kerronnallisuus tuo ihmisten kokemusmaailmaa muille ihmisille näkyväksi (Riessman, 2008, s. 10). Laadullisen tutkimuksen kautta voidaan pyrkiä ymmärtämään tiettyä ilmiötä tutkimuksen kohteena olevien ihmisten näkökulmasta (emt., s. 9). Laadullinen tutkimus tuntui tutkimuskysymyksiini nähden sopivammalta kuin tilastollinen tutkimus myös siitä syystä, että ihmisten kokemusmaailmaa lähestyttäessä ei tuntuisi mielekkäältä esittää teoriasta loogisesti muodostettuja väitelauseita eli hypoteeseja (Heikkinen, 2018, s. 177). Eskola ja Suoranta (1998, s. 16) korostavat, että hypoteesittomuus onkin yksi laadullisen tutkimuksen tunnuspiirteistä. Laadullisella tutkimuksella pystytään myös selvittämään paremmin ihmisten inhimillistä toimintaa kuin tilastollisella tutkimuksella (emt., s. 32).

Heikkisen (2018) mukaan narratiivisesta tutkimuksesta puhuttaessa voidaan tarkoittaa neljää erilaista tapaa ymmärtää narratiivisuutta. Sillä voidaan tarkoittaa tietynlaista tietämisen tapaa ja tiedon luonnetta, tutkimusaineiston luonnetta, aineiston analyysitapaa ja käytännöllistä merkitystä esimerkiksi terapiatyössä. Näistä ensimmäinen eli tietämisen tapa ja tiedon luonne pohjautuu ajatukseen siitä, että ihmisen ajatellaan olevan kertomuksellinen olento, jolle on tyypillistä hahmottaa todellisuutta ja itseään kertomusten kautta. Kertomusten avulla ihminen muodostaa myös tietoa ympäröivästä maailmasta ja sen tapahtumista. (Heikkinen, 2018, s. 176.) Ihmisille tyypillinen tapa on myös poimia omaan kokemusmaailmaansa palasia ympäriltään esimerkiksi perheeltään, ystäviltään ja yhteisöiltään (Tökkäri, 2018, s. 77).

Narratiivisuudella voidaan kuvata myös tutkimusaineiston luonnetta (Heikkinen, 2018, s. 176). Hännisen (2018, s. 192) mukaan tällöin on tärkeää, että aineistosta voidaan havaita

merkitysrakenne, joka on tarinallinen. Aineiston analyysitavan ollessa narratiivinen, voidaan erilaiset analyysitavat jakaa karkeasti sen mukaan, ollaanko kiinnostuneita siitä, mitä kertomuksessa sanotaan (sisältö) vai siitä miten se sanotaan (kertomisen tapa) (Riesmann, 2008, s. 53–54). Tässä tutkimuksessa käytän yhdistelmää näistä eli sovellan narratiivista tietämisen tapaa, narratiivista aineistoa sekä narratiivista analyysitapaa.

Käsitteestä narratiivinen tutkimus voidaan käyttää suomen kielessä myös muita muotoja. Heikkinen (2018, s. 172) kuvaa, kuinka sana narratiivisuus käännetään suomen kielessä usein joko termeiksi kerronnallisuus tai kertomuksellisuus. Hänen mukaansa näiden kahden käsitteen välillä on pieni vivahde-ero. Termi kerronnallisuus kuvastaa koko kertomisen prosessia, kun taas kertomuksellisuus kuvastaa enemmän kertomusta itsessään eli kertomisen lopputulosta. Näistä kahdesta termistä Heikkisen mukaan narratiivista tutkimusta kuvaavampi käsite on kerronnallinen tutkimus, sillä se viittaa sekä kertomisen tutkimukseen että kertomusten tutkimukseen. Näin kerronnallisen tutkimuksen kohteena ovat sekä kertomisen prosessit että kertomisen tuotokset. (Emt., s. 172.) Käytän itse tässä tutkimuksessa pääsääntöisesti englannin kielestä johdettua käsitettä narratiivinen tutkimus, sillä se on Suomessa laajasti käytetty termi ja tuntuu tästä syystä minulle tutuimmalta ja luontevimmalta.

Tutkimukseni aineisto koostuu kirjoituspyynnön kautta kerätyistä kertomuksista, joista pyrin nostamaan esiin edellä mainitun tarinallisen merkitysrakenteen. Valitsin kertomukset aineistokseni, sillä ne ovat hyödyllisiä silloin kun ollaan kiinnostuneita ihmisistä ja heidän toiminnastaan (Heikkinen, 2018, s. 170). Ihmisten kertomusten kuunteleminen on myös hyvin sensitiivinen tapa tutkia ihmisiä (Freeman, 2015, s. 28). Kertomuksella tarkoitetaan tapaa, jolla tarina esitetään kuulijalle. Se voidaan tuoda esille puhuttuna, kirjoitettuna, kuvina tai liikkeenä. Kertomuksen avulla yksilö siis avaa kuulijalleen näkyväksi omaa tulkintaansa tapahtumien ketjusta, jonka hän on käynyt läpi. Sen avulla voidaan havainnoida kuulijalle tapahtumiin liittyviä kokemuksia ja tunteita. Tarinan kertominen mahdollistaa myös etäisyyden ottamisen tarinaan, sen refleктоimisen ja jäsentämisen. (Hänninen, 2018, s. 190–192; Hänninen, 2002, s. 55.)

Kertomuksen muotoutumiseen vaikuttaa vahvasti sosiaalinen konteksti, jossa se tuodaan esille. Tällä tarkoitetaan sitä, että kertojan on pohdittava millä tavalla kertomus kannattaa kertoa ja mitä

se voi sisältää, jotta kuulijat pitäisivät sitä hyväksyttävänä ja kuuntelemisen arvoisena. Kertoja myös jättää kertomuksensa ulkopuolelle tärkeitäkin asioita, mikäli kokee niiden olevan tilanteeseen sopimattomia. Näin sama tarina voi saada useita erilaisia kertomusmuotoja. (Hänninen, 2018, s. 190–192.) Ilmaisin kiinnostukseni osallistujien tarinoita kohtaan jo tutkimuskutsussani. Tämä kiinnostuksen osoitus voi motivoida osallistujaa kertomaan omista kokemuksistaan mahdollisimman tarkan kuvauksen, sillä hänen ei tarvitse enää erikseen pohtia kuulijan mielenkiintoa (Hänninen, 2002, s. 56). Tästä syystä kirjoitettujen kertomusten käyttäminen tutkimusaineistona tuntuu sopivalta juuri tähän tutkimukseen.

4.2 Aineiston kerääminen

Pohtiessani tutkimukseni aineistonkeruumenetelmää puntaroin haastattelun ja kirjoituspyynnön välillä. Haastattelun etuna olisi ollut muun muassa se, että osallistujalle olisi voinut esittää tarkentavia jatkokysymyksiä, ja täten varmistaa, että saan mahdollisimman tarkan käsityksen hänen kokemuksistaan. Ajattelin kuitenkin kokemuksista kirjoittamisen olevan tähän tutkimukseen sopivampi, sillä aihe saattaa nostaa esiin vaikeita tunteita ja voi olla joillekin osallistujista arkaluontoinen aihe. Kirjoittaminen myös mahdollistaa tutkimukseen osallistujalle sen, että hän voi itse määrittellä kuinka kauan haluaa vastauksen työstämiseen käyttää aikaa. Hän voi rauhassa pohtia vastaustaan ja hioa siitä sellaisen kuin haluaa.

Aineistonkeruumenetelmää pohtiessani mietin myös sitä, millaisella menetelmällä saisin rekrytoitua mahdollisimman paljon osallistujia. Arvioin, että kynnys tutkimukseen osallistumiselle ei kenties ole niin suuri, mikäli osallistuja saa kirjoittaa kokemuksistaan tarinan. Tällöin osallistuja voi esimerkiksi itse päättää milloin vastauksensa kirjoittaa. Haastatteluun osallistumisessa kynnys on mahdollisesti korkeampi, koska osallistujan tulee sitoutua tiettyyn haastattelu-aikaan sekä keskustella itseään koskettavasta aiheesta täysin tuntemattomalle ihmiselle. Kokemuksista kirjoittaminen mahdollistaa myös sen, että osallistuja säilyttää anonymiteettinsä paremmin, sillä edes tutkija ei tiedä kuka kertomuksen takana on.

Aineiston keräämistä varten tein Webropol-kyselylomakkeen, jonne osallistujat saivat kirjoittaa kertomuksensa. Lomakkeen ensimmäinen sivu sisälsi tietoa muun muassa tutkimuksen tarkoituksesta, osallistujan anonymiteetistä sekä aineiston käsittelemisestä ja sen säilytyksestä. Ensimmäisellä sivulla pyysin osallistujia vielä ilmaisemaan suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Lomakkeen toinen sivu sisälsi ohjeet kertomuksen kirjoittamista varten sekä vastauskentän, johon kertomus oli osoitettu kirjoitettavaksi. En rajannut vastauskentän merkkimäärää millään tavalla, sillä halusin, että osallistujat voivat itse määritellä minkä pituisen vastauksen he haluavat kirjoittaa.

Pyysin osallistujia kuvaamaan kirjoituksessaan vapaasti tuntemuksiaan ja kokemuksiaan, jotka liittyvät heidän vanhempiansa eroon. Sisällytin ohjeisiin myös apukysymyksiä, joita osallistujat saivat halutessaan käyttää. Apukysymykset olivat: *Millaisia muistoja mieleesi nousee, kun mietit vanhempien eroa? Toiko vanhempien ero joitain muutoksia elämäsi? Jos toi, millaisia muutokset olivat? Millaisia vaikutuksia erolla on ollut elämäsi? Miten koet eron vaikuttaneen siihen, millainen elämäsi on tällä hetkellä? Mitkä tekijät auttoivat tai haastoivat sinua eron käsittelemisessä?* Päädyin näihin apukysymyksiin, sillä niiden avulla pyrin saamaan selville narratiiviselle tutkimukselle tyypillisiä ajassa eteneviä tapahtumaketjuja ja tarinallisia merkitysrakenteita (Hänninen, 2018, s. 190–192). En kysynyt osallistujilta mitään taustatietoja, kuten ikää tai sukupuolta, sillä en kokenut niitä tarpeelliseksi tutkimuskysymysteni kannalta. Kokeilin lomakkeen ja kirjoitusohjeiden toimivuutta ystävälläni, ja hänen vastauksensa perusteella totesin niiden olevan tutkimukseeni sopivia. Kyselylomakkeen tarkempi sisältö on nähtävissä työn lopusta (Liite 1).

Linkin kyselylomakkeeseen liitin tutkimuskutsuun, jonka avulla pyrin rekrytoimaan osallistujia tutkimukseeni. Tutkimuskutsun pyrin pitämään tutkielmani ohjaajan neuvojen mukaan mahdollisimman lyhyenä ja informatiivisena, jotta lukija saa nopeasti käsityksen mistä tutkimuksessa on kyse. Kutsu sisälsi tietoa tutkimukseni aiheesta, osallistumistavasta, alustavia ohjeita tarinan kirjoittamisesta, osallistujan anonymiteetistä ja siitä, kuinka kirjoituksia tullaan käyttämään tutkimuksessa. Toin kutsussa myös esille, että sillä ei ole merkitystä minkä ikäinen osallistuja on ollut vanhempiensa eron hetkellä tai kuinka kauan erosta on kulunut aikaa. Tutkimuskutsu löytyy kokonaisuudessaan työn lopusta (Liite 2).

Tutkimuskutsun ja kyselylomakkeen luotuani aloitin varsinaisen osallistujien rekrytoinnin. Käytin rekrytoinnissa apuna Itä-Suomen yliopiston Yammer-ryhmiä ja sähköpostilistoja. Jaoin tutkimuskutsun Itä-Suomen yliopiston opiskelijoiden Yammer-ryhmään, jossa on opiskelijoiden lisäksi myös henkilöstön jäseniä. Jaoin kutsun myös sosiaalipsykologian ja sosiaalitieteiden Yammer-ryhmiin. Sähköpostilistoja, joille kutsuni lähetin, olivat sosiaalityön, sosiaalipsykologian ja sosiaalitieteiden oppiaineiden listat. Näiden kanavien lisäksi hyödynsin aineiston keräämisessä myös lähipiiriäni ja pyysin heitä jakamaan kutsua tutuilleen.

Aloitin aineiston keräämisen 4.3.2021, jolloin lähetin tutkimuskutsun ensimmäisen kerran. Ilmoitin kutsussani, että vastauslomake on auki 21.3.2021 asti. Täten keräsin aineistoani noin kaksi viikkoa. Alkuperäinen suunnitelmani oli, että laitan noin viikon kuluttua muistutusviestin jokaiselle alustalle, jonne olin ensimmäisen tutkimuspyynnönkin lähettänyt. Vastauksia alkoi kuitenkin tulla jo heti alussa niin runsaasti, että olin ylittänyt asettamani tavoitemäärän jo ensimmäisen päivän aikana. Tutkimussuunnitelmassa olin asettanut tavoitteekseni saada kerättyä 10–15 kertomusta. Vastauksia tuli ensimmäisen viikon aikana tasaiseen tahtiin, jonka jälkeen vastausten määrä alkoi hiipumaan. Koska vastauksia oli mielestäni kertynyt jo tarpeellinen määrä, en kokenut enää tarpeelliseksi jakaa muistutusviestiä jokaiselle alkuperäiselle alustalle. En myöskään halunnut, että aineisto kasvaa entisestään, jotta siitä ei tulisi liian suuri pro gradu -tutkielman laajuuteen nähden. Päädyin kuitenkin nostamaan kutsuani ylöspäin Itä-Suomen opiskelijoiden Yammer-ryhmässä 17.3.2021, koska siellä kutsu oli tavoittanut lähes tuhat ihmistä ja koin, sen tästä syystä erityisen hyödyllisenä alustana. Tämän noston jälkeen aineistoni kasvoi vielä neljällä vastauksella.

4.3 Aineiston esittely ja arviointi

Tutkimusaineisto koostuu yhteensä 45 kertomuksesta. Vastauksia kyselylomakkeelle kertyi yhteensä 46 mutta yksi näistä muodostui kolmesta virkkeestä eikä se sisällöllisesti vastannut kirjoituspyyntöä, joten jätin sen varsinaisen aineiston ulkopuolelle. Siirsin kertomukset Webropol-kyselylomakkeelta Word-tiedostoon. Kertomukset muodostavat kokonaisuudessaan 61 sivuisen aineiston, kun fontti on Times New Roman, riviväli 1,5 ja fonttikoko 12. Aineiston merkkimäärä ilman

välilyöntejä on 157 008. Pisin kertomus on 10 sivua pitkä ja lyhyin muutaman rivin mittainen. Keskimääräisesti vastaukset ovat noin sivun mittaisia.

Vaikka en pyytänyt osallistujia kertomaan kuinka kauan vanhempien erosta on kulunut aikaa tai minkä ikäisiä he ovat silloin olleet, monessa tarinassa tämä tuotiin kuitenkin esille. Tämän kertominen on varmastikin ollut luonnollinen tapa pohjustaa omaa kertomustaan. Osallistujat ovat olleet varsin eri-ikäisiä vanhempiensa eron hetkellä, joten aineisto edustaa laajasti erilaisia kokemuksia. En myöskään kysynyt osallistujien ikää taustatietona, mutta käyttämieni rekrytointialustojen perusteella he kaikki ovat täysi-ikäisiä. Osa osallistujista on ollut vielä alaikäisiä vanhempiensa eron hetkellä, kun taas toiset ovat olleet jo täysi-ikäisiä ja muuttamassa tai jo muuttaneet pois lapsuudenkodistaan.

Jälkikäteen ajateltuna olisi kenties ollut järkevää kysyä osallistujilta, kuinka kauan heidän vanhempiensa erosta on kulunut aikaa ja minkä ikäisiä he ovat silloin olleet. Tämän myötä olisin voinut paremmin tarkastella myös sitä, millainen vaikutus kuluneella ajalla on erolle annetulle merkitykselle ja tulkinnalle.

Aineiston vahvuudeksi koen sen määrän. Sain kerättyä kertomuksia paljon enemmän kuin olin tavoitteekseni asettanut. Lisäksi kertomukset ovat myös varsin pitkiä, ja niissä on kuvattu tarkasti eron hetkeä, sen tuomia muutoksia, vaikutuksia myöhempään elämään sekä tunteita, joita siihen liittyy. Pitkät tarinat osoittavat myös sen, että osallistujat ovat olleet motivoituneita kirjoittamaan kokemuksistaan ja he ovat halunneet antaa tutkijalle mahdollisimman tarkan kuvauksen omista kokemuksistaan.

Liiallista tuudittautumista aineiston määrään on kuitenkin syytä välttää. Laadullisessa tutkimuksessa on varsin vaikea määrittellä minkä kokoinen aineiston tulisi olla. Tutkimuksen luonteen vuoksi aineistot koostuvat yleisesti suhteellisen pienestä tapausmäärästä. Tämä johtuu siitä, että laadullisessa tutkimuksessa ei yritetä saavuttaa tilastollisia yleistyksiä, vaan tavoitteena on tapahtumien kuvaukset, tiettyyn toimintaan liittyvän ymmärryksen lisääminen tai teoreettisesti sopivan selityksen luominen jollekin ilmiölle. Aineisto toimii siis tutkijan apuvälineenä, kun pyritään muodostamaan ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Toisin sanoen, vaikka aineistoni koostuu 45

kertomuksesta eli yhteensä 61 sivusta, se ei yksinään vaikuta tutkimuksen onnistumiseen. Aineiston koon miettimisen sijaan on tärkeämpää se, miten siitä saa luotua näkökulmia, jotka ovat teoreettisesti kestäviä. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 61–62.)

Kuten alaluvussa 4.1 kuvasin kertomuksen muotoutumiseen vaikuttaa sosiaalinen konteksti, jossa se kerrotaan. Tutkimukseeni osallistujat ovat kirjoittaneet tarinansa tutkimuksen sosiaalisessa kontekstissa. He ovat siis tienneet, että heidän kertomuksensa tulee olemaan osa tutkimuksen aineistoa. Tämä tietoisuus on voinut vaikuttaa siihen millaisen kertomuksen he ovat kirjoittaneet. Osallistujat ovat mahdollisesti miettineet millaiset asiat vastaavat parhaiten kirjoituspyynnön ohjeisiin ja mitkä asiat ovat kaikista hyödyllisimpiä tutkimuksen kannalta. Heidän kertomuksensa liittyen vanhempien eroon saattaisivat olla varsin erilaisia jossain toisessa kontekstissa kerrottuna. Koska tutkimukseeni on voinut osallistua nimettömänä, osallistujat ovat mahdollisesti pystyneet kuvaamaan tapahtumia ja tuntemuksiaan avoimemmin kuin kasvokkaisessa keskustelussa. Eräs vastaaja toikin esille, ettei ole koskaan aiemmin kertonut kenellekään vanhempiensa erosta yhtä avoimesti kuin kirjoittamassaan kertomuksessa. Kirjoittajien anonymiteetin suhteen kirjoitetut kertomukset aineistona ovat tämän tutkimuksen vahvuus.

4.4 Aineiston analysointi

Toteutin aineiston analyysin kahdella käsittelytavalla: narratiivien analyysillä ja narratiivisella analyysillä. Polkinghornen (1995, s. 5–6) mukaan narratiivien analyysissä aineistoa, eli tässä tapauksessa kertomuksia, luokitellaan ja jäsennetään kategorioihin. Narratiivisessa analyysissä taas aineiston kertomuksien pohjalta tuotetaan uusi kertomus. Tässä analyysitavassa aineistoa ei pilkota osiin sitä luokittelemalla, vaan aineistosta esiin nousevia teemoja esitellään muodostamalla siitä uusi ajassa etenevä kertomus. (Emt., s. 5–6.)

Narratiivien analyysin toteutin temaattisella analyysillä, jossa keskitytään tarkastelemaan aineiston sisältöä eli sitä, mitä siinä sanotaan. Tässä analyysitavassa kieli on vain resurssi, ei tutkimuksen kohde. (Riessman, 2008, s. 53.) Temaattisen analyysin tekemisessä olen käyttänyt apunani Braunin ja Clarken (2006) ohjeita analyysin tekemiseen. Analysointia aloittaessani lähestyin aineistoani

vapaalla lukemisella. Hännisen (2018, s. 196) mukaan narratiivisen aineiston analyysissä kannattaa lähteä liikkeelle siitä, että aineisto luetaan ensin läpi kaksi kertaa ilman kynää ja paperia: ensimmäisen lukukerran aikana on syytä olla avoimen utelias kertomuksen tapahtumille ja toisella kerralla voi jo huomata pieniä vivahteita ja murtumia. Luin aineistoni ensimmäisen kerran läpi tutustuen jokaiseen tarinaan ja niiden tapahtumiin. Huomasin jo ensimmäisen lukukerran aikana, että kertomuksissa toistui tiettyjä tapahtumia ja kokemuksia. En siis voi sanoa pystyneeni olemaan tekemättä minkäänlaista analysointia jo ensimmäisellä kierroksella. Pysin kuitenkin edelleen säilyttämään avoimuuteni kaikkea sitä kohtaan, mitä kertomuksista nousi esiin.

Temaattisessa analyysissä nostin aineistosta esiin tiettyä teemaa kuvaavia lausumia ja tarkastelin niitä suhteessa tarinan tapahtumiin (Hänninen, 2018, s. 203). Temaattista analyysia tehdessäni hyödynsin myös McAdamsin (2012) tapaa analysoida aineistoa. Hän on tutkittavan toimijuuden lisäksi tarkastellut myös tutkittavan suhdetta sekä toisiin ihmisiin että itseensä ja myös sitä, missä suhteissa elämäntarinan käännekohtat ovat tapahtuneet (McAdams, 2012). Temaattisella analyysillä tein havaintoja siitä, millaisia teemoja osallistujien kokemuksista nousee esiin (Hänninen, 2018, s. 203).

Luin alkuun aineistoani Word-tiedostossa ja merkkasin huomioitani kommentteiksi tiedoston reunan. Siirsin kuitenkin aineiston pian Atlas.ti -analysointiohjelmaan, koska arvelin, että kyseisellä ohjelmalla olisi teknisesti helpompi muodostaa koodauksista pääteemoja sitten kun olin saanut koko aineiston koodattua. Siirsin jo Wordissa tekemäni koodaukset Atlas.ti -ohjelmaan ja jatkoin koodausta siellä. Koodit muodostin tarinan osaa tai virkettä kuvaavilla sanoilla tai suoraan tarinoista nousevilla käsitteillä. Esimerkiksi virkkeelle *"mä olin myös aikalailla kahden tulen välissä, sillä mun vanhemmat ei jääneet hyviin väleihin"* annoin koodin vanhempien välissä. Sama koodi toistuu joissain tarinoissa useamman kuin vain yhden kerran, jos samaa asiaa kuvattiin useassa tarinan kohdassa.

Kun olin koodannut koko aineiston läpi, muodostin analysointiohjelmassa koodiryhmiä, joiden pohjalta pystyi hahmottelemaan temaattisen analyysin alustavat pääteemat. Koodauksen ja pääteemojen luokittelu ohjasi minua myös kiinnittämään huomiota ja tutustumaan tarkemmin aiempaan kirjallisuuteen vanhempien eroon ja aineistosta muodostuneisiin pääteemoihin liittyen.

Teemoja muodostui tässä vaiheessa kuusi, jotka nimesin seuraavalla tavalla: uusi arki, muutoksia rooleissa, vanhempien välissä, eron vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin, eron käsitteleminen ja minuuden reflektointia.

Palasin kuitenkin vielä useaan otteeseen tarkastelemaan koodauksiani ja pääteemojani, kuten Clarke ja Braun (2006) heidän kuusivaiheisessa temaattisen analyysin ohjeessaan kehottavat tekemään. Teemojen alle jaotteleman koodaukset olivat vielä varsin päällekkäisiä. Esimerkiksi vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin -teeman alla oli paljon koodauksia liittyen vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Jotta sain luotua teeman, joka kuvaa laajemmin lapsen ja vanhemman välistä suhdetta eron jälkeen, nimesin vanhempien välissä -teeman uudelleen suhde vanhempiin -teemaksi ja poistin teeman "vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin". Näin sain poistettua teemojen sisällöllistä päällekkäisyyttä.

Tämän jälkeen tarkastelin minuuden reflektointi -teemaa. Teema käsitteli eron vaikutuksia minuuteen, mielenterveyden ongelmiin ja omiin parisuhteisiin. Koska aineistosta oli havaittavissa paljon kokemuksia jokaiseen edellä mainitsemaani aiheeseen, päädyin jakamaan teeman kolmeksi omaksi pääteemaksi. Näiden muutosten lisäksi muokkasin samalla myös hieman muiden teemojen nimiä. Esimerkiksi muutoksia rooleissa -teeman nimeksi vaihdoin aikuisen saappaisiin astuminen. Tämän muutoksen jälkeen pääteemoja muodostui aineistostani lopulta yhteensä seitsemän: uusi arki, suhde vanhempiin, aikuisen saappaisiin astuminen, eron käsitteleminen, vanhempien ero minuuden ja identiteetin muovaajana, eron vaikutukset omaan parisuhteeseen ja eron syvä trauma.

Syventääkseni aineiston analysointia tein narratiivien analyysin lisäksi narratiivisen analyysin. Narratiivisessa analyysissä käytin juonianalyysia, jossa tarkastelun kohteena on nimensä mukaan tarinan juoni. Analyysissä kiinnitetään huomiota tarinan alku- ja lopputilanteen väliseen suhteeseen, tapahtumiin, joiden kautta päätepisteeseen on kuljettu sekä sitä, millaisia henkilöitä tarinassa on mukana. Aineiston tarinoita voi jäsentää erilaisiin juonityyppeihin. Perinteisesti tarinoiden juonen ajatellaan muodostuvan hyvien ja onnettomien hetkien vaihtelusta. (Hänninen, 2018, s. 200.) Tämän analysointimenetelmän ja tulosten esittämistavan hyötynä on, että se tuo näkyväksi aineiston kokonaiskuvan ja sen laajan kirjon. Samalla se myös vähentää osallistujien

tunnistettavuutta. Toisaalta tyyppittelyn haittapuolena nähdään olevan, että se peittää tarinoiden yksilöllisiä piirteitä. (Hänninen, 2002, s. 33.)

Narratiivisen analyysin ja juonityyppien muodostamisen apuna käytin Gergenin (1994) tapaa havainnoida juonenkulkuja ylä- ja alamäkinä. Gergen on esitellyt kolme erilaista narratiivisuuden muotoa, joiden kautta juonen kulkuja voidaan tarkastella. Ensimmäinen niistä on stabiili narratiivi, jossa päähenkilön elämä pysyy tasaisen muuttumattomana suhteessa tavoiteltavaan lopputulokseen. Toinen narratiivisuuden muoto on progressiivinen narratiivi, jossa päähenkilön elämä kulkee noususuuntaisesti kohti tavoiteltavaa lopputulosta. Kolmas narratiivisuuden muoto eli regressiivinen narratiivi kuvastaa taas päähenkilön elämän menevän alamäkeä ja tavoiteltavan lopputuloksen saavuttaminen on yhä kauempana. (Gergen, 1994, s. 195.) Tarkastelin aineistostani, onko tarinoissa näkyvissä ylä- ja alamäkinä hahmottuvia juonen kulkuja.

Myös Fryen (1957) neljä perinteistä juonityyppiä olivat apunani aineistossani esiintyvien juonityyppien muodostamisessa. Fryen juonityyppejä ovat romanssi, komedia, tragedia ja ironia. Romanssissa tarinan päähenkilö voittaa kohtaamansa haasteet ja pystyy jatkamaan onnellista elämäänsä. Komediasa jokin taho, esimerkiksi yhteiskunta, pyrkii estämään päähenkilöä toimimasta omien halujensa mukaan. Keinolla millä hyvänsä hän kuitenkin saavuttaa sen minkä haluaa. Tragediasa taas päähenkilö ei onnistu voittamaan kohtaamiaan haasteita vaan musertuu häntä haastavan voiman alle. Ironiasa hyvän ja pahan erottelu nähdään kyseenalaisena. Tämä Fryen tekemä juonityyppiäottelu ei kuitenkaan ole ainut mahdollinen, vaan juonityyppejä voi olla myös muita. Hännisen (2018, s. 200) mukaan usein tutkimusaineistosta voi löytää piirteitä, jotka sopivat valmiisiin juonityyppihin. Jos näin ei kuitenkaan ole, tarinoita ei pidä alkaa keinotekoisesti sovittamaan niihin. Hänninen antaa esimerkin hänen ja Anja Koski-Jänneksen tekemästä tutkimuksesta², jossa he muodostivat riippuvuudesta vapautumisen tarinoista juonityyppejä teorioiden ja terapeuttisten käytäntöjen kautta. (Hänninen, 2018, s. 201.) Käytin juonta analysoidessani Fryen tapaa ymmärtää juonen kulkuja mutta pidin samalla mielessäni, etten sovita tarinoita kyseisiin juonityyppihin keinotekoisesti.

---

² Hänninen, Vilma & Anja Koski-Jännes. 1999. "Narratives of recovery from addictive behaviors." *Addiction* 94:12, 1837–1848.

Juonianalyysi vaati, että tarinat luetaan monta kertaa tarkasti läpi ja teinkin tätä analysointia osittain yhtä aikaa narratiivien analyysin kanssa. Edellä mainittuja menetelmien avulla pyrin kertomuksia lukiessani tunnistamaan niistä ne ydintekijät, jotka yhdistävät ja erottavat kertomukset toisistaan (Hänninen 2002, s. 99). Narratiivisessa analyysissä tarkastelin aineistostani erityisesti, kuinka eroon oli suhtauduttu heti sen ilmenemisen hetkellä ja kuinka siihen suhtauduttiin nyt tarinan kirjoittamisen hetkellä. Tarkastelin myös sitä, millaisten tapahtumien kautta alkupisteestä on päädytty nykyhetkeen. Tarkasteluni kohteena olivat myös tarinoiden käännekohtat. Ydintekijät muodostuivat siis erityisesti siitä, kuinka eroilmoitukseen oli suhtauduttu, millä tavoin eroon oli sopeuduttu ja millaisia merkityksiä erolle annettiin omassa elämässä nykyhetkessä. Kertomuksia yhdistävien ydintekijöiden pohjalta muodostin tarinatyyppit, joita aineistostani muodostui yhteensä neljä kappaletta. En valinnut aineistostani vain yhtä tarinaa kuvaamaan kutakin tarinatyyppiä vaan kirjoitin jokaiseen uuden esimerkkitarinan, jossa yhdistelin elementtejä useista aineiston kertomuksista. Kyseinen esimerkkitarina toimii siis tarinatyyppin esittelijänä. Luomalla tyyppitarinoin uuden esimerkkitarinan, sen sijaan, että olisin käyttänyt esimerkkitarinana jotain aineiston kertomusta sellaisenaan, pyrin vähentämään osallistujien tunnistettavuutta.

4.5 Eettiset kysymykset

Laadullista narratiivista tutkimusta tehdessä on tärkeä pohtia myös eettisiä kysymyksiä. Koska tutkitaan ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia, jotka nostavat esiin paljon tunteita, on eettisyyttä pohdittava sekä tutkimuskäytäntöjen että tarinallisen lähestymistavan tasolla (Hänninen, 2002, s. 34). Sitoudun tätä tutkimusta tehdessäni noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) ohjetta rehellisyydestä, huolellisuudesta ja tarkkuudesta koko tutkimustyön ajan, tulosten tallentamisessa, niiden esittelemisessä sekä tutkimuksen ja tulosten arvioinnissa. Kunnioitan myös muiden tutkijoiden työtä viittaamalla heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6). Kun tutkimuksen kohteena ovat ihmiset, tutkimuksen tekemisessä tulee noudattaa eettisiä periaatteita, jotka on muodostettu nimenomaan ihmisen tutkimista varten. Näistä ensimmäinen on henkilöiden itsemääräämisoikeuden ja ihmisarvon kunnioittaminen. Tutkimuksesta ei saa myöskään syntyä mitään haittaa tutkittaville. (Tutkimuseettinen

neuvottelukunta, 2019, s. 7.) Muita tutkimusetiikan lähtökohtia ovat hyödyn tuottaminen, haitan välttäminen ja oikeudenmukaisuus (Pirttilä, 2008, s. 65).

Tutkimuskäytäntöjen tasolla olen pyrkinyt kiinnittämään erityistä huomiota siihen, kuinka osallistujien anonymiteetti suojataan (Hänninen, 2002, s. 34). Vaikka tässä tutkimuksessa ei ole kerätty osallistujien nimiä tai muita suoria tunnistetietoja, kertomukset sisältävät kuitenkin paljon yksityiskohtaisia kuvauksia eroprosessista, sen tapahtumista ja siihen liittyvistä ihmisistä. Tuloksia raportoitaessa ja aineistositaatteja esitettäessä olen ollut tarkka siitä, ettei yksittäistä osallistujaa voi tunnistaa. Vaarana nimittäin voi olla, että esimerkiksi osallistujan lähipiiri voi tunnistaa hänet, jos he tunnistavat hänen elämäänsä liittyviä yksityiskohtia tutkimuksesta. Mikäli osallistuja voidaan tunnistaa, myös hänen läheistensä anonymiteetti voi vaarantua. Lähipiiriä on erityisen tärkeä suojella, sillä heiltä ei ole kysytty suostumusta tutkimukseen osallistumisesta. (Hänninen, 2008, s. 133–134.) Vaikka heidän suostumuksensa kysyminen ei tämän aineistonkeruutavan kannalta olisi ollut mahdollista, on heidän välillinen osallistumisensa otettava huomioon.

Osallistujien tunnistettavuutta tarinoista voidaan vähentää esimerkiksi käyttämällä juonianalyysillä. Kun aineistona olevista alkuperäisistä tarinoista muodostetaan useita tarinoita yhdisteleviä tyyppitarinoita, yksittäistä tarinankertojaa ei voida enää tunnistaa (emt., s. 135). Kuitenkin myös tähän tarinoita yhdistelevään tyyppittelyyn liittyy oma eettinen pohdintansa. Tutkijana minun on huomioitava, etteivät tyyppitarinat ole liian ahtaita, jolloin osallistujat eivät koe sopivansa niihin. Tämä voi saada aikaan sen, että osallistujat tuntevat oman kokemuksen riittämättömänä tai vääränlaisena. Vaikka elämänmuutostutkimuksissa korostetaan usein vaikeuksien kautta voittoon - henkeä, on annettava tilaa myös rosoisemmille tarinoille. Samalla on muistettava, etteivät positii- visen lopun saaneet tarinatkaan ole aina olleet pelkkää kulkua valoa kohti, vaan myös niihin sisäl- tyy tuskaa ja vaikeuksia. (Hänninen, 2008, s. 135–136.)

Narratiivista ja kaikkea laadullista tutkimusta pidetään arvokkaana, sillä se mahdollistaa äänen antamisen tutkimukseen osallistujille. Tutkimuksessa pyritään tuomaan esiin osallistujien oma ääni ja heidän luomansa merkitys tutkimuksen keskiössä oleville asioille. Koska narratiivisessa tut- kimuksessa ollaan kiinnostuneita ihmisille tärkeistä ja merkityksellisistä aiheista, sen ajatellaan myös voivan auttaa heitä refleктоimaan elämäänsä. (Hänninen, 2002, s. 34.) Kuitenkin myös tätä

äänen antamista ja merkityksistä kiinnostumista on tarkasteltava eettisyydestä käsin. Hänninen (emt., s. 34) nostaa esiin, että tutkimus antaa osallistujille äänen näennäisesti, sillä tulkintojen tekeminen ja tulosten esittäminen jää tutkijalle itselleen. Aineisto kokee siis väistämättä pelkistämistä ja lopputuloksessa kuuluu väistämättä tutkijan ääni (Hänninen, 2002, s. 34). Olen pitänyt tämän mielessäni ja pyrkinyt pohtimaan, kuinka osallistujien äänen saa mahdollisimman kattavasti tuotua esiin. Osallistujien äänen olen pyrkinyt tuomaan esiin muun muassa aineistonäytteiden kautta samalla heidän anonymiteetistään huolehtien. Tuloksissa olen pyrkinyt tuomaan esille mahdollisimman kattavasti erilaisia vanhempien eroon liittyviä kokemuksia, jotta onnistuisin tuomaan esiin mahdollisimman monenlaisia ääniä. Narratiivisessa tutkimuksessa kiinnitetään usein huomiota myös tulkintojen tarkkuuteen, ettei tutkimukseen osallistuvilla muodostu hyväksikäytetty ja väärinymmärretty olo (Hänninen, 2002, s. 34; Hänninen, 2008, s. 130–132). Myös Kylmä (2008, s. 111) muistuttaa, että tutkimuksen raportoinnissa on pidettävä mielessä osallistujien näkökulma ja esitettävä tutkittava ilmiö siten, ettei kuvaus vahingoita osallistujien ihmisyyttä. Olen pyrkinyt huomioimaan osallistujien ihmisyyden analysoimalla tarinoita mahdollisimman sensitii-visesti. Olen esimerkiksi pohtinut aineistoa tulkitessani, että enhän aiheuta kyseisellä tulkitsemis-tavalla tarinan kirjoittajalle vaikeuksia tai huonoa oloa.

5 Tulokset

5.1 Narratiivien analyysi

Narratiivien analyysin kautta tunnistin aineistosta seitsemän pääteemaa, jotka nimesin seuraavasti: uusi arki, suhde vanhempiin, aikuisen saappaisiin astuminen, eron käsitteleminen, vanhempien ero minuuden ja identiteetin muovaajana, eron vaikutukset omaan parisuhteeseen ja eron syvä trauma. Teemat kietoutuvat osittain toisiinsa, joten tiettyä teemaa kuvaavassa alaluvussa voi nousta esiin viittauksia myös muista teemoista. Teemoja esittelemisen muodostuu alateemojen käsittelemisestä. Teemojen kautta nousee esiin kirjoittajien kokemuksia eron hetkellä, pian sen jälkeen sekä vuosien päästä siitä.

5.1.1 Uusi arki

Aineiston perusteella vanhempien ero tuo mukaan lähes aina sellaisia muutoksia, jotka vaikuttavat yksilön arkeen. Lähes jokaisessa tarinassa tuotiin esiin jonkinlaisia arjen vaikutuksia. Se, millaisia vaikutukset olivat, riippui esimerkiksi siitä, asuiko tarinan kirjoittaja eron hetkellä vanhempiensa kanssa vai oliko hän jo muuttanut omilleen.

Asumisjärjestelyt

Ensimmäinen muutos kirjoittajien arjessa tapahtui usein pian eroilmoituksen jälkeen, kun vanhemmat muuttivat erilleen. Muutto oli tekijä, joka konkretisoi eroa. Se tarkoitti joidenkin tapauksessa sitä, että toinen vanhemmista muutti perheen yhteisestä kodista pois, muun perheen jatkaessa asumista siellä, ja joidenkin tapauksessa sitä, että yhteisestä kodista luovuttiin, jolloin kumpikin vanhemmista muutti uusiin osoitteisiin. Lapset jäivät usein asumaan pääsääntöisesti toisen vanhemman luokse vierailen etävanhemman luona esimerkiksi joka toinen viikko, viikonloppuisin tai loma-aikoina. Joissain tapauksissa yhteydenpito etävanhempaan hiipui ajan kuluessa ja vierailut ja yhteydenpito saattoivat loppua kokonaan. Joissain tapauksissa perheen lapset olivat

jakautuneet kahteen eri osoitteen siten, että osa lapsista asui pääsääntöisesti äidin luona ja osa isän luona.

Muutamissa tarinoissa kerrottiin, että perheen lapset saivat itse päättää kumman vanhemman luona he haluavat eron jälkeen asua. Kun lapset otetaan mukaan esimerkiksi asumisjärjestelyistä päättämiseen, heille syntyy kokemus siitä, että heidän mielipiteensä ovat tärkeitä (Bagshaw, 2007, s. 461–462; Moxnes, 2003; Wade & Smart 2003, s. 115–117). Aineistoni tarinoissa lasten mielipiteen kuuleminen asumisjärjestelyihin liittyen mainittiin usein tilanteissa, joissa päätöksen tekeminen oli jollain tapaa haasteellista. Lojaalisuusristiriita oli yksi haasteita aiheuttanut tekijä.

Castren (2009) on tarkastellut eron jälkeisiä perhe- ja sukulaissuhteita. Hän kuvaa kuinka erityisesti perheenjäsenten välillä vallitsee vahva lojaalisuussuhde. Aineistossani lojaalius toista vanhempaa kohtaa vaikutti esimerkiksi asumisjärjestelyistä päätettäessä. Seuraava aineistoesimerkki tuo esiin, kuinka kirjoittaja on halunnut olla lojaali isälleen, vaikka todellisuudessa hän olisi halunnut asua äitinsä kanssa. Toisaalta myös huoli isän pärjäämisestä on saattanut vaikuttaa asumispäätöksen tekemisessä.

Isämme ja äitimme kysyivät meiltä kumman luona haluaisimme asua, minä vastasin, että siellä missä siskoni. Päädyimme jäämään isäni luokse. Todellisuudessa olisin halunnut muuttaa äitini kanssa, mutta en olisi voinut tehdä sitä isällemme. Hänellä ei ollut enää ketään. (vastaus 8)

Kyseisessä tarinassa kävi myös ilmi, että isä oli jo aiemmin pyytänyt lapsiaan jäämään asumaan hänen luokseen. Lapset ovat siis jo aiemmin kuulleet isänsä toiveen liittyen asiaan, joten heidän oman mielipiteensä muodostamiseen vaikuttaa isän kanta ja lojaalius isää kohtaan (Karttunen, 2010, s. 92–93). Myös toinen kirjoittaja kertoi asumispäätökseen vaikuttaneen velvollisuuden tunteen:

Eron jälkeen yksi sisaruksista muutti omilleen, muutama isäni kanssa ja itse jäin äitini kanssa asumaan. -- Jäin asumaan äitini kanssa velvollisuuden tunteesta, koska koin, että jonkun meistä on jäätävä. (vastaus 17)

Näissä kahdessa aineistoesimerkissä tulee näkyväksi myös roolien vaihdos vanhemman ja lapsen välillä. Kun lapsi kokee, että hänen on jätävä toisen vanhempansa luokse asumaan, lapsi ikään kuin ottaa vanhemman roolin huolehtijana ja aikuisesta tulee hänen silmissään henkilö, joka tarvitsee huolehtijaa. Tätä vanhemman ja lapsen välillä tapahtuvaa roolien vaihdosta esittelen tarkemmin alaluvussa 5.1.3.

Kirjoittajat suhtautuivat muuttoon varsin eri tavalla. Toisille muutto ja kodista luopuminen tuntui surulliselta ja toisille helpotukselta, sillä pitkään jatkunut hankala perhetilanne tuli päätökseen. Siihen miten muuttoon suhtauduttiin, vaikutti myös kertojan sen hetkinen ikä. Esimerkiksi hyvin nuorena vanhempiensa eron kokeneet kertoivat, etteivät täysin ymmärtäneet mitä ero käytännössä tarkoittaa ja he saattoivat olla jopa innoissaan muutosta ja uudesta kodista. Pienemmille lapsille ero pyrittiin myös tekemään mukavaksi esimerkiksi ostamalla uusia tavaroita tai hankkimalla lemmikkieläin. Vanhasta kodista ja tutusta asuinympäristöstä luopuminen tekivät muutosta haastavampaa. Mikäli uusi koti sijaitsi kaukana edellisestä kodista, muutolla saattoi olla vaikutuksia myös kertojan sosiaalisiin suhteisiin. Erityisesti ystävien näkeminen vaikeutui, kun ystävät jäivät edelliselle asuinalueelle. Yhden kirjoittajan mukaan muutto aiheutti sen, että hän kasvoi erilleen käytännössä kaikista kavereistaan.

Myös vuoroviikkoasuminen, eli asumisjärjestely, jossa lapset asuvat vuoroviikoin kummankin vanhemman luona, nousi esiin aineistossani. Sen kuvattiin olleen raskasta matkalaukkuelämää, johon sopeutuminen vaati aikaa. Tarinoissa kuvattiin tilanteita, jolloin vanhemman luota toisen vanhemmat luokse siirtyminen tuntui erityisen haastavalta. Jos asunnon vaihtaminen esti esimerkiksi ystävien tapaamisen, se koettiin turhauttavana. Myös toisen vanhemman hyvästeleminen yhteisen viikon jälkeen teki asumisjärjestelystä raskasta. Alkuvaikeuksien jälkeen uusiin asumisjärjestelyihin kuitenkin usein sopeuduttiin. Seuraavassa esimerkissä kirjoittaja kuvaa, kuinka aika on auttanut uusiin asumisjärjestelyihin sopeutumisessa ja nyt niistä voidaan löytää jotain hyvääkin.

Asuminen vuoroviikoin vanhempieni luona oli aluksi rankkaa. Tunteita eroon liittyen oli vaikeaa käsitellä. Siirryttäessä viikon alku oli riitaisa ja loppuviikosta itketti, koska joutuisin olemaan taas viikon erossa toisesta

vanhemmasta. Tilanne oli hankala, mutta hiljalleen siihen oli sopeuduttava ja arki uudessa elämäntilanteessa alkoi luonnistua. -- Uudenlaiseen elämäntilanteeseen on totuttu, ja arki kahdessa kodissa sujuu hyvin. On jopa virkistävää, että vuoroviikoin saa asua eri kodissa ja vain toisen vanhemman kanssa. (vastaus 7)

Vuoroviikkoasumiseen liittyi useassa tarinassa paljon negatiivisia tunteita, ja jotkut eivät sopeutuneet tällaiseen asumisjärjestelyyn missään vaiheessa. Seuraava aineistoesimerkki kuvaa sitä, kuinka syvä jälki kahden asunnon välillä kulkemisesta on eräälle kirjoittajalle syntynyt.

Suurin muutos oli ehdottomasti monta kertaa kuukaudessa tapahtunut tavaroiden pakkaaminen pariin IKEA-kassiin ja päättymätön vaellus kahden kodin välillä. Se tuntui silloin suoraan sanottuna helvetiltä. Tätä en toivo yhdellekään lapselle. -- En ole tähän päiväänkään mennessä oikein päässyt tuon "matkalaukkuelämän" yli, eräänlainen trauma siitä jäi. (tarina 10)

Tarinoista kuvautui, kuinka eron myötä koti tuntui rikkoutuneen. Kun vanhemmat asuivat kahdessa osoitteessa, ei ollut enää tunnetta yhtenäisestä kodista. Eräs kirjoittaja kuvasi tarinassaan, että perhe hajosi osiin, jotka koostuivat hänestä ja sisaruksistaan sekä isän kodista ja äidin kodista. Perhe ei siis ollut enää yhtenäinen "paketti", johon kaikki perheenjäsenet kuuluivat. Kahden asunnon välillä ramppaaminen ja tavaroiden jatkuva pakkaaminen saivat joissain tapauksissa aikaan kokemuksen kodittomuudesta. Kodittomuus ei ollut sitä, että kirjoittajalla ei ollut fyysisesti kotia vaan kyseessä oli jatkuvasta kodin vaihtamisesta muodostunut tunne siitä, ettei kotia ollut missään: *"Mulla oli kaks perhettä ja alussa se oli sopeutumista. Tuntu, että missään ei ollut mun koti."* (tarina 1) Kun kotia täytyi vaihtaa niin usein, ei ollut mahdollista asettua kunnolla aloilleen: *"Koskaan en ollut täysin "kotona", vaan aina kassit pakattuna valmiina vaihtamaan vanhemmalta toiselle."* (tarina 10)

Tunteeseen siitä, ettei kotia ollut missään vaikutti myös etääntyminen perheen muista jäsenistä. Etääntyminen sisaruksista ja ulkopuolisuuden tunne sekä äidin että isän kotona, vaikuttivat siihen,

ettei koti tuntunut olevan missään osoitteessa. Seuraava aineistoesimerkki tuo esiin, kuinka myös tavat, joilla isän ja äidin koteja sai nimittää vahvistivat tunnetta kodittomuudesta.

Kun olin ainut sisarus, joka vaihtoi majapaikkaa, tunsin huomattavaa ulkopuolisuutta. Äidin luona sisarukset eivät enää olleet niin läheisiä -- ja lisäksi he välttelivät minua, koska minulla oli hyvät välit isään. Isän luona en ollut ikinä tuntenut olevani aivan kotona. Osasyyn tähän oli se, etten saanut ikinä sanoa isän luokse, vaan piti sanoa "teidän luokse", koska sehän ei ollut vain isän koti. Tämä selkeästi korosti mielessäni sitä, että kyseessä ei varmasti ollut minun kotini. En myöskään saanut äidin luona sanoa "äidin koti" vaan se oli vain koti. No viimeisenä vuotena lukiossa, tunsin ettei minulla ollut kotia missään. (tarina 37)

Ihmisen minäkuvan sosiaalisen identiteetin osalle on hyvin tärkeää, että yksilö kokee kuuluvansa johonkin. Sosiaalinen identiteetti viittaa siihen, että yksilön minä liittyy jonkin ihmisryhmän tai sosiaalisen kategorian jäseneksi. Lapsuudessa oma perhe on yksilön ensimmäinen ryhmä, johon hän kuuluu. Kokemus tähän ryhmään kuulumisesta tuo turvaa. (Lahikainen 2013, s. 96–98.) Kokemus perheen ja kodin ulkopuolisuudesta ja kuulumattomuudesta voivat täten vaikuttaa yksilön minäkuvan sosiaalisen identiteetin osaan. Kun yksilö kokee olevansa perheensä ulkopuolella, hän alkaa kenties pohtia "mihin minä nyt kuulun?". Lapsuudesta asti koettu sosiaalinen kategoria tietyn perheen jäsenenä horjuu vanhempien eron, vuoroviikkoasumisen ja perhesuhteiden neuvottelujen kautta. Myös toinen kirjoittaja kuvasi omaa ulkopuolisuuttaan isän uudesta perheestä:

Isäni uusine perheineen muutti tiuhaan ja asui aina pitkän välimatkan päässä minusta. Pääsin vierailulle heidän luokseen vain kerran tai pari vuodessa. Tunsin oloni nimenomaan vieraaksi - en ollut yksi heistä. (tarina 25)

Kirjoittaja on kokenut vahvaa kuulumattomuuden tunnetta suhteessa isänsä uuteen perheeseen. Hän kuvaa kokeneensa, ettei ole yksi heistä, vaikka hän on isänsä biologinen lapsi.

Aineistokatkelma tuo näkyväksi sen, ettei tunne perhejäsenyydestä synny ainoastaan biologian perusteella vaan sitä määrittävät myös muun muassa sosiaaliset ja emotionaaliset ulottuvuudet (Sevón & Notko, 2008, s. 13). Vanhemman uuden perheen ulkopuolelle jäämisen on todettu vaikuttavan lapsen ja vanhemman suhteeseen ja olevan lapsille raskasta. Kun vanhempi viettää enemmän aikaa uuden perheensä kanssa ja antaa heille enemmän huomiota, lapsen voi olla tuskallista pohtia, miksi vanhempi näyttää välittävän enemmän uusista perheenjäsenistään kuin hänestä. (Moxnes, 2003, s. 98–99.) Edeltävän aineistokatkelman kirjoittaja toteaaakin tarinassaan, että isän lähteminen ja etääntyminen läsnä olevasta vanhemmasta etävanhemmaksi, jonka seurassa hän kokee itsensä vaivaantuneeksi, on ollut hänelle suuri minuutta muokannut järkytys.

Suurin osa kirjoittajista, jotka kuvasivat tarinoissaan asumisjärjestelyiden muuttumista, kuvasivat niiden olleen erityisesti aluksi negatiivinen asia. Useissa tarinoissa kahdessa asunnossa asumiseen tai toisen vanhemman luona vieraileminen viikonloppuisin helpottui ajan kuluessa, mutta toive koko perheen yhteisestä kodista tai kaipuu lapsuuden omakotitaloon ovat säilyneet kirjoittajien mielessä vielä vuosia eron jälkeenkin.

Muutoksia taloudellisessa tilanteessa

Tarinoissa mainittiin myös taloudellisen tilanteen muutoksista ja sen vaikutuksista arkeen. Taloudelliset muutokset olivat aineistossa sekä negatiivisia että positiivisia. Taloudellisen tilanteen negatiivisia muutoksia mainittiin tarinoissa enemmän kuin positiivisia. Vanhempien taloudellisen tilanteen heikentymisen vuoksi esimerkiksi vanhasta kodista oli luovuttava, sillä vanhemmalla ei ollut varaa maksaa yksin asumiseen liittyviä kustannuksia. Muutos taloudellisessa tilanteessa vähensi myös perheen lomamatkoja ja säästettävä oli myös vaatteista ja ruuasta. Kahdessa tarinassa kuvattiin kuitenkin perheen taloudellisen tilanteen parantuneen eron myötä. Vanhempien erottua talous parani, joka mahdollisti asioita, joita kirjoittaja ei ollut saanut aiemmin kokea. Esimerkiksi ulkona syöminen, uusien vaatteiden ostaminen vaatekaupasta kirpputorin sijaan ja lehden kesto-tilaaminen olivat uusia parantuneen taloudellisen tilanteen myötä syntyneitä positiivisia asioita.

Tarinoissa kuvattiin myös kokemuksia siitä, että eron jälkeen toisen vanhemman taloudellinen tilanne saattoi olla huomattavastikin parempi kuin toisen. Toisaalta myös vanhempien erilaiset tavat käyttää rahaa vaikutti siihen, millaista arki oli isän luona ja millaista äidin luona. Taloudellisen

tilanteen epätasaisuus ja rahankäytön erilaisuus tuli näkyväksi silloin kun lapsi vaihtoi asuntoa vanhempien välillä.

En viihtynyt isäni luona kauhean hyvin, talvisin huoneessani oli tosi kylmä koska isäni halusi säästää lämmityskuluissa eikä pitänyt pattereita päällä. Kontrasti kahden kodin välillä oli monissa asioissa turhan iso: äitini luona kaapit tursusivat hyvää ruokaa, isäni luona kaapit oli aina tyhjä. Äitini luona söin suklaamuroja ja herkkuja, isäni luona kaivoin pakastimesta kuivan leivänkätyn, sulatin sen mikrossa ja söin sen ilman levitettä koska sitä ei ollut kaapissa. (tarina 10)

Vanhempien taloudellisen tilanteen erilaisuus saattoi aiheuttaa myös sen, että perheen lapsien asuessa eri vanhempien luona, lapsilla oli erilaiset elintasot. Tämä aiheutti kirjoittajassa negatiivisia tunteita vielä pitkään eron jälkeen:

Varsinkin vanhempana, ja vielä vähän edelleen, olen surullinen siitä, että meillä sisaruksilla oli hieman eri elintasot, sillä isä ostaa vain välttämättömmät, kun taas me äidin kautta saimme kaiken mitä tarvitsimme ja vähän enemmänkin. (tarina 37)

Tarinan kirjoittaja on kasvettuaan kokenut epäoikeudenmukaiseksi sen, että hänen sisaruksensa ovat eläneet niukemmassa elintasossa kuin hän itse. Hän on ymmärtänyt, että hänen sisaruksillaan ei ole samoja mahdollisuuksia kuin hänellä itsellään sen takia, että he asuvat eri vanhemman luona. Tämä ymmärtäminen on saanut hänet surulliseksi. Eräs toinen kirjoittaja taas kuvaa kokemustaan ikään kuin edellisen kirjoittajan sisarusten asemasta. Seuraavassa aineistoesimerkissä kyseinen kirjoittaja on elänyt äitinsä kanssa hyvin niukassa taloudellisessa tilanteessa, ja hän on joutunut sivusta katsomaan, kuinka isä tarjoaa kirjoittajan puolisisaruksille kaiken tarvittavan ja jopa enemmän, jättäen kirjoittajan eriarvoiseen asemaan.

Isäni hoiteli talouskuvionsa niin, ettei hänen tarvinnut maksaa minulle elatusapua. Uuden perheensä hän kuitenkin ruokki ja vaatetti hyvin.

Heiltä ei puuttunut mitään ja he kulkivat merkkivaatteissa ja söivät ulkona. Itse käytin samoja risaisia vaatteita ja kuljinpa eräänä talvena kesäkengissä. En ymmärtänyt lapsena, että tässä asetelmassa oli mitään pielessä. Nyt itse vanhempana katselen taaksepäin ja näen räikeää eriarvoisuutta ja laiminlyöntiä. En voi käsittää, kuinka kukaan voi jättää omaa lastaan noin kepeästi. Minuun se vaikutti kipeästi. (tarina 25)

Kirjoittaja ei ole lapsena huomannut tässä lasten erilaisessa kohtelussa mitään väärää, mutta nyt aikuisena hän kokee tulleen isänsä hylkäämäksi. Taloudellisen tilanteen eriarvoisuus ja kokemus isän hylkäämäksi tulemisesta vaikuttavat kirjoittajaan kipeästi. Sekä eron myötä syntyvän elintason negatiivisen muutoksen että poissaolevan vanhemman on aiempien tutkimuksen perusteella todettu vaikuttavan negatiivisesti lapsen hyvinvointiin (Harvey & Fine, 2010, s. 14), joten tulokseni tukevat aiempaa tutkimustietoa aiheesta. Myös poissaolevalta vanhemmalta saadun vähäisen taloudellisen tuen on havaittu vaikuttavan negatiivisesti lapsen hyvinvointiin (Amato & Gilbreth, 1999).

Perinteet ja juhlapyhät

Monessa tarinassa vaikutukset perinteisiin sekä juhlapyhien ja merkkipäivien viettämiseen mainittiin konkreettisina eron seurauksina. Ennen vanhempien eroa esimerkiksi perhejuhlien viettäminen oli tapahtunut yleensä yhdessä paikassa ja kaikki perheenjäsenet ja sukulaiset viettivät juhlaa yhdessä. Eron jälkeen juhlien viettämiseen tuli mukaan muun muassa syyllisyyttä, stressiä ja ahdistusta.

Jos vanhemmat erosivat riitaisesti mutta lapset olivat edelleen yhteydessä molempien vanhempiensa kanssa, juhlat vietettiin lapsuudessa usein erikseen kummankin vanhemman luona. Juhlapyhistä erityisesti joulun mainittiin juhlanä, joka herätti ristiriitaisia tunteita. Toisesta vanhemmasta erossa oleminen tyypillisesti perhejuhlanä nähdyn joulun aikaan tuntui vaikealta. Tieto siitä, ettei joulua vietetä enää jatkossa yhdessä perheenä, aiheutti monissa surua. Eräs kirjoittaja kuvasi myös syyllisyyden tunteita pohtiessaan joulun viettoa vanhempien eron jälkeen. Hän koki lapsena

syyllisyyttä omasta ilostaan, kun tiesi toisen vanhemman joutuvan olemaan yksin kotona jouluna: *"Syyllisyys kalvoi - saako minulla olla kivaa jouluna, kun isäni istuu yksin kotonaan joululaulujen soidessa?"* (tarina 10) Kirjoittaja koki tällaisen vanhemman tunteiden kantamisen raskaana taakana.

Lapsuuden lisäksi ero vaikutti myös aikuisiällä juhlapyhiin ja merkkipäiviin. Kertomuksissa kuvattiin, kuinka esimerkiksi joulun viettäminen aiheuttaa edelleen stressiä. Kun vanhemmat asuvat eri osoitteissa, jouluna täytyy valita missä järjestyksessä heidän luonaan vierailee. Tämä valinta tuntuu vaikealta, koska se sisältää pelon siitä, että toinen vanhemmista pahoittaa mielensä:

Olen kyllästynyt jatkuvasti miettimään kumman luo menisin ja loukkaantuuko joku (yleensä äitini) jos päätänkin olla jouluaaton isän luona ja tulla joulupäivänä hänen luokseen, ja olenkin muutaman viime vuoden sanonut haluavani viettää joulun itsekseni. (tarina 12)

Edellisessä aineistoesimerkissä kirjoittaja ei halua loukata kumpaakaan vanhempaansa ja hän halua olla lojaali kummallekin. Hän joutuu väistämättä tekemään valinnan vanhempiensa välillä, koska ei voi olla kahdessa paikassa yhtä aikaa. Koska hän ei ole halunnut joutua tekemään päätöstä, jonka seurauksena väistämättä toinen vanhempi loukkaantuu, hän on päätenyt viettämään joulut itseksensä. Jouluun liittyvät vaikeudet ovat muuttaneet joulun iloisesta perhejuhlasta joka-vuotiseksi stressin aiheuttajaksi. Kertomuksissa nousi kuitenkin esiin, että tapaan viettää juhlapyyhiä vaikutti hyvin paljon vanhempien keskinäiset välit ja heidän parisuhdetilanteensa. Kertomuksissa, joissa vanhemmat olivat hyvissä väleissä eikä heillä ollut uusia kumppaneita, perhe saattoi viettää juhlapyyhiä yhdessä erosta huolimatta.

Kertomuksissa pohdittiin paljon eron tuomia merkityksiä myös tulevaisuuden juhliin ja lomiin peilaten. Tulevien perhejuhlien ajattelemisen aiheutti stressiä jo nyt, vaikka ne eivät välttämättä olleet ajankohtaisia vielä muutamaan vuoteen. Vanhempien huonojen välien vuoksi juhliä oli totuttu lapsuudessa järjestämään kahdet eri osoitteissa, mutta aikuisuudessa tähän kaksien juhlien järjestämiseen ei haluttu ryhtyä. Seuraava aineistoesimerkki kuvaa tätä tulevaisuuden juhlien pohdintaa.

En tiedä mitä tulee tapahtumaan, kun minun ja mieheni häät ovat parin vuoden kuluttua. Tai muut tulevaisuuden juhlat? Lasten ristiäiset, valmistujaiset, synttärit... En jaksa ikuisesti järjestää kahtia juhlia tai stressata, että tuleeko juhlissa draamaa isän ja äidin välille. (tarina 44)

Myös toinen kirjoittaja kuvasi, kuinka juhlien järjestäminen aiheuttaa päänvaivaa. Vanhempien huonot välit aiheuttivat jopa sen, ettei omia saavutuksiakaan voinut juhlistaa vapaasti. Seuraava aineistoesimerkki kuvaa tällaista tilannetta.

Tästä [vanhempien keskusteluyhteyden puuttumisesta] aiheutui (ja aiheutuu edelleen) ongelmia ja vaivaa esimerkiksi meidän sisarusten juhlien kannalta. Voiko vanhempia laittaa samaan pöytään, mitä jos molemmat vierailevat luonamme yhtä aikaa. Asioita joutuu miettimään aivan liikaa. Tuntuu surulliselta, että en pysty nauttimaan omista saavutuksistani elämässä täysin, kun joudun miettimään asiaa omien vanhempieni näkökulmasta.” (tarina 46)

Aineistokatkkelma tuo kuuluviin sen millaisia asioita kirjoittaja joutuu pohtimaan omassa elämässään, kun eronneet vanhemmat eivät tule toimeen keskenään. Vierailuaikojen ja istumapaikkojen pohtiminen kuormittavat kirjoittajaa tavalla, joka ei kenties ole tuttua sellaiselle henkilölle, jonka vanhemmat ovat edelleen yhdessä. Vanhempien huonojen välien vuoksi hetket, joissa itsestä voisi olla hyvin ylpeä, laimenevat, kun esimerkiksi omassa valmistujaisissa täytyy miettiä sitä, kuinka vanhemmat pystyvät osallistumaan juhlaan. Myös Laumann-Billingsin ja Emeryn (2000) havaitsivat tutkimuksessaan, että puolet tutkimukseen osallistuneista nuorista aikuisista murehtivat sitä, kuinka tulevaisuuden juhlat sujuvat, kun kumpikin vanhempi osallistuu juhliin.

Tulevaisuuteen peilaten kertomuksissa nousi esiin myös se, että kertojien jo syntyneillä tai tulevilla lapsilla tulee olemaan useita isovanhempia, joiden luona vieraila lomalla ja juhlapyhinä. Kertomuksissa tämä nähtiin ennemminkin taakkana kuin positiivisena tilanteena. Juhlapyhien kuvattiin olevan raskaita, kun on niin monta paikkaa, jossa tulisi vierailla. Asiaa vaikeutti erityisesti, jos kertojan puolisonkin vanhemmat olivat eronneet tai kertoja asui usean sadan kilometrin päässä

lastensa isovanhemmista. Vieraileminen kaikkien vanhempien luona koettiin muutamassa tapauksessa velvollisuutena, joka olisi hyvä hoitaa, vaikka tuntui ettei aika riitä. Tunne siitä, että kaikkien luona on vierailtava, aiheutti stressiä. Eronneiden vanhempien tapaaminen ja ajanjakaminen tasaisesti kummallekin vanhemmalle on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa olevan asioita, jotka aiheuttavat nuorille aikuisille stressiä (Cunningham & Waldock, 2016). Myös Smart, Neale ja Wade (2001, s. 90) ovat havainneet tutkimuksessaan, kuinka myös pienemmät lapset kokevat tärkeäksi sen, että kumpikin vanhempi saa eron jälkeen viettää heidän kanssaan yhtä paljon aikaa.

Vanhempien eron vaikutukset perinteisesti perhejuhлина miellettyjen merkkipäivien ja pyhien viettämiseen kuvaa sitä, kuinka esimerkiksi joulu ja syntymäpäivät ovat toisille hetkiä, jotka nostavat esiin ihmissuhteisiin liittyviä negatiivisia tunteita. Ne eivät ole pelkästään onnellisia yhdessä vietettyjä hetkiä vaan myös stressaavia ja ahdistavia päiviä, jossa oma haastava perhedynamiikka tulee näkyväksi.

5.1.2 Suhde vanhempiin

Useissa tarinoissa tuotiin esille, että vanhempien eroaminen on vaikuttanut tarinan kertojan ja vanhemman keskinäiseen suhteeseen. Muutokset olivat monessa tapauksessa negatiivisia esimerkiksi toisesta vanhemmasta etäännyminen ja yhteyden katkeaminen kokonaan. Yhdeksässä tarinassa kerrottiin kokemuksista liittyen vanhemmasta etäännymiseen ja viidessä tarinassa yhteydenpito toiseen vanhempaan oli lähes olematonta tai välit olivat katkenneet kokonaan. Suurimmassa osassa tarinoista vanhempi, josta oli etäännytty, oli isä.

Usein etäännyminen tapahtui suhteessa etävanhempaan eli siihen vanhempaan, jonka kanssa kirjoittaja ei pääsääntöisesti asunut. Yksi syy etäännymiseen oli välimatka ja siitä johtuneet harvat vierailut. Jos vanhemman ja lapsen välillä oli useita kymmeniä tai satoja kilometrejä, he tapasivat toisiaan harvemmin. Myös vanhemman uusi kumppani ja uusi perhe mainittiin tarinoissa tekijöinä, jotka vaikuttivat negatiivisesti lapsen ja vanhemman suhteeseen. Välit vanhempaan ovat viilentyneet ja etäänntyneet myös tapauksissa, joissa vanhempi on kaatanut liikaa omaa taakkaansa lapsen niskaan tai jos vanhempi puhuu vain pahaan lapsen toisesta vanhemmasta. Myös

vanhempien ristituleessa oleminen vaikutti siihen, että suhde vanhempiin on jäänyt etäiseksi tai vanhempiin on otettu etäisyyttä, jotta tästä ristitulesta päästään eroon. Seuraava aineistoesimerkki kuvaa tällaista tilannetta:

Vanhempieni välit, yhteishuoltajuudesta huolimatta eivät ole olleet hyvät eron jälkeen. -- Koen joutuneeni itsenäistymään ja "aikuistumaan" todella ajoissa, sillä en halunnut olla välikappale vanhempieni riidoissa. Eronkin jälkeen jatkuvat riidat ja selkkaukset etäännyttivät minua vanhemmistani ja herätti ristiriitaisia tunteita. (tarina 19)

Etäntyminen tai suhteen katkeaminen koettiin lähes poikkeuksetta negatiivisena asiana, mutta joissain tapauksissa se koettiin välttämättömänä. Siihen miltä suhteen etäntyminen tai katkeaminen tuntui, vaikutti se, millaiset välit vanhempaan oli ennen eroa ja kuinka vanhemmat hoitivat eron. Aiemmissa tutkimuksissa, joissa on tutkittu vanhempien ja lasten välejä eron jälkeen, on havaittu, että se millaiset välit ovat olleet ennen eroa, vaikuttavat siihen millaiset ne ovat eron jälkeen (Robinson, 2003, s. 83). Useissa aineistoni tarinoissa, joissa kuvattiin etäntymistä toisesta vanhemmasta eron jälkeen, kuvattiin myös sitä, että välit olivat olleet huonot ja etäiset jo ennen eroa. Joissain tapauksissa kirjoittaja oli itse se, joka päätti ottaa etäisyyttä omaan vanhempaansa. Esimerkiksi tapauksissa, joissa vanhempi oli aiheuttanut kirjoittajan omaan elämään paljon tuskaa, välien etäännyttäminen oli lähes välttämätöntä, jotta omaa hyvinvointia saatiin parannettua:

Äitiini sen sijaan olen ottanut välimatkaa. Ymmärrän hänen syynsä eroon, mutten sitä, millä tavalla hän asian hoiti. -- Edelleen ahdistun viesteistä ja puheluista, jotka äitini suunnalta tulevat ja koskee isääni tai eroa, eikä hän enää muusta oikein puhu. Tästä syystä olen välimatkaakin ottanut. (tarina 6)

Usein jos ero tuli lapselle yllätyksenä, myös suhteen huonontuminen toiseen tai molempiin vanhempiin koettiin surua ja tuskaa aiheuttavana asiana: *"Se oli perustavanlaatuinen ja siitä lähtien minuuttani muokannut järkytys, kun isäni lähti ja muuttui läsnäolevasta, huolehtivasta ja omistautuneesta vanhemmasta etävanhemmaksi - ja etäntyi lopulta henkilöksi, jonka seurassa*

oleminen vaivaannuttaa." (tarina 25) Edeltävä aineistoesimerkki kuvaa lapsen ja vanhemman välien suurta muutosta vanhempien eron seurauksena. Lapsuudessa koettu vanhemmasta etääntyminen nähtiin aineistossani tarinoissa johtuvan usein vanhemmasta kun taas aikuisuudessa myös tarinan kertoja pystyi itse ottamaan etäisyyttä vanhempansa.

Tarinoissa kuului myös kaipaus vanhempaa kohtaan. Välejä on yritetty parantaa. Tarinoista nousi esiin, että suhde vanhempaan on kuitenkin ajan myötä voinut myös parantua, kun erosta on kulunut tarpeeksi aikaa ja eroon liittyvät voimakkaat tunteet ovat laantuneet. Toisaalta aineistosta nousi esiin myös kokemuksia siitä, että vanhempien ero ja sen käsitteleminen vanhempien kanssa paransi kertojan suhdetta joko kumpaankin tai toiseen vanhempaan.

Noin puolessa aineistoni tarinoissa tuotiin esille, että kirjoittaja oli joutunut eron seurauksena vanhempiensa välikäteen. Vanhempien eron jälkeen heidän lapsensa joutui toimimaan viestinviejänä, sovittelijana tai lähes terapeuttina joko toiselle tai kummallekin vanhemmalleen heidän purkaessa negatiivisia tunteitaan entisestä kumppaniaan kohtaan. Eräs kirjoittaja kuvasi vanhempien välissä olemisen tuntuvan siltä kuin hän olisi ollut kahden tulen välissä. Välikäteen joutuminen näkyi esimerkiksi tilanteissa, joissa kirjoittajasta tuntui, että perheen lapset vedettiin mukaan vanhempien eroprosessiin:

Minut ja siskoni vedettiin täysin mukaan eroprosessiin. Olimme molemmat ala-asteikäisiä. Aikuiset eivät sopineet asioista keskenään, vaan meidät otettiin mukaan kaikkiin keskusteluihin. Ylä-asteikäisenä sanoin terapeutilleni, että minusta ero tuntui aivan kuin se olisi ollut minun avioeroni. (tarina 39)

Tarinoissa nousi esiin myös kokemuksia siitä, kuinka lapset joutuivat osapuoliksi vanhempien huoltajuuskiistaan:

Surullista oli myös se, että koko erosta tuli olo, että toimimme vain pelinappuloina vanhempien välillä huoltajuuskiistassa. Ihan kuin se kumpi saisi meidät voittaisi ja voisi taas osoittaa toiselle miten parempi on. --

Meidän niskaan sai kaataa kaiken pahan olon ja katkeruuden toista kohtaan. (tarina 11)

Edeltävästä aineistoesimerkistä kuvautuu, kuinka kirjoittajan ja hänen sisaruksiensa hyvinvoinnista huolehtiminen on jäänyt aikuisten huoltajuuskiistan jalkoihin. Vanhempien omat negatiiviset tunteet eroa ja toisiaan kohtaan ovat olleet niin voimakkaita, että lapset ovat joutuneet saamaan niistä osansa eivätkä lapset ole saaneet sellaista vanhemman tukea, jota olisivat asian käsittelyssä tarvinneet. Toiselle kertojalle vanhempien keskinäisten kiistojen keskelle joutuminen aiheutti tunteen siitä, että *"kumpikaan [vanhempi] ei halunnut meitä lapsia taakaksi"* (tarina 32). Lasten joutuminen vanhempien huoltajuuskiistan pelinappulaksi on lasten näkökulmasta eron pahin asia (Emery, 2012, s. 2).

Tarinoissa tuotiin esille, että kirjoittajat ovat joutuneet kuuntelemaan, kuinka toinen vanhempi haukkuu toista vanhempaa. Eräs kirjoittaja arvioi, että vanhempien tulehtuneet välit ja vanhempien ristituleen joutuminen on vaikuttanut siihen millaiseksi hänen suhteensa vanhempiin on muodostunut: *"Koen, että näiden huonojen välien takia minun ja vanhempieni välille ei koskaan muodostunut ihan sellainen suhde jota olisin toivonut."* (tarina 10) Tämä tulos tukee aiempaa tutkimustietoa siitä, että vanhempien välisten ristiriitojen on havaittu vaikuttavan lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen, sillä aikuinen ei omalta stressiltään kykene toimimaan turvallisena aikuisena lapselleen (Smith-Etxeberria & Eceiza, 2021).

Afifi ja Hamrick (2006) kuvaavat artikkelissaan niitä negatiivisia ja positiivisia vuorovaikutusprosesseja, joita eron jälkeisessä perheen vuorovaikutuksessa voi olla. He korostavat, että se millaista perheen vuorovaikutus on eron aikaisessa herkässä vaiheessa, voi joko suojata tai altistaa perheenjäseniä erilaisille haitallisille vaikutuksille. Erityisesti lapset ovat herkkiä perheen vuorovaikutusilmapiirille, sillä he omaksuvat helpommin itselleen vanhempien negatiiviset vuorovaikutusmallit. (Emt., s. 435.) Aineistossani useat kirjoittajat ovat altistuneet omassa elämässään vanhempien negatiiviselle vuorovaikutukselle. Tämän on havaittu lisäävän riskiä käyttäytymis- ja tunnehaasteisiin (Amato, Loomis & Booth, 1995; Laumann-Billings & Emery, 2000).

Vanhempien välissä oleminen näkyi myös kokemuksissa, joissa kertojat ovat joutuneet valitsemaan jommankumman vanhemman puolen. Vanhempien ollessa huonoissa väleissä keskenään, osa kirjoittajista on kokenut, että heidän on valittava, kummanko vanhemman puolella seisoo. Eräs kirjoittaja kuvasi tämän puolen valitsemisen olleen hänen hyvinvoinnilleen todella raskasta. Toisen kirjoittajan kohdalla puolen valitseminen tuli ajankohtaiseksi vasta myöhemmin eron jälkeen, kun hän halusi parantaa yhteyttä isäänsä, jonka kanssa yhteys katkesi eron jälkeen. Yhteyden pitäminen isään synnytti tuntemuksen siitä, että kirjoittaja pettäisi äitinsä, joka oli vielä hyvin surullinen ja pettynyt erosta:

Muistan, kuinka äitini purki vihan ja pettymyksen minuun. Olin hänelle olkapää, mikä sai minut vielä vihaisemmaksi häntä kohtaan. Äiti kertoi isästä kaikkea sellaista, mitä en olisi halunnut kuulla. -- Koin, että jos yrittäisin luoda isää uudelleen yhteyttä, pettäisin jollain tapaa äidin. Minun oli valittava puoli. (vastaus 16)

Edeltävässä aineistokatkelmassa tulee näkyväksi se, kuinka äidin tapa purkaa omaa vihaa ja pettymystä eroa ja entistä puolisoa kohtaan vaikuttaa negatiivisesti hänen ja lapsensa väliseen suhteeseen. Kertomalla isästä asioita, joita lapsi ei halua kuulla, äiti on huomaamattaan tai tietoisesti pyrkinyt vaikuttamaan lapsen mielipiteeseen isästään. Kirjoittajan olo voi tuntua ristiriitaiselta, sillä hän toivoisi saavansa yhteyden isäänsä mutta samalla hän haluaa kuitenkin olla lojaali äitiään kohtaan. Myös seuraava esimerkki ilmentää lojaaliutta, jota lapsilla on vanhempiaan kohtaan. Kirjoittajan isä oli pakannut riidan päätteeksi tavaransa ja lähtenyt seuraavana aamuna palaamatta koskaan kotiin. Kirjoittajan äiti oli eron jälkeen masentunut.

-- vanhempani eivät enää pystyneet kommunikoimaan toisilleen ollenkaan, ja vielä tänä päivänäkin valehtelen äidilleni minun ja isäni välisistä suhteista. Vanhempani eivät edes kestä kuulla toistensa nimeä --
 . (tarina 24)

Vanhempien välissä oleminen näyttäytyi tarinoissa asemana, johon kirjoittajat joutuivat tahtomattaan. Ajan kuluessa tässä asemassa olemiseen kyllästyttiin ja siitä pyrittiin pääsemään pois.

Esimerkiksi vanhempien tapaan puhua toisesta vanhemmasta pahaa lapselleen on myöhemmin opittu suhtautumaan kriittisesti. Tavan ongelmallisuutta on myös pyritty tuomaan vanhempien tietoisuuteen. Kirjoittajat ovat esimerkiksi sanoneet vanhemmilleen suoraan, etteivät halua kuulla kyseisiä asioita toisesta vanhemmastaan tai etteivät aio toimia viestinvälittäjänä. Seuraava aineistokatkelma kuvaa terapeutin roolin vastustamisen lisäksi sitä, kuinka vanhempien puheet ovat nostaneet ahdistuksen tunteita.

Välillä, alussa enemmän nykyään vähemmän, olen kokenut suurta ahdistusta vanhempieni avautumisista toisistaan. Koen, että sain kuulla liikaa pahaa vanhemmistani toisiltaan, ja minua kohdeltiin enemmän terapeutina kuin vanhimpana lapsena. Nykyään osaan sanoa heti, jos vanhempi alkaa puhua pahaa toisesta, että "lopetä, en halua kuulla tätä, ei kuulu minulle". (tarina 3)

Kirjoittajan rooli perheessä muuttui eron jälkeen vanhimman lapsen roolista vanhempien terapeutiksi. Kirjoittaja ei ole aiemmin pystynyt sanomaan vanhemmilleen vastaan päästäkseen irti ahdistavaksi nimeämästään roolista. Aikuistuessaan hän on kuitenkin voimaantunut ja kieltäytynyt kuuntelemasta vanhempiensa negatiivisia kommentteja toisistaan. Näin hän on pystynyt itse vaikuttamaan tilanteeseen.

Lähes jokainen aineistoni tarinoista sisälsi kuvauksia siitä, kuinka vanhempien ero oli tuonut ainakin hetkellisiä muutoksia kirjoittajan ja vanhempien väliseen suhteeseen. Eron vaikutukset vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen on havaittu laajasti myös aiemmissa tutkimuksissa (Emery, 1999; Harvey & Fine, 2010; Moné ym., 2011) Vanhempien ero käynnistää lähes poikkeuksetta prosessin, jossa vanhemmat ja lapset joutuvat neuvottelemaan suhteestaan uudella tavalla (Emery, 2012, s. 78).

5.1.3 Aikuisen saappaisiin astuminen

Tarinoissa nousi esiin, että eron myötä myös kirjoittajien rooli perheessä koki muutoksia. Roolin muutos tarkoitti useissa tapauksissa ikään kuin lapsuuden loppua. Vanhemman käsitellessä eroaan, lapsen oli astuttava aikuisen saappaisiin. Vastuunottaminen muun muassa sisaruksista, arjenaskareista ja siirtymisistä kahden asunnon välillä näyttäytyivät tarinoissa aivan kuin lapsen olisi otettava aikuisen rooli, sillä aikaa kun vanhempien voimavarat menivät muun muassa entisen kumppanin kanssa riitelemiseen ja eron suremiseen. Koska vanhemmat olivat keskittyneitä omiin asioihinsa, jonkun oli otettava vastuuta kodinaskareista ja pienemmistä sisaruksista. Tällainen vastuun kantaminen ja asioiden kasaantuminen ovat tuntuneet raskaalta.

Vanhimpana lapsena minulle osui paljon vastuuta sekä vanhemmistani että pikkusisaruksistani. Minä olin se, joka hoiti sunnuntaina siirtymän toiseen kotiin, joka kuunteli sekä isän että äidin paskanpuhumista toisistaan, ja joka yritti lohduttaa ja tukea pikkusiskoja joka oireili todella vahvasti. (vastaus 3)

Vastuun lisääntymisen lisäksi kirjoittajat joutuivat ottamaan lapselle tyypillisesti kuulumattoman tehtävän edellisessäkin alaluvussa kuvatuissa tilanteissa, joissa lapsi joutui vanhempiensa väliin tai toimimaan toisen tai kummankin vanhemman terapeuttina. Eräs kirjoittaja kuvasi, kuinka vanhempien ero ja sen myötä muodostunut vastuu ja roolin muutos merkitsivät lapsuuden loppumista:

Näin jälkikäteen ajatellen lapsuuteni loppui siihen, kun vanhempani erosivat. Siitä eteenpäin jouduin astumaan aivan liian isoihin saappaisiin, sovittelemaan vanhempieni asioita ja olemaan heidän ristitulessaan. En sen jälkeen juurikaan leikkinyt, tai muutenkaan tehnyt asioita joita lapset tuossa iässä tekevät. (vastaus 10)

Roolit sisältävät odotuksia siitä, kuinka tietyssä roolissa olevan yksilö odotetaan käyttäytyvän (Suoninen, 2013, s. 32). Edellisessä aineistoesimerkissä kirjoittaja tuo näkyväksi millaiset asiat

mielletään yleensä lapsen käyttäytymiseen kuuluvaksi ja mitkä aikuisen ja vanhemman käyttäytymiseen kuuluvaksi. Kirjoittaja erottelee lapsuuden ja aikuisuuden toisistaan leikkimisen kautta: lapsi leikkii, aikuinen ei. Koska vanhempien eron jälkeen kirjoittaja on kokenut joutuvansa astumaan liian isoihin saappaisiin eli ryhtymään suorittamaan tehtäviä, jotka eivät kuulu lapsille, hän kokee lapsuutensa loppuneen.

Kaikissa tarinoissa vanhempien ero ei merkinnyt lapsuuden loppua vaan osa kirjoittajista koki saaneensa säilyttää lapsen roolin myös eron jälkeen. Eräs kirjoittaja kuitenkin kuvasi tarinassaan, kuinka vastuunkantajan ja lapsen rooli vaihtelivat sen mukaan kumman vanhemman luona kirjoittaja oli:

Äitini työskenteli kolmivuorotyössä eli hänellä oli myös yövuoroja, mutta hän ei halunnut antaa meitä kolmea lasta isälleni hoitoon yövuorojen ajaksi, jolloin minusta tuli nuorempien sisarusteni hoitaja. Opin jo nuorena ottamaan vastuuta nukkumaan menoista, ruuanlaitosta ja siivouksesta. Isäni luona sain olla enemmän lapsi, koska isäni hoisi pääsääntöisesti ruuan laitton. (tarina 29)

Kirjoittaja kertoo tarinassaan kuinka hän joutui ottamaan äitinsä luona lastenhoitajan roolin huolehtiessaan pienemmistä sisaruksistaan. Lisäksi hän on joutunut ottamaan vastuuta myös kodinhoidollisista asioista. Isänsä luona hänellä on kuitenkin ollut erilainen rooli: hän on saanut olla enemmän lapsi. Kirjoittaja on vaihtanut rooliaan joustavasti sen mukaan kumman vanhemman luona hän on ollut.

Eron myötä myös huoli omasta vanhemmasta lisääntyi. Ero siis muutti sitä tyyppillistä asetelmaa, jossa vanhempi on huolissaan lapsesta eikä toisinpäin. Tarinoissa huoli vanhemman pärjäämisestä nousi esiin sekä lapsuuden kokemuksissa että myös silloin kun ero oli tapahtunut kirjoittajan ollessa jo aikuinen. Vanhemmasta huolissaan oleminen on myös muissa tutkimuksissa havaittu olevan asia, joka aiheuttaa lapselle vanhempien eron jälkeen kuormitusta (Emery 1999, s. 35–36).

5.1.4 Eron käsitteleminen

Kuten aiemmin mainituista aineistosta tunnistamistani teemoista voi todeta vanhempien ero tuo aina mukanaan muutoksia, joihin lasten on sopeuduttava (Emery, 1999, s. 1). Tässä teemassa esittelen kirjoittajien kuvauksia siitä, kuinka he ovat käsitelleet vanhempiensa eroa. Tarinoissa nostettiin esiin asioita, jotka joko helpottivat tai vaikeuttivat vanhempien eron ja siihen liittyvien tapahtumien sekä muutosten käsittelyä ja niihin sopeutumista. Edellisessä alaluvussa käsitellyt vanhempien keskinäiset konfliktit vaikeuttivat sopeutumista. Kun vanhemmat riitelivät ja vetivät lapsensa mukaan konflikteihin, lapselle ei jäänyt mahdollisuutta käsitellä asiaa rauhallisesti aikuisen kanssa. Lasten tunteiden käsitteleminen jäi aikuisten riitojen jalkoihin, ja lapset jäivät ilman vanhempiensa tukea. Aineistossani oli kuitenkin myös kolme tarinaa, joissa kuvattiin sitä, kuinka vanhemmat pystyivät hoitamaan lapsiensa huoltajuuden ja lastensa asiat hyvässä yhteistyössä myös eron jälkeen. Näissä tarinoissa ero hoidettiin lapsen näkökulmasta hyvin.

Hyvin monessa tarinassa mainittiin asian käsittelemiseen liittyen puhuminen. Sosiaalisen tuen saaminen onkin yksi suojaava tekijä, joka auttaa sopeutumaan eron tuomiin muutoksiin paremmin (Harvey & Fine, 2010, s. 23). Aineistosta yhteensä 15 tarinassa mainittiin kuitenkin, että kirjoittajat eivät olleet puhuneet erosta vanhempiensa kanssa. Puhumattomuus oli tekijä, joka vaikeutti eron käsittelyä. Ero oli osassa tarinoista tabu, josta ei puhuttu perheen kanssa vielä tänäkään päivänä. Kirjoittajat kokivat erityisesti vanhempien välttelevän erosta puhumista. Asia lakaistiin maton alle. Eräessä tapauksessa vanhempien erosta ei olisi saanut puhua kenellekään kodin ulkopuoliselle. Ero oli kenties vanhemmille hyvin suuri häpeä. Muutama kirjoittaja mainitsi, että koska erosta ei puhuttu kotona, sen käsitteleminen on jäänyt tekemättä: *”Luulen, että en varsinaisesti ole koskaan käsitellyt vanhempieni eroa: siitä ei ole juurikaan puhuttu kotona. Jollain tavalla erosta vaan jotenkin jatkettiin eteenpäin, vaikka se on selkeästi vaikuttanut kaikkiin.”* (tarina 12) Myös muissa tarinoissa tuotiin esiin, kuinka eron jälkeen elämää oli jatkettu melko tavalliseen tapaan lähes kuin eroa ei olisi tapahtunutkaan. Kirjoittajat olisivat kuitenkin toivoneet sitä, että asiasta voisi keskustella avoimesti.

Vastaavasti niissä tarinoissa, joissa kirjoittajat olivat pystyneet puhumaan vanhempiensa kanssa erosta, sen käsitteleminen helpottui: *”Eron käsittelyssä auttoi se, että vanhempani puhuivat faktat*

avoimesti". (tarina 27) Kun vanhemmat esimerkiksi kertoivat syyn erolle ja mitä seuraavaksi tulee tapahtumaan, kirjoittajan ei tarvinnut jäädä arvailujen varaan. Dowlingin ja Barnesin (2000, s. 84) mukaan vanhempien on usein hyvin vaikea kerto lapsille, miksi he eroavat. Tästä kuitenkin usein seuraa se, että lapset rakentavat mielessään omat syynsä erolle. Lapsi voi pohtia esimerkiksi omaa vaikutustaan erolle ja alkaa mieltää itsensä eron syyksi. (Emt. s. 84.) Seuraava aineistoesimerkki kuvaa tilannetta, jossa vanhemmat eivät ole kertoneet kirjoittajalle eron syitä ja hän on joutunut pohtimaan eron syitä yksin mielessään:

Mietin usein onko perheessäni tai kenties minussa jotain vikaa. Iän myötä totuin tilanteeseen ja aloin myös käsittelemään itse vanhempieni eroa. Mietin syitä eroon ja aloin muistamaan vanhempieni välisiä riitoja ja merkkejä heidän suhteen heikkenemisestä. En aiemmin ollut ymmärtänyt niiden merkitystä. Syytin myös itseäni todella pitkään. Vanhempini eivät puhuneet erostaan, eivätkä ole koskaan kertoneet minulle syytä tai syitä eroon. (tarina 19)

Yhdessä perheen kanssa asioista keskusteleminen auttaa lapsia selviytymään eroprosessista parhaiten. Kun asioista keskustellaan ja neuvotellaan, lapsi saa enemmän tietoa. Kun vanhemmat kertovat tilanteestaan, lapsi pystyy näkemään myös vanhempiensa näkökulman asiaan. Samalla lapsi oppii myös muiden kuin itsensä näkökulmien ottamista. Perheenjäsenten avoimen keskustelun kautta lapselle syntyy vaihtoehtoisia tapoja sopeutua vanhempiensa eroon. (Moxnes, 2003, s. 103.)

Vaikka aineistoni tarinoissa useat kirjoittajat kertoivat, ettei erosta puhuttu lapsuuden perheen kanssa, puhumisen tarve oli kuitenkin suuri ja kirjoittajat pyrkivät löytämään ympäriltään muita ihmisiä, joiden kanssa asiaa voi käsitellä. Erosta pystyttiin puhumaan esimerkiksi ystäville, omalle puolisolle tai ammattilaiselle. Myös muiden kuin perheenjäsenten kanssa puhuminen koettiin auttavana tekijänä eron käsittelyssä. Muutamissa tapauksissa erosta pystyttiin puhumaan omien vanhempien kanssa vasta vuosien päästä tosiasiallisesta eron hetkestä. Tällöin eroon oli tullut ajan myötä tarvittavaa etäisyyttä ja asian esille ottaminen oli helpompaa. Ajan kulumisen mainittiinkin

useissa tarinoissa tekijänä, joka on auttanut koko eroprosessin käsittelyssä ja eroon sopeutumisessa.

Aineistostani nousi esiin kahdenlaisia kokemuksia liittyen eron käsittelemiseen sisarusten kanssa. Toiset kokivat asioiden läpikäymisen sisarusten kanssa tärkeäksi keinoksi, jonka avulla eroa on voinut käsitellä. Sisaruksilta saatu tuki on ollut tärkeää erityisesti sen takia, että he ovat eläneet samat eroon liittyvät tapahtumat kuin kirjoittaja itsekin. Toisaalta aineistosta nousi esiin myös se, että saman perheen lapset ovat kokeneet eron varsin eri tavalla, joten aina sisaruksilta ei ole saatu vertaistukea. Esimerkiksi ikäero ja erilainen suhde vanhempiin ovat vaikuttaneet siihen, että sisaruksilla voi olla varsin erilaiset kokemukset vanhempien erosta. Tästä syystä kaikki kirjoittajat eivät ole kokeneet saaneensa sisaruksiltaan kaipaamaansa tukea. Myös Robinson kollegoineen (2003) ovat havainneet tutkimuksessaan, että saman perheen lapset voivat kokea eron varsin eri tavalla ja tästä syystä he eivät ole pystyneet tukeutumaan toisiinsa eron käsittelyssä.

Aineistoni tarinoissa kuvattiin myös sitä, kuinka eron mieltäminen väistämättömänä ja luonnollisena asiana helpotti asian käsittelyä. Eräs kirjoittaja kuvasi ajatuksiaan vanhempien eroon liittyen seuraavalla tavalla:

Lisäksi eron käsittelyä varmasti helpotti se, että lähipiiristä löytyy monia muitakin eronneita pariskuntia. Olinkin jo varhain oppinut, että ero on lähinnä normaali osa ihmisten elämäntulkua. (tarina 23)

Kirjoittaja kokee eron olevan tuttu ja luonnollinen asia. Hän tietää omassa elämässään monia muitakin pariskuntia, jotka ovat eronneet, ja tästä syystä ero ei ole hänelle sellainen tuntematon asia, johon täytyisi tottua. Kirjoittajan ajatus erosta normaalina osana ihmisen elämäntulkua tuo osaltaan näkyväksi sen, kuinka erojen suhteellinen yleisyys vaikuttaa osaltaan ihmisten ajatukseen erojen tavallisuudesta.

Aineistossani näkyi kuinka myös helpotuksen tunteet, joita vanhempien ero kirjoittajissa aiheutti, vaikuttivat siihen kuinka paljon eroa tarvitsi mielessään työstää. Jos kirjoittaja mielsi eron helpotukseksi ja positiiviseksi asiaksi, sitä ei tarvinnut juurikaan käsitellä. Helpotuksen tunteet

syntyivät muun muassa siitä, että eron myötä vanhempien pitkään jatkuneet konfliktit ja perhessä vallinnut ahdistava ilmapiiri päättyivät. Mikäli ero tuli yllätyksenä ja sen koettiin olevan negatiivinen asia, siihen sopeutuminen vaati tarinan päähenkilöltä enemmän asian työstämistä. Eräs kirjoittaja kertoi pohtineensa omien helpotuksen tunteiden oikeellisuutta kuullessaan vanhempiensa erosta:

Se hetki, kun toinen vanhempi kertoi, että he ovat päättäneet erota, oli minulle suuri helpotus. Olin helpottunut ja menin nettiin demi.fi:hin kysymään, miten muut siellä ovat kokeneet vanhempien eron ja onko oma kokemukseni oookoo, vai pitäisikö minun olla jotenkin poissa tolaltani ja surullinen. En ollut poissa tolaltani enkä surullinen. (tarina 27)

Kirjoittajalla on ollut mielessään ajatus siitä, miltä vanhempien eron kuuluisi tuntua. Tämä ajatus on mahdollisesti muodostunut hänelle ympäriltään kuulemistaan tarinoista, eli sosiaalisesta tarinavarannosta. Näissä sosiaalisen tarinavarannon tarinoissa vanhempien eron kohdannut on ollut usein surullinen ja poissa tolaltaan ja edeltävän aineistoesimerkin kirjoittaja on kokenut, että kyseinen tapa on oikea tapa reagoida vanhempien eroon. Hän on turvautunut internetin keskustelupalstaan varmistaakseen onko hänen oma reaktionsa hyväksyttävä.

Kuten Robinsonin ja kollegoiden (2003) tutkimuksessa myös minun aineistossani kirjoittajat kuvasivat puhumisen lisäksi muita tapoja, jotka auttoivat heitä selviytymään vanhempiensa erosta. Esimerkiksi töiden tekeminen, harrastukset ja lemmikit mainittiin tarinoissa asioina, jotka ovat auttaneet tuomaan arkeen myös muita ajatuksia vanhempien eron lisäksi.

Aineistossani kirjoittajat olivat kokeneet vanhempiensa eron ja siitä syntyneet muutokset varsin eri tavoin ja tästä syystä myös asian vaatima käsitteleminen oli erilaista. Tarinoissa oli kuultavissa myös ajan mukanaan tuomat muutokset eron käsittelemiseen liittyen. Eroperheessä eläminen ja kasvaminen toivat mukanaan perhe-elämään liittyviä muutoksia myös vuosien päästä tosiasiallisesta eron hetkestä. Esimerkiksi vanhempien uudet kumppanit ja puolisisarukset vaativat kirjoittajilta sopeutumista myös myöhemmin.

5.1.5 Vanhempien ero minuuden ja identiteetin muovaajana

Useat kirjoittajat pohtivat tarinoissaan eron vaikutuksia omaan minuuteensa eli siihen millaisia he ovat tänä päivänä. Tarinoissa tuotiin esille erilaisia tapoja, joilla ero on vaikuttanut kirjoittajien elämään pysyvästi. Eron kuvattiin jättäneen minuuteen pysyvät jäljet, jotka olivat sekä positiivisia että negatiivisia. Eron jättämät jäljet eivät kuitenkaan olleet joko pelkästään negatiivisia tai positiivisia vaan useissa tarinoissa oli nähtävillä näitä molempia.

Tarinoissa eroa pohdittiin opettavaisena ja kasvattavana kokemuksena: *"Toisaalta koen eron kasvattaneeni itseäni paljon, ja koen olevani vähemmän riippuvainen vanhemmistani."* (tarina 8) Eron myötä opitut asiat koettiin myös olevan osa minua:

Vanhempani eivät ole puheväleissä ja se on koko elämäni ajan vaikuttanut kaikkeen. Koen sen vaikuttavan tällä hetkellä siihen, kuka minusta on tullut. Olen vasta viime vuosina itsekkin ymmärtänyt kuinka ero, isän kanssa eläminen (niin sanotusti yhteiskunnan näkökulmasta epätavallisempi asumisjärjestely) ja vanhempien riitaiset välit ovat myös olleet ja ovat osa minua. Koko elämän olen ajatellut, että tästä minun tulee selvittää itse, minun kuuluu vain jaksaa. (tarina 4)

Edellisessä aineistokatkelmassa kirjoittaja kertoo kokevansa vanhempien eron, isän luona asuminen ja vanhempien keskinäisten konfliktien olevan osa häntä. Aineistokatkelman lopussa kirjoittaja kuvaa, kuinka hän on kokenut läpi elämänsä, että hänen on pärjättävä itsenäisesti. Kirjoittaja on mahdollisesti joutunut jäämään vanhempien eron ja riitojen keskellä asioiden kanssa yksin, ja tämä vaikuttaa siihen millainen hän on nykyään. Myös eräs toinen kirjoittaja näkee eroperheessä kasvamisen muovanneen sitä, millainen hän on nykyään:

Vanhemmillani on kohtuullisen erilaiset kasvatustyyli, joten selkeä vaikutus erosta oli se, että opin nopeasti käyttäytymään eri tavalla riippuen siitä kumman luona olin. Tämä on varmasti vaikuttanut siihen, että olen helposti mukautuva nykyään. (tarina 37)

Kirjoittajan vanhempien erilaisten kasvatustyylien vuoksi, hän on joutunut mukautumaan erilaisiin tapoihin toimia ollessaan välillä äitinsä luona ja välillä isänsä luona. Nykyään kirjoittaja on löytänyt vanhempien erilaisista kasvatustyyleistä positiivisen puolen: hän pystyy mukautumaan eri tilanteisiin helposti.

Eron vaikutuksia minuuteen peilattiin esimerkiksi ihmissuhteiden, opiskeluiden ja työelämän kautta. Eräässä tarinassa kirjoittaja pohti omaa hankalaa lapsuuttaan eroperheen lapsena suhteessa omiin valintoihin koulutuksen ja uran suhteen. Kyseisessä tarinassa kertojan äidin taloudellinen tilanne oli eron jälkeen heikko ja kertoja joutui lapsuudessa kulkemaan rikkinäisissä vaatteissa, koska uusia vaatteita ei ollut aina varaa ostaa. Nämä kokemukset yhdessä hyvän koulumenestyksen kanssa saivat pohtimaan, kuinka hän voisi muodostaa itselleen ja mahdollisille tuleville lapsilleen paremman tulevaisuuden. Hän pohti kouluttautumistaan ja ammatinvalintaa erityisesti siltä kannalta, jos hänelle ja hänen puolisolleen tulisi ero sitten kun heillä on lapsia:

Tajusin jo silloin, että voin hyödyntää tätä vahvuuttani opinnoissa ja päätin, että opiskelen niin pitkälle kuin ikinä pääsen sellaisen ammatin, että rahat varmasti riittää eikä lapsiltani puutu mitään tärkeää. Päädyin lukion kautta hyvin arvosanoin yliopistoon, ja valmistun pian varsin hyväpalkkaiseen asiantuntija-ammattiin, jolla on todella varma työllistyminen. -- Koska äitini jäi eron jälkeen tyhjän päälle, päätin, että minä en lapsia tee ennen kuin kuukausituloni ovat niin isot, että lapset eivät kulje rikkinäisissä vaatteissa, vaikka tulisikin ero lasten isästä. (tarina 10)

Kirjoittaja kuvaa kuinka, hän pyrkii toimimaan elämässään siten, että hän pärjää omillaan, mikäli hänelle tulisi puolisonsa kanssa ero. Hän haluaa siis toimia eri tavalla kuin äitinsä, jotta hänen ei tarvitsisi altistaan omia lapsiaan samanlaiseen tilanteeseen, jossa hän on itse lapsena ollut. Myös Reed kollegoineen (2016, s. 269) ovat havainneet tutkimuksessaan, että eronneiden vanhempien lapset pitävät tärkeinä sellaisia asioita ja arvoja, joita heidän vanhemmillaan ei ole ollut, etenkin jos ne ovat olleet eron syy tai vaikuttaneet lapsen elämään.

Muutamassa tarinassa kerrottiin, kuinka kokemus hylätyksi tulemisesta on vaikuttanut myöhemmin omaan tapaan toimia suhteissa toisiin ihmisiin. Esimerkiksi toisilta ihmisiltä hyväksynnän hakeminen mainittiin olevan seuraus vanhempien erosta. Seuraavan aineistoesimerkin kirjoittaja on joutunut käymään läpi vanhemman eron kaksi kertaa, ja välien katkeamisen myötä hän on kokenut tulleensa aikuisen hylkäämäksi kaksi kertaa. Nämä kokemukset ovat vaikuttaneet hänen identiteettiinsä:

Vanhempieni erot ja jätetyksi tuleminen ovat vaikuttaneet niin identiteettiini, itsetuntooni kuin koko elämäni. Nuorena etsin turvaa muista ihmisistä ja janoisin ystäväporukkaa, jossa saisin tuntea lämpimän yhteenkuuluvuudentunteen ja osakseni vilpitöntä välittämistä. -- Janoan edelleen hyväksyntää ja tunnustusta. Minulla on uuvuttavan suuri omillaan pärjäämisen tarve. Projisoin puuttuvaa toista vanhempaani opettajiini. Haluan heiltä hyväksyntää ja sitä yritän saavuttaa hyvillä suorituksilla. Kun olin selvinnyt sekavasta nuoruudestani, löysin puolisoni ja nyt minulla on oma ihana perhe, mutta tunnen silti pohjatonta yksinäisyyttä, arvottomuutta ja turvattomuutta. (tarina 25)

Kyseisestä aineistoesimerkistä kuvautuu, kuinka vanhempien eron vaikutukset ovat kulkeneet mukana läpi kirjoittajan elämän ja vaikuttavat hänen elämäänsä vielä tarinan kirjoittamisen hetkelläkin. Ero ja aikuisen hylkäämäksi tuleminen ovat vaikuttaneet kirjoittajan elämään voimakkaasti ja muovanneet häneen käsitystään itsestään. Lapsuudessa ja nuoruudessa muodostetut ihmissuhteet ja niissä syntyneet kokemukset omasta arvosta vaikuttavat siihen, millaisena yksilö kokee itsensä myöhemmin, ja kuinka hän kokee muiden kohtelevan häntä (Lahikainen, 2013, s. 124–125). Kyseinen kirjoittaja on kokenut itsensä aikuisen hylkäämäksi kaksi kertaa, ja nämä kokemukset ovat vaikuttaneet hänen käsitykseensä omasta arvostaan. Useaan kertaan vanhemman eron kokemisen ja muutokseen sopeutumisen on myös havaittu olevan riski sille, että eron myötä muodostuu haitallisia vaikutuksia (Flowerdew & Neale, 2003, s. 147).

Useissa tarinoissa, joissa pohdittiin eron vaikutuksia minuuteen, nähtiin, että eron tuomista vastoinkäymisistä ja niiden voittamisesta oltiin jopa kiitollisia, sillä ne ovat muovanneet itsestä juuri

sen version, kun nyt on: *"Nykyään minulla menee hyvin ja elämäni on pääsääntöisesti aika siistiä, joten kaiken kaikkiaan olen iloinen, että olen kokenut kaikki nämä vaikeudet, koska niiden ansiosta olen juuri minä ja luultavasti parempi versio itsestäni kuin ilman koko vanhempieni erokokemusta."* (tarina 24) Osa kirjoittajista on siis onnistunut näkemään vanhempiansa erossa lopulta myös positiivisia asioita.

Tarinoista kuvautui erilaisia vanhempien eron ja eroperheessä kasvamisen tuomia vaikutuksia omaan minuuteen ja identiteettiin. Kirjoittajat olivat tarkastelleet tapahtuneita asioita erilaisista näkökulmista ja pohtineet, kuinka ne ovat vaikuttaneet siihen millaisia he ovat nyt. Tarinoissa vanhempien eron pohdittiin vaikuttavan muun muassa omiin toimintatapoihin, kouluttautumiseen ja ihmissuhteisiin.

5.1.6 Eron vaikutukset omaan parisuhteeseen

Kahdeksassatoista tarinassa kuvattiin, kuinka vanhempien parisuhde ennen eroa, vanhempien eroaminen ja eroperheessä eläminen ovat vaikuttaneet omiin intiimeihin ihmissuhteisiin. Myös Harvey ja Fine (2010) ovat havainneet omassa tutkimuksessaan vastaavia tuloksia, kun nuoret aikuiset ovat pohtineet eron vaikutuksia. Vanhempien eron nähtiin vaikuttavan omaan parisuhteeseen ja parisuhteiden luomiseen. Muutamassa tarinassa oman parisuhteen muodostaminen koettiin hankalana: *"kunnon oman parisuhteen aloittaminenkin tuntuu järjestyttävän kokoiselta vuorelta"* (tarina 28). Vanhempien parisuhteiden kautta muodostuneet huonot kokemukset vastakkaisesta sukupuolesta ovat myös vaikeuttaneet oman intiimissuhteen muodostamista:

En oikein pystynyt luottamaan miehiin, koska luulin, että miehet ovat sellaisia, mitä vanhempieni suhde oli. Myöhemmin teini-iässä en uskaltanut ottaa kontaktia poikiin, koska luulin miehien olevan pahoja. Nykyiseen parisuhteeseen tämä on myös vaikuttanut - kesti kauan ennen kuin pystyin luottamaan häneen täysin ja olemaan täysin avoin hänelle. (tarina 18)

Tarinoissa nousi esiin, kuinka vanhemmilta saatu kehoitus parisuhdemalli ja sen päättyminen eroon ovat aiheuttaneet muun muassa sen, että kirjoittajat haluavat itselleen täysin erilaisen suhteen ja tehdä asiat eri tavalla kuin heidän vanhempansa ovat tehneet. Esimerkiksi vanhempien parisuhteesta puuttunut rakkaus ja läheisyys nimettiin asioiksi, joita omassa parisuhteessa ehdottomasti haluttiin kokea. Myös keskusteluyhteyden tärkeyttä korostettiin, kun pohdittiin, kuinka kirjoittajat aikovat toimia omassa parisuhteessa eri tavalla kuin vanhemmat ovat aikanaan toimineet. Eräs kirjoittaja kertoi myös keskustelleensa puolisonsa kanssa siitä, kuinka he hoitaisivat eron ja lasten kasvatuksen, mikäli he eroaisivat sitten kun heillä on lapsia.

Tarinoissa, joissa kuvattiin eron vaikuttaneen omaan nykyiseen tai päättyneeseen parisuhteeseen, mainittiin erityisesti luottamuksen puutteesta. Luottamus ei kaikissa tapauksissa kohdistunut omaan kumppaniin vaan ylipäätään suhteen kestävyteen. Koska vanhempien suhde oli päättynyt eroon, tarinoiden kirjoittajien oli vaikea luottaa oman suhteen kestävyteen: *"Minun on usein vaikea olla luottavainen parisuhteeni suhteen. Lähinnä uskon vanhempieni eron olevan sen ajattelumallini taustalla, että odotan pelolla oman parisuhteeni päättymistä, vaikka meillä on ollut kumppanin kanssa erittäin onnellinen ja jo melko pitkä suhde."* (tarina 14). Vanhempien eron näkeminen loi pelon siitä, että omalle parisuhteelle käy samalla tavalla.

Aineistossani vanhempien ero-prosessin kokeminen sai kirjoittajat varautumaan myös omaan eroon. Koska kirjoittajat olivat nähneet vanhempiensa eroavan, he näkivät sen mahdollisena myös omalle kohdalleen. Omien kokemusten kautta pohdittiin myös omien lasten kohtaloa, mikäli itse eroasi omasta puolisoistaan. Toisaalta aineistossani nousi esiin myös se, että vanhempien ero on myös opettanut mitkä asiat ovat parisuhteen säilymisen kannalta tärkeitä, ja näitä asioita noudattamalla kirjoittajat pyrkivät tekemään omasta parisuhteestaan erilaisen kuin omien vanhempien parisuhde.

5.1.7 Eron syvä trauma

Vanhempien eron on havaittu olevan yhteydessä nuorten mielenterveyden ongelmiin kuten ahdistukseen ja masennukseen. Lisäksi eron on havaittu vaikuttavan negatiivisesti nuorten

kokemaan hyvinvointiin ja itsetuntoon sekä lisäävän ongelmia koulussa. (Størksen, Røysamba, Moum & Tambs, 2005.) Kahdeksassa aineistoni tarinassa mainittiin mielenterveyden ongelmista. Osassa niiden uskottiin johtuneen suoraan vanhempien erosta, huonontuneista väleistä joko toiseen tai kumpaankin vanhempaan tai siitä, että ero oli hoidettu huonosti: *"Vanhempieni ero jätti minuun syvät jäljet, aikuisiällä olen yhdistänyt esimerkiksi ahdistuksen ja masentuneisuuteni vanhempieni eroon, en niinkään itse eroon, mutta kuinka huonosti ero hoidettiin."* (tarina 8) Yhdessä tarinassa kirjoittaja ei ollut varma johtuvatko mielenterveyden ongelmat varsinaisesti vanhempien erosta: *"Nykyisin kärsin traumaperäisestä masennuksesta, mutta en ole vielä täysin varma liittyykö se vanhempieni eroon vai muihin kokemuksiini, joihin olen nuoruudessa törmännyt."* (tarina 29) Kyseinen pohdinta ilmentää sitä, että ero ja siitä muodostuvat kokemukset eivät tapahdu irrallaan muusta elämästä vaan myös muut yksilön elämässä yhtä aikaa tapahtuvat asiat vaikuttavat siihen millainen kokemus erosta muodostuu (Harvey & Fine, 2010, s. 24). Tarinoissa kuvattiin myös muita suuria elämäntapahtumia kuten läheisen kuolema, jotka ovat myös voineet osaltaan vaikuttaa yksilön mielenterveyteen.

Eräs kirjoittaja pohti tarinassaan mielenterveyden ongelmia toisenlaisesta näkökulmasta. Hän pohti mielenterveyden ongelmien johtuvan siitä, että vanhemmat eivät olleet eronneet aikaisemmin:

Samalla olen kuitenkin edelleen katkera siitä, että itse jouduin koko lapsuuteni ja nuoruuteni elämään tuossa myrkyllisessä ja vahingollisessa ilmapiirissä, jonka vaikutuksesta sairastuin myös masennukseen ja olen joutunut syömään siihen kymmenisen vuotta mielialalääkkeitä ja käymään terapiassa. Olen monesti miettinyt, olisinko säästynyt mielenterveyden ongelmiltani jos vanhempani olisivat ymmärtäneet aiemmin erota ja luulen, että ainakin mielenterveysongelmani olisivat lievempiä jos ero olisi tullut jo aiemmin lapsuudessa. (tarina 40)

Perheessä ennen eroa vallitsevien olosuhteiden kuten vanhempien heikon sosioekonomisen aseman ja psykososiaalisten resurssien puutteen kuten vanhempien mielenterveyden haasteiden ja vähäisen tyytyväisyyden avioliittoon on havaittu lisäävän lapsen mielenterveyden ongelmia jo

ennen eroa (Strohschein, 2005). Edellisessä aineistoesimerkissä kirjoittajan perheen olosuhteet ovat olleet jo ennen eroa kirjoittajan kasvulle sopimattomat ja ne ovat aiheuttaneet hänelle mielenterveyden ongelmia. Kirjoittaja arvelee, että hänen ongelmansa olisivat lievempiä, mikäli vanhemmat olisivat eronneet jo aiemmin. Hänen tarinansa kuvastaa sitä, että joissain tapauksissa vanhempien ero voi olla yksilön kasvua ja kehitystä suojaava tekijä (Amato, Loomis & Booth, 1995).

Aineistossani mielenterveyden ongelmat nousivat esiin sellaisissa tarinoissa, joissa kuvattiin vanhempien erittäin tulehtuneita välejä tai vanhemman mielenterveyden ongelmia. Myös aiemmissa erotutkimuksissa näiden tekijöiden on havaittu olevan riskitekijöitä lapsen kehitykselle (Flowerdew & Neale, 2003; Harvey & Fine, 2010; Strohschein, 2005). Aineistossani oli kuitenkin myös paljon sellaisia tarinoita, joissa kirjoittajat kertoivat vanhempien tulehtuneista väleistä, mutta eivät tuoneet esille, että heillä itsellään olisi mielenterveyden haasteita.

5.2 Narratiivinen analyysi: tyyppitarinat

Teemoittelun lisäksi tein aineistolleni narratiivisen analyysin juonianalyysillä. Toteutin juonianalyysin tarkastelemalla, millainen on tarinan alkutilanne ja millaiseen tilanteeseen tarina päättyy. Kiinnitin huomioni myös tarinoiden tapahtumiin ja niissä esiintyviin henkilöihin. Tarkastelin siis erityisesti sitä, kuinka eroon on suhtauduttu heti sen ilmitulon hetkellä ja millaisten käännekohtien kautta nykyhetkeen on päädytty. Tarkastelun kohteena oli siis myös se, millaisia merkityksiä kirjoittajat antoivat menneisyydessä tapahtuneelle vanhempien erolle nykyhetkessä. Käytin analyysissäni apuna sekä Fryen (1957) neljää juonityyppiä että Gergenin (1994) tapaa havainnoida juonenkulkuja ylä- ja alamäkinä. Gergen (1994) on esitellyt kolme erilaista narratiivisuuden muotoa, joiden kautta juonen kulkuja voidaan tarkastella: stabiili narratiivi, progressiivinen narratiivi ja regressiivinen narratiivi. Näitä analysointitapoja hyödyntäen pyrin löytämään aineistosta ydintekijöitä, jotka yhdistelevät ja erottelevat kertomuksia toisistaan. Muodostin aineistostani neljä erilaista tarinatyyppiä, jotka nimesin seuraavasti: 1) Selviytymisen tarinat 2) Kamppailujen tarinat 3) Luonnollisuuden tarinat 4) Helpotuksen tarinat.

Seuraavaksi avaan jokaista tarinatyyppiä tarkemmin. Esittelen tarinatyyppit aineistosta muodostamieni esimerkkitarinoiden eli tyyppitarinoiden avulla. Tarinat olen muodostanut poimimalla kyseiselle tarinatypille keskeisiä piirteitä samaa logiikkaa noudattavista tarinoista (Hänninen 2002, s. 99). Jokaisesta neljästä tarinatypistä löytyy yhteneväisiä tapahtumia muiden tarinatyyppien kanssa. Lähes jokaisessa erotarinassa oli nähtävillä sekä menetyksen että kasvun teemoja, ja täten aineiston tarinoista löytyy teemoja, jotka sopisivat useaan tarinatyyppiin. Tyyppitarinat eroavat toisistaan kuitenkin siinä, millaisia merkityksenantoja ja tulkintoja kirjoittajat ovat vanhempiansa erolle antaneet. Olen nimennyt jokaiseen tarinaan päähenkilön, sillä koen, että personoimalla tarinan, sen lähestyminen on helpompaa.

5.2.1 Selviytymisen tarinat

Aineistostani selvästi suurin osa eli 25 tarinaa kategorisoitui selviytymistarinaksi. Kyseinen tarinatyyppi kuvastaa Gergenin (1994) kuvaamaa progressiivista tarinaa, jossa tarinan juoni on nouseva. Selviytymisen tarinat vastaisivat Fryen (1957) juonityypeistä romanssia, jossa päähenkilö onnistuu selättämään kohtaamansa haasteet ja elämään taas onnellista elämää. Tässä tarinatypissä kirjoittajat kokivat vanhempiansa eron raskaana asiana. Usein se tuli myös yllätyksenä. Ero rikkoi hetkellisesti onnellisena pidetyn elämän. Uusi elämäntilanne vaati sopeutumista ja se ei ollut aina helppoa. Erilaisten keinojen kautta uudenlaisen perhekuvion kanssa opittiin kuitenkin elämään. Lopulta vaikeuksien selättämisen jälkeen myös vanhempien päätös erota pystyttiin näkemään hyvänä asiana eikä vanhempia pystytty enää edes kuvittelemaan olemaan toistensa kanssa parisuhhteessa. Vaikka selviytymisen tarinoissa oli hyvin erilaisia tapahtumia ja elämäkokemuksia, niissä jokaisessa juonenkulku päättyi siihen, että eron ja sen mukanaan tuomien asioiden kanssa oli opittu elämään. Seuraava tarina toimii esimerkkinä kyseisestä tarinatypistä:

Selviytymisen tarina – Mirjamin tarina

Mirjamin vanhempien erosta on kulunut nyt kymmenen vuotta. Hän kuvitteli, etteivät hänen vanhempansa tule koskaan eroamaan. Siksi hän koki tiedon vanhempien erosta hyvin raskaana.

Vanhemmat eivät olleet erityisesti riidelleet, mutta näin aikuisena vanhempien parisuhdetta pohdittuaan, Mirjami on ymmärtänyt, ettei vanhempien välit olleet kovin lämpimät. Eroilmoituksen jälkeen vanhemmat muuttivat erilleen ja lapset asuivat kummankin vanhemman luona vuoroviikoin. Vuoroviikkoasuminen oli erityisesti alkuun hyvin rankkaa. Tavaroiden kantaminen kahden asunnon välillä ja nuoremista sisaruksista huolehtiminen siirtymätilanteissa olivat Mirjamille raskas taakka. Myös toisesta vanhemmasta erossa olemisen aiheutti surua. Eron jälkeen Mirjamin vanhempien välit olivat riitaiset eivätkä vanhemmat voineet sietää toisiaan. Tästä syystä Mirjami joutui vanhempiensa välikäteen. Hän joutui kuuntelemaan kuinka vanhemmat puhuivat pahaa toisistaan ja joutui viemään viestejä heidän välillään. Vanhempien välissä toimiminen ja vastuunottaminen vaikutti negatiivisesti hänen ja vanhempien väliseen suhteeseen. Mirjami oli ajoittain hyvin vihainen vanhemmilleen ja heidän tapaansa hoitaa eron jälkeinen elämä.

Ajan kuluessa Mirjami kuitenkin sopeutui vuoroviikkoasumiseen ja muihin eron aikaansaamiin muutoksiin. Vanhempien välikädessä hän joutui kuitenkin edelleen olemaan. Lopulta Mirjami kyllästyi rooliinsa vanhempien välikädessä toimijana ja hän kieltäytyi kuuntelemasta vanhempiensa mielipiteitä toisistaan. Hän myös kieltäytyi toimimasta vanhempien viestinviejänä. Täysi-ikäistyttyään Mirjami muutti pois kotoa ja aloitti itsenäisen elämänsä opiskeluiden parissa. Mirjamin vanhemmat myös vähensivät toistensa haukkumista. Ajan kuluessa myös Mirjamin välit vanhempiinsa parantuivat.

Vanhemmat löysivät itselleen uudet kumppanit. Mirjami huomasi, kuinka onnellisia hänen vanhempansa olivat uusien puolisoitten kanssa eikä hän pysty enää edes kuvittelemaan vanhempiaan yhdessä. Myöhemmin hän on keskustellut sisarustensa kanssa vanhempien eron jälkeisistä vuosista. Sisarusten tuki on ollut erityisen tärkeä, sillä he ovat eläneet yhdessä lapsuusvuodet, joten sisarukset ovat kokeneet samat asiat kuin Mirjamikin.

Nykyään Mirjami elää onnellista nuoren naisen elämää. Mirjami on todennut, että ero on kasvattanut häntä paljon ja hän pystyy näkemään vanhempien erossa hyviä puolia. Kahden vanhemman taloudessa asuminen on tehnyt hänestä helposti uusiin tilanteisiin mukautuvan persoonan. Vanhempien ero on myös laittanut pohtimaan, kuinka Mirjami itse hoitaisi eron erityisesti lasten suhteen. Nykyään hän ajattelee, että ero oli lopulta oikea ratkaisu koko perheelle.

Mirjamin tarinassa vanhempien ero ja sen myötä tapahtuneet muutokset arjessa ja ihmissuhteissa ovat tavallisen, turvallisen perhe-elämän rikkova tapahtuma. Mirjami kuitenkin sopeutuu

tapahtuneisiin muutoksiin ja arki alkaa taas helpottaa. Vaikeuksien selättämisen jälkeen Mirjamin elämä alkaa näyttäytyä taas positiivisena ja hän kokee eron kehittäneen hänessä positiivisia ominaisuuksia kuten mukautuvuuden erilaisiin tilanteisiin.

Käännekohta Mirjamin tarinassa tapahtui, kun hän otti ohjat omiin käsiinsä ja kieltäytyi toimimasta hänelle asetetussa roolissa vanhempien välikätenä. Toinen käännekohta oli hänen muuttonsa pois kotoa, jonka kautta hän sai perheensä tilanteeseen etäisyyttä. Hän teki itse aktiivisesti elämässään sellaisia muutoksia, jotka mahdollistivat viimeisten eroon liittyvien haasteisen voittamisen. Vuosien kuluttua Mirjami alkoi ymmärtää vanhempien eron eri valossa ja näki sen lopulta hyvänä asiana. Mirjami koki vanhempiensa eron lopulta kasvattavana kokemuksena. Hän myös ymmärsi, kuinka vanhempien ero on muokannut hänen omaa luonnettaan. Mirjami oppi olemaan sinut vanhempiensa eron kanssa. Hän onnistui integroimaan eron osaksi omaa elämänsä kulkuaan. Ilman vaikeuksien selättämistä Mirjamin tarina olisi toisenlainen. Mirjami nimesi erityisesti sisarustensa tuen merkittävänä asiana eron käsittelyssä. Myös Mirjamin oma aktiivisuus ja vanhempien vastustaminen ovat osaltaan määrittäneet sitä millaiseen suuntaan hänen elämänsä ja suhteet vanhempien kanssa on muodostunut. Vanhemmille vastaan sanominen vaatii hyvää itsetuntoa, jota Mirjamilta voidaan hänen tarinansa perusteella olettaa olevan. Sekä hyvä itsetunto että sosiaalinen tuki ovat suojaavia tekijöitä, jotka auttavat yksilöä sopeutumaan paremmin vanhempiensa eroon (Harvey & Fine, 2010). Ilman näitä suojaavia tekijöitä Mirjamin tarina olisi saattanut muodostua negatiivisemmaksi.

5.2.2 Kamppailujen tarinat

Kamppailujen tarinat kuvastavat Gergenin (1994) kuvaamaa regressiivistä tarinaa, jossa päähenkilön tulevaisuus näyttäytyy negatiivisena, sillä hän etäännyttävyy tavoittelemastaan päämäärästä. Kamppailujen tarinat vastaisivat Fryen (1957) juonityypeistä tragediaa, jossa tarinan päähenkilö ei onnistu selättämään kohtaamiaan haasteita. Kuten edellisessä tarinatyyppissä, myös tässä kirjoittajat kokivat vanhempiensa eron raskaana asiana. Eroavaisuus selviytymisen tarinoihin muodostui siitä millainen merkitys erolle ja sen jälkeisille tapahtumille annettiin. Kamppailujen tarinoissa eron koettiin määrittävän päähenkilön koko elämää ja vaikuttavan yhä elämään merkittävästi.

Tässä tarinatyypissä kirjoittajat olivat kokeneet eron myötä asioita, jotka olivat jättäneet heihin hyvin syvät jäljet. Kamppailujen tarinoissa kirjoittajat kuvasivat erityisesti huonontunutta tai katkennutta suhdetta isään ja sen vaikutuksia omaan elämään. Tarinoita yhdisti myös mielenterveyden ongelmat ja ammattiavun hakeminen. Kamppailujen tarinoiksi aineistosta kategorisoitui kahdeksan kertomusta.

Kamppailujen tarina – Jennan tarina

Jenna oli alakouluikäinen, kun hänen vanhempansa erosivat. Eron jälkeen Jennan isä muuttui läsnä olevasta ja huolehtivasta vanhemmasta etäiseksi etävanhemmaksi, jonka kanssa hän on nykyisin hyvin vähän tekemisissä. Isä löysi nopeasti eron jälkeen uuden puolison, jonka kanssa perusti perheen. Jenna koki jääneensä toiselle sijalle uuden perheen ollessa isän tärkein prioriteetti. Isä huolehti uuteen liittoon syntyneistä lapsistaan asianmukaisesti mutta Jennalle hän ei antanut tukea. Ei henkistä eikä taloudellista. Samaan aikaan Jennan äidillä oli hyvin vaikeaa. Äidin taloudellinen tilanne oli hyvin heikko ja hänen jaksamisensa oli tiukalla. Jenna joutui kulkemaan rikkiäisissä vaatteissa samaan aikaan kun isä osti Jennan puolisisaruksille merkkivaatteita. Jenna koki kuulumattomuuden tunnetta.

Jenna ei saanut aikuisilta tukea eron ja isän lähtemisen käsittelemiseen. Hän siis jäi näiden suurten asioiden käsittelemisen kanssa yksin. Nuoruudessa Jenna haki hyväksyntää sekä kaveriporukoilta että opettajiltakin. Hän kävi juhlissa ja oli samalla todella ahkera koulussa. Nuoruudessa Jenna oli ahdistunut ja masentunut.

Myöhemmin vanhemman hylkäämäksi tuleminen on vaikuttanut myös Jennan omiin parisuhteisiin. Hänen on vaikea luottaa suhteen kestävyYTEEN. Nyt hänellä on puoliso ja lapsia ja ainekset onnellisuuteen mutta hän tuntee edelleen syvää yksinäisyyttä ja onnettomuutta. Jenna kokee, että vanhempien ero vaikuttaa hänen elämäänsä yhä ja on hänen elämäänsä määrittävä tekijä. Kokemus isän hylkäämäksi tulemisesta oli Jennalle hyvin traumaattinen, ja hän on nyt aikuisena käsitellyt kokemuksiaan terapiassa. Hän myös pohtii, että mikäli isä olisi ollut hänen elämässään enemmän läsnä, hän olisi ehkä pärjännyt elämässään paremmin.

Jennan tarinassa vanhempien ero ja sen myötä kokemus isän hylkäämäksi tulemisesta on koko hänen elämäänsä määrittävä tekijä, jota hän ei ole saanut käsiteltyä vielä tähänkään päivään mennessä. Kuulumattomuuden ja ulkopuolisuuden tunne suhteessa isän uuteen perheeseen on ollut

Jennalle haavoittava kokemus, jonka tuomaa tuskaa hän kantaa mukanaan edelleen. Merkittävä tekijä haasteiden selättämisessä on ollut se, että Jenna on jäänyt asioiden käsittelemisen kanssa täysin yksin eikä ole saanut aikuisilta tukea. Hän ei ole vielä kyennyt selättämään eron tuomia haasteita, mutta hän ei ole kuitenkaan suostunut luovuttamaan, vaan työstää asioita terapiassa. Zittoun, Valsiner, Vedeler, Salgado, Gonçalves ja Ferring (2013, s. 92–93) mukaan jotkut elämän kokemukset jäävät muista kokemuksista irrallisiksi, koska niihin liittyy liian voimakas tunnelataus. Erityisesti traumaattiset kokemukset voivat olla niin tuskallisia, että yksilö alkaa vältellä niitä. Välttelemällä niitä ei kuitenkaan pystytä liittämään osaksi omaa narratiivia eli elämäntarinaa, mutta ne säilyvät silti mielessä voimakkaina ja irrallisina. Omaan narratiiviin integroitumattomat tarinat voivat tunkea mieleen esimerkiksi unien kautta. (Zittoun, ym., 2013, s. 92–93.) Terapian avulla Jenna pyrkii integroimaan kokemansa traumat osaksi muita kokemuksiaan ja saavuttamaan omaan tarinaansa eheyden.

5.2.3 Luonnollisuuden tarinat

Luonnollisuuden tarinoissa vanhempien eron koettiin olevan luonnollinen päätös vanhempien huonolle parisuhteelle. Vanhempien ero ei tullut näissä tarinoissa kirjoittajille yllätyksenä eikä sen vuoksi vaatinut erityistä asian käsittelyä ja muutokseen sopeuduttiin helposti. Luonnollisuuden tarinat ovat Gergenin (1994) määritelmän mukaan stabiileja tarinoita, joissa vanhempien ero ei muuta päähenkilön juonen kulkua ylöspäin eikä alaspäin suuntautuvaksi vaan elämä pysyy lähes samanlaisena vanhempien erosta huolimatta. Luonnollisuuden tarinoita aineistossa oli seitsemän.

Luonnollisuuden tarina – Tanelin tarina

Taneli oli jo muuttanut omilleen vanhempien ilmoittaessa erostaan. Ero ei tullut Tanelille yllätyksenä, sillä hän oli jo pidempään pohtinut, että vanhemmat voisivat mahdollisesti paremmin, mikäli he eivät olisi yhdessä ja asuisivat eri osoitteissa. Vanhempien ero oli siis tästä syystä hyvä ja myös luonnollinen asia. Ero ei juurikaan muuttanut Tanelin välejä vanhempiensa kanssa. Kun vanhemmat muuttivat erilleen, Taneli huomasi kuinka paljon paremmin kumpikin hänen vanhemmistaan alkoi voimaan.

Taneli ei ole kokenut, että hänen olisi tarvinnut käsitellä vanhempien eroa sen kummemmin. Hänen tunteensa eroa kohtaan olivat pääsääntöisesti positiivisia, ja hän koki eron niin luonnollisena ratkaisuna, että eroa ei tarvinnut käsitellä. Hänellä oli myös useampia tuttuja, joiden vanhemmat olivat eronneet, joten hän oli jo pidempään mieltänyt eroamisen normaalina osana ihmisten elämäntilanteita.

Eron jälkeen Tanelin ajattelutapa vanhemmistaan on kuitenkin muodostunut uudelleen. Ennen hän ajatteli vanhempansa vain heidän rooliensa kautta eli isänä ja äitinä. Taneli mielsi vanhempansa aiemmin roolien kautta yhtenä pakettina, vanhempina. Nyt eron kautta hän on alkanut nähdä vanhemmat enemmänkin yksilöinä. Kahtena erillisenä aikuisena, joilla on omat henkilökohtaiset elämänsä.

Tanelille vanhempien ero on opettanut kommunikaation tärkeydestä ja siitä, että elämässä täytyy uskalltaa tehdä pelottavaltakin tuntuvia muutoksia, mikäli nykyiseen elämäntilanteeseen ei ole tyytyväinen. Tanelin pohdinta muutosten tekemisestä on syntynyt siitä, että hänen vanhempansa vaikuttivat olevan pitkään sellaisessa suhteessa, jossa he eivät olleet onnellisia.

Tanelin tarinassa vanhempien ero mielletään luonnollisena osana ihmisen elämäntilanteita. Hän oli nähnyt vanhempien voivan huonosti yhdessä jo pidemmän aikaa ja ymmärsi, että luonnollinen ratkaisu heidän tilanteelleen on ero. Ajatus luonnollisuudesta on suojannut Tanelia eron kokemiselta negatiivisena asiana. Luonnollisuuden lisäksi Taneli tulkitsee tarinassaan vanhempien eron opettavaisena kokemuksena. Hän on oppinut näkemään vanhempansa eri tavalla yksilöinä ja hän ymmärtää entistä paremmin kommunikaation ja elämän muutosten tekemisen tärkeyden. Tanelin tapa nähdä vanhemmat ennen eroa yhtenäisenä yksikkönä ja eron jälkeen omina yksilöinä, on esimerkki siitä, kuinka ero voi muovata ajatuksia omista perheenjäsenistä ja perhedynamiikasta (Moxnes, 2003, s. 98).

5.2.4 Helpotuksen tarinat

Tälle tarinatyyppille oli ominaista, että päällimmäisin tunne vanhempien erosta oli helpotus. Ero päättyi pitkään jatkuneeseen ahdistavaan tunnelmaan kotona. Helpotuksen tarinoissa vanhempien ero nähtiin positiivisena asiana ja kirjoittajat olisivat toivoneet eron tapahtuvan jo aiemmin. Vaikka itse ero koettiin hyvänä asiana, eroa edeltänyt perhetilanne oli osassa tarinoista hyvin raskas ja

traumaattinen. Tämän raskaan perhe-elämän vaikutuksia kannetaan mukana vielä aikuisuudesakin. Ero ei tarkoittanut sitä, että sen jälkeen vastoinkäymiset olisivat takanapäin ja elämä muuttuisi heti helpommaksi, vaan tietyt haasteet jatkuivat edelleen mutta vanhempien yhdessäolosta johtuneet vaikeudet poistuivat. Helpotuksen tarinoissa on kuultavissa Gergenin (1994) määrittelemistä juonityypeistä sekä progressiivista että regressiivistä narratiivia. Tarinoissa vanhempien ero on ollut positiivinen asia, ja se mahdollisti elämän suunnan muuttumisen paremmaksi. Samalla vanhempien yhdessäolo ja kasvaminen vanhempien huonon parisuhteen alla on jättänyt kirjoittajiin sellaiset jäljet, jotka ovat tuoneet elämään negatiivisia asioita. Myös helpotuksen tarinoissa oli kokemuksia vanhempien välissä olemisesta ja heikentyneistä suhteista omiin vanhempiin. Aineistossani helpotuksen tarinoita oli viisi kappaletta. Helpotuksen tarinat ovat esimerkkejä siitä, että vanhempien ero voi olla myös tapahtuma, joka lisää lasten hyvinvointia (Amato, Loomis & Booth, 1995).

Helpotuksen tarina – Julian tarina:

Julian vanhemmat erosivat hänen ollessaan teini-ikäinen. Vanhempien ollessa vielä yhdessä, perheen kotona vallitsi ahdistava ilmapiiri. Julian vanhemmat riitelivät paljon ja Julia joutui lapsena kuuntelemaan vanhempiensa huutamista. Vanhempien välit olivat aina olleet kylmät ja Julia muistaa lapsuudestaan vain yhden hetken, jolloin vanhemmat osoittivat toisilleen fyysistä läheisyyttä. Julian vanhempien suhde oli kuin riitaisten kämppäkavereiden yhteiselo, joka ei ole turvallinen kasvualusta lapsille. Vanhempien omat rikkinäiset lapsuusajat ja niiden käsittelemättömyys vaikutti heidän keskinäiseen suhteeseensa ja näin myös Julian elämään. Kun vanhemmat vihdoinkin erosivat, Julialle se tuntui suurelta helpotukselta. Painostava ja ahdistava ilmapiiri kotona loppui, kun vanhemmat muuttivat erilleen. Vaikka Julian elämä ei vielääkään muuttunut helpoksi vanhempien psyykkisten ongelmien vuoksi, ainakaan hänen ei tarvinnut enää kuunnella vanhempien jatkuvaa riitelyä. Hän kokee, että vanhempien ero tiettyssä mielessä pelasti hänet joltain vielä pahemmalta. Helpotuksen lisäksi Julia kokee myös katkeruutta. Hän on katkera siitä, että hän joutui elämään koko lapsuutensa ja nuoruutensa tuossa vahingollisessa ilmapiirissä, jonka seurauksena hänelle muodostui vuosia kestäneitä mielenterveyden ongelmia. Nyt aikuisuudessa hän on pohtinut, että olisiko hän säästynyt mielenterveyden ongelmilta tai olisivatko ne ainakin lievempiä, mikäli vanhemmat olisivat ymmärtäneet erota jo huomattavasti aiemmin. Julia on arvellut, ettei vanhempien ero ole vaikuttanut häneen yhtä negatiivisesti kuin heidän

yhteiselonsa. Nykyään vanhempien eron muisteleminen nostaa esiin traumaattisia muistoja, sillä se tuo Julian mieleen eroa edeltäneet traumaattiset tapahtumat ja rikkinäisen lapsuuden.

Julian tarinan alussa kotona oli ahdistava ilmapiiri, jossa lapsen ei ollut hyvä kasvaa. Julian tarinassa vanhempien ero oli hänen elämänsä käännekohta, joka mahdollisti positiivisemmän elämän suunnan. Vanhempien ero katkaisi ikävän perhetilanteen. Ero on ollut Julialle hyvin suuri helpotus ja positiivinen asia. Tästä kertoo erityisesti se, että Julia kokee eron pelastaneen hänet joltain pahemmalta. Jos vanhemmat eivät olisi eronneet Julia arvelee hänen elämänsä suunnan olleen vielä huonompi. Julian tarinasta kuuluu, kuinka hän olisi toivonut vanhempiensa eronneen jo paljon aiemmin, jotta hänen kasvuympäristönsä ja lähtökohdat elämään olisivat olleet lapselle turvallisemmat. Hän myös pohtii olisiko vanhempien aiempi ero säästänyt hänet mielenterveydenongelmilta. Julian tarina ei ole kuitenkaan pelkkää helpotusta ja positiivisuutta, sillä vanhempien ero ja lapsuuden rikkinäisyys herättävät edelleen traumaattisia muistoja.

6 Yhteenvetoa ja pohdintaa

6.1 Tutkimuksen päätulokset

Tutkielmani tarkoitus oli selvittää vanhempiensa eron kokeneiden kokemuksia erosta. Tarkoituksenani oli selvittää kokemusten lisäksi, millaisia merkityksiä tutkittavat antoivat erolle ja millaiset tekijät ovat auttaneet tai vaikeuttaneet heidän sopeutumistaan siihen. Analyysi perustuu 45 osallistujan kirjoittamaan kertomukseen. Tässä alaluvussa kokoan tulokset yhteen vastaamalla kootusti tutkimuskysymyksiini.

Ensimmäiseksi tutkimuskysymykseksi olin asettanut *Millaisia kokemuksia vanhempien eron kokeneilla on vanhempiensa erosta?* ja toinen tutkimuskysymys oli *Miten vanhempien eron kokeneet tekevät selkoa eron vaikutuksista suhteessa heidän omaan elämänsä kulkuunsa?* Vastaukset näihin kysymyksiin löytyivät pääsääntöisesti narratiivien analyysin kautta. Kokemukset vanhempien erosta ovat tutkielmassani varsin moninaisia. Kirjoittajat pohtivat eron merkityksiä eri elämänvaiheisiin peilaten. He pohtivat lapsuuttaan, nykyhetkeä sekä tulevaisuutta. Tuloksissani tulee näkyväksi kuinka vanhempien ero tuo muutoksia sekä arkeen että vaikuttaa ajatteluun itsestä ja ihmissuhteista. Narratiivien analyysin kautta kirjoittajien kertomuksista muodostui seitsemän heidän kokemuksiansa kuvaavaa pääteemaa. Teemat ovat uusi arki, suhde vanhempiin, aikuisen saappaisiin astuminen, eron käsitteleminen, vanhempien ero minuuden ja identiteetin muovaajana, eron vaikutukset omaan parisuhteeseen ja eron syvä trauma. Siihen, millaisia arkisia muutoksia vanhempien erosta muodostui, vaikutti erityisesti se, asuiko kirjoittaja eron hetkellä vanhempiensa kanssa vai jo omillaan. Vanhempiensa kanssa asuessaan kirjoittaja joutui eri tavalla vanhempien päätösten vaikutuksen alaiseksi kuin kirjoittajat, jotka asuivat jo omillaan. Arkiset muutokset koskivat kertomuksissa asumisjärjestelyitä, taloudellista tilannetta sekä perinteiden ja juhlapyhien viettoa.

Useat kertoivat asumisjärjestelyiden muuttuneen vanhempien eron jälkeen jollain tavalla, kun vanhemmat eivät enää eron jälkeen asuneet samassa asunnossa. Kertomuksissa kuvattiin erilaisia eron jälkeisiä asumismuotoja. Vuoroviikkoasuminen ja toisen vanhemman luona vieraileminen viikonloppuisin olivat aineistossa tyypillisimmät asumismuodot. Joissain tapauksissa perheen

lapset jakautuivat asumaan kahteen osoitteeseen, toiset äidin luokse ja toiset isän luokse. Erityisesti aluksi muutokset asumisjärjestelyissä ja vuoroviikoin kahdessa asunnossa asuminen koettiin raskaana. Asunnon vaihtaminen aiheutti osalle kirjoittajista tunteen siitä, ettei heillä ole kotia missään. Perheen jakautuminen kahteen asuntoon tuntui myös siltä, että perhe on hajonnut. Joissain tapauksissa asumisjärjestelyiden muutokset vaikuttivat myös sisarusuhteisiin. Eron jälkeen tapahtuneella muutolla oli vaikutuksia esimerkiksi kirjoittajien kaverisuhteisiin, mikäli muutto tapahtui toiselle asuinalueelle tai toiseen kaupunkiin. Suurin osa kirjoittajista kuvasi kuitenkin, että asumiseen liittyviin muutoksiin tottui ajan kanssa.

Kirjoittajat toivat esiin kertomuksissaan myös taloudellisen tilanteen muutoksia. Kokemuksia taloudellisen tilanteen heikentymisestä ja sen tuomia negatiivisia vaikutuksia kirjoittajien elämään oli aineistossa enemmän kuin taloudellisen tilanteen muutoksia positiivisempaan suuntaan. Heikentyneen taloudellisen tilanteen vuoksi esimerkiksi lapsuuden kotina toiminut omakotitalo jouduttiin useissa tapauksissa myymään, koska vanhemmalla ei ollut enää varaa maksaa siihen liittyviä kustannuksia yksin. Kertomuksissa kuvattiin myös eroja vanhempien taloudellisessa tilanteessa. Toisella vanhemmalla oli enemmän rahaa käytössään kuin toisella ja tämä näkyi lapselle vuoroviikkoasumisen aikana. Myös eri asunnoissa asuvien sisarusten välinen taloudellinen epätasa-arvo mainittiin eräissä kertomuksissa. Eron myötä syntyneet negatiiviset muutokset taloudellisessa tilanteessa kuormittivat myös lapsia. Myös aiemmin tehdyissä tutkimuksissa, joissa on tutkittu lasten kokemuksia vanhempien erosta, on havaittu, että muutokset asumisjärjestelyissä ja taloudellisessa tilanteessa ovat lapsille vaikeita ja kuormitusta aiheuttavia asioita (esim. Emery, 1999; Wade & Smart, 2003; Wallerstein & Lewis, 2004).

Kertomuksissa kuvattiin myös eron vaikuttaneen siihen, kuinka perinteet ja juhlapyhien viettäminen ovat muuttuneet. Usein vanhempien huonojen välien vuoksi juhlia järjestettiin kahdet: yhdet äidin luona ja toiset isän luona. Juhlien viettämiseen liittyi eron jälkeen ristiriitaisia tunteita, syyllisyyttä, stressiä ja ahdistusta. Kertomuksissa kirjoittajat pohtivat vanhempien huonojen välien vaikutuksia myös tulevaisuuden juhlien järjestämiseen.

Tuloksissa tulee näkyväksi kuinka vanhempien ero voi vaikuttaa myös vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Tässä tutkimuksessa tuli näkyväksi, kuinka eron myötä erityisesti

etävanhemman ja lapsen välinen suhde tulee uudella tavalla näkyväksi. Suhteen ylläpitämiseen vaaditaan enemmän tekoja kuin silloin kun koko perhe asui samassa asunnossa. Kertomuksissa esimerkiksi pitkä välimatka ja harvoin tapahtuneet vierailut etäännyttivät lapsen ja etävanhemman toisestaan. Toisaalta myös riitautuminen vanhemman kanssa ja vanhempien keskinäiset konfliktit heikensivät lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Vanhemmasta etääntyminen koettiin useissa kertomuksissa negatiivisena asiana, mutta joissain tapauksissa myös välttämättömänä. Vanhemman ja lapsen välillä tapahtui eron myötä myös roolin vaihdoksia, jos lapsi joutui asettumaan aikuisen rooliin huolehtiessaan pienemmistä sisaruksistaan tai lohduttaessaan vanhempansa. Tässä tutkimuksessa vanhemman ja lapsen suhteen uudelleen muotoutuminen näkyi myös siinä, että kirjoittajat olivat joutuneet vanhempien välikäteen vanhempien konfliktitilanteissa tai valitsemaan kumman vanhemman puolella seisoa. Puolet tutkimukseen osallistujista kuvasivat joutuneensa jollain tavalla vanhempiensa välikäteen eron jälkeen. Myös nämä tulokset eron tuomista muutoksista lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen ovat yhteneviä aiemman tieteellisen tutkimuksen kanssa (esim. Emery, 1999; Flowerdew & Neale, 2003; Harvey & Fine, 2010; Moxnes, 2003; Robinson 2003; Smith-Etxeberria & Eceiza, 2021).

Kolmantena tutkimuskysymyksenä tässä tutkimuksessa oli *Mitkä tekijät vanhempien eron kokeneiden tarinoissa ovat tukeneet tai estäneet eroon sopeutumista?* Aineistossa korostui puhumisen merkitys eroon sopeutumista edistävänä tekijänä. Jos vanhempien erosta ei ole pystynyt puhumaan kenenkään kanssa, siihen sopeutuminen on ollut haastavampaa. Myös aikuisilta saatu tuki ja informaatio olivat tärkeässä roolissa siinä, kuinka hyvin kirjoittajat kokivat sopeutuneensa eroon. Vanhempien keskinäiset konfliktit olivat taas tekijöitä, jotka haittasivat eroon sopeutumista. Lapsi ei saanut tällöin tilanteessa tarpeeksi tukea vanhemmiltaan. Siihen, kuinka paljon ero vaati käsittelyä, vaikutti se, kuinka kirjoittajat suhtautuivat vanhempiensa eroon. Eron mieltäminen luonnollisena, ymmärrettävänä ja helpotuksena olivat yhteydessä helpompaan eroon sopeutumiseen ja sen käsittelyyn. Vanhempien eroilmoituksen tullessa yllätyksenä, siihen sopeutuminen vaati esimerkiksi enemmän aikaa ja sosiaalista tukea.

Kirjoittajat tulkitsivat vanhempien eroa muun muassa oman minuutensa kautta. Kertomuksissa kirjoittajat peilasivat eron vaikutuksia siihen millaisia he ovat nyt ja pohtivat eron muovanneen minuutta ja identiteettiä niin perusteellisesti, etteivät uskoisi olevansa samanlaisia ilman

kokemusta vanhempien erosta. Toisaalta myös ennen eroa koetut traumaattiset tapahtumat nousivat tutkimuksessa esiin tekijöinä, jotka ovat muovanneet kirjoittajien minuutta sellaiseksi kuin se tänä päivänä on. Kirjoittajat kuvasivat vanhempien eron ja heiltä saadun parisuhdemallin vaikuttavan siihen millaisia asioita he toivoisivat omalta parisuhteeltaan ja mitkä asiat kokevat tärkeiksi toimivan parisuhteen kannalta. Myös aiemmissa tutkimuksissa on havaittu erityisesti nuorten aikuisten pohtivan omaa parisuhdettaan vanhempiensa eroon peilaten. Kertomuksissa kirjoittajat tulkitsivat myös omia mielenterveyden ongelmiaan vanhempiensa eron kautta. Vanhempien huono tapa hoitaa ero ja sen jälkeinen perhe-elämä on aiheuttanut osalle kirjoittajista mielenterveyden ongelmia. Toisaalta tuloksissa nousi esiin myös se, että vanhempien eroaminen on ehkäisyt vielä pahemmilta mielenterveyden ongelmilta.

Narratiivisen analyysin kautta pyrin vastaamaan neljänteen tutkimuskysymykseen *Millaisia merkityksiä ja tulkintoja vanhempien erolle annetaan?* Aineistosta muodostui neljä tyyppitarinaa: selviytymisen tarinat, kamppailujen tarinat, luonnollisuuden tarinat ja helpotuksen tarinat. Tyyppitarinat toivat näkyväksi sen, että suurin osa tutkimukseen osallistujista on pystynyt sopeutumaan vanhempiensa eroon ajan kuluessa hyvin, sillä suurin osa aineiston kertomuksista kategorisoitui selviytymisen tarinaksi. Selviytymisen tarinoissa vanhempien eroon ja sen mukanaan tuomiin muutoksiin on onnistuttu sopeutumaan. Eron haasteet on onnistuttu selättämään ja yksilö pystyy elämään vaikeuksien jälkeen onnellista elämää. Selviytymisen tarinoissa vanhempien eroamisessa pystyttiin ajan kuluessa näkemään myös positiivisia asioita. Näissä tarinoissa vanhempien ero oli onnistuttu sisäistämään osaksi muita elämän kokemuksia ja omaa elämäntulkintaa. Kamppailujen tarinoissa eron koettiin jättäneen elämään pysyvät jäljet ja vaikuttaneen koko elämään merkittävästi. Kyseisessä tyyppitarinassa eron tuomia vaikeuksia ei ole vielä onnistuttu selättämään. Kokemus on vielä irrallinen muista elämän tapahtumista. Luonnollisuuden tarinoissa ero tulkittiin luonnollisena ratkaisuna vanhempien huonosti sujuvalle rakkaudettomalle parisuhteelle. Päähenkilöt ymmärsivät hyvin vanhempiensa syyt erota ja pitivät eroa hyvänä asiana. Tästä syystä eroa ei tarvinnut näissä tarinoissa erityisesti käsitellä ja sopeutuminen muutoksiin tapahtui helposti. Helpotuksen tarinoissa ero merkitsi hetkeä, jolloin kotona vallinnut ahdistava ilmapiiri vihdoin päättyi. Eron tulkittiin mahdollistaneen elämän suunnan muuttumisen positiivisempaan suuntaan ja ero koettiin jopa pelastuksena. Helpotuksen tarinoissa vanhempien huonon parisuhteen vaikutuksen alaisena eläminen on kuitenkin jättänyt elämään negatiiviset jäljet.

Tutkielmani vahvistaa aiempien tutkimusten näkemystä siitä, että lapset eivät käy vanhempiensa eroa läpi passiivisesti vaan erolla voi olla monia vaikutuksia heidän elämäänsä eron hetkellä sekä vielä vuosienkin jälkeen tosiasiallisesta eron hetkestä. Vaikka kaikki tutkimukseen osallistuneet eivät olleet päässeet osallistumaan aktiivisena osapuolena perhe-elämää koskeviin neuvotteluihin, kaikki osallistujat olivat silti aktiivisia eron vaikutusten kokijoita. Tässä tutkimuksessa eron vaikutukset olivat moninaisia mutta samalla aineistosta löytyi myös paljon samanlaisia kokemuksia. Aineistosta esiin nousseet erilaiset kokemukset kuvaavat sitä, kuinka eri tavoin yksilöt reagoivat vanhempiensa eroon. Myös eron tuomat vaikutukset kirjoittajien elämänsä elämään ovat yksilöllisiä. Tämän tutkimuksen valossa toiset selviytyvät vanhempien eron tuomasta kriisistä paremmin kuin toiset. Tähän vaikuttaa vahvasti muun muassa yksilöiden resilienssi (Emery, 1999). Myös aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että jotkut sopeutuvat vanhempiensa eroon hyvin (Flowerdew & Neale, 2003; Hetherington & Kelly, 2002, ref. Harvey & Fine, 2010, s. 5), kun taas joillekin eron on havaittu aiheuttavan pitkäkestoisia aikuisuuden kynnykselläkin vaikuttavia negatiivisia vaikutuksia (Amato, 2005; Wallerstein & Lewis, 2004).

6.2 Tutkimuksen arviointia

Laadulliseen tutkimukseen liittyy tutkimuksen luotettavuuden arviointi. Koska tutkimukseni aineistona ovat kertomukset, on syytä pitää mielessä, etteivät ne paljasta täysin yksilön sisäistä tarinaa, vaan pelkästään pätkiä siitä (Hänninen, 2002, s. 55). Narratiivisten tutkimusten yhteydessä keskustellaankin usein tarinoiden luotettavuudesta (Heikkinen, 2018, s. 184). Vaikka koskaan ei voida päästä ihmisten mielen sisään täydellisesti (Hänninen, 2002, s. 29), kerrotuissa kertomuksissa käytetty kieli kuitenkin paljastaa tärkeitä asioita ihmisen ajattelusta (Gillespie, 2006, s. 207–209). Emme siis voi lukea toisten todellisia ajatuksia, mutta saamme kielen kautta vihjeitä siitä. Tutkimukseni aineistosta esiin nousseita tuloksia ei siis voida pitää osallistujien kokemusten täydellisenä ilmentäjänä, vaan pienenä osana niistä. Lisäksi, koska kokemukset eivät tapahdu erillään muista elämäntapahtumista, myös muut yksilön elämässä samaan aikaan tapahtuvat asiat vaikuttavat siihen, millaiseksi kokemus vanhempien erosta muodostuu (Harvey & Fine, 2010).

Analyysin myötä syntyneet teemat eivät nouse aineistosta esiin automaattisesti, vaan ne ovat minun tekemiäni tulkintoja (Braun & Clarke 2006, s. 80). Jonkun toisen tutkijan analysoidessa aineistoani, tulokset voisivat olla erilaisia. Olen kuitenkin pyrkinyt avaamaan analysoinnin kulun lukijalle mahdollisimman hyvin auki, jotta lukija voi arvioida tulosteni luotettavuutta ja asettaa ne myös kritiikin kohteeksi. Myös oma henkilökohtainen taustani ja kokemukseni ovat voineet vaikuttaa siihen, millaisiin asioihin olen kiinnittänyt aineistossa huomioni. Olen kuitenkin pyrkinyt pitämään tämän koko ajan mielessäni, jotta se ei vaikuttaisi aineiston analysointiin ja olen keskittynyt analyysissä vain tutkittavien kokemuksiin ja pitänyt omat kokemukseni mahdollisimman erillään kertomusten tulkinnasta. Tällä tavalla olen tiedostanut oman positioni tutkijana (Aaltio & Puusa, 2020, 178–179). Erityisesti kokemuksia tutkiessani, olen tutkijana pyrkinyt tiedostamaan mahdolliset omat aiheeseen liittyvät kokemukseni (Tökkäri, 2018, s. 70).

Tutkimuksesta tehdessäni havaitsin aineistossani muutamia asioita, jotka voivat vaikuttaa tulosten luotettavuuteen ja joihin voisi jatkotutkimuksia tehdessä kiinnittää huomiota. Ensinnäkin, koska tutkimukseni vastauslomakkeen ohjeissa olin ilmoittanut, että kirjoitettava kertomus voi olla hyvin vapaamuotoinen ja vastaaja voi kirjoittaa kertomukseensa kaikesta mikä nousee hänen mieleensä ajatellessaan vanhempiensa eroa, aineistona olleet kertomukset olivat varsin erilaisia sisällöltään. Joissain kertomuksissa esimerkiksi painottui päällimmäisenä kokemuksena vanhempien välikädessä oleminen. Vaikka tämä kokemus ei tullut ollenkaan esille jossain toisessa tarinassa, ei voida täysin olettaa, etteikö kirjoittaja olisi kokenut välikädessä olemista. Syynä voi olla myös se, ettei kirjoittaja ole huomannut ajatella tätä aspektia vastausta kirjoittaessaan. Toisaalta jos kirjoittaja ei ole kyseisestä asiasta kirjoittanut, ei hän kenties ole kokenut asiaa elämässään niin merkittäväksi, että kokisi tarpeelliseksi sisällyttää sitä kertomukseensa. Kertomusten ei siis voida olettaa olevan tyhjentyviä kuvauksia osallistujien kokemuksista, vaan osallistujat ovat voineet tehdä valintoja siitä, millaisia asioita kertomukseensa sisällyttävät. Tässä tutkimuksessa olen pohjannut analyysini vain siihen tietoon, joka minulle on osallistujien kertomusten kautta muodostunut.

Toiseksi, aineiston analysointiin toi jonkun verran haastetta se, etten ollut tehtävänannossa rajoittanut eroa kulunutta aikaa millään tavalla. En halunnut tehdä rajausta, koska halusin kuulla mahdollisimman monenlaisessa tilanteessa olevien henkilöiden kokemuksia. Osallistujista pieni osa ei

muistanut vanhempien eron hetkestä oikeastaan mitään, mutta pystyi kuitenkin kertomaan kokemuksiaan eroperheessä elämisestä, ja toi täten tutkielmaan tärkeää tietoa siitä, millaiseksi heidän elämänsä on muotoutunut vanhempien eron myötä. Osalla tutkimukseen osallistujista vanhempien erosta oli niin vähän aikaa, että esimerkiksi pidemmän aikavälin sopeutumista ei ollut ehtinyt tapahtua ja he pystyivät lähinnä vain arvioimaan miten ero tulevaisuudessa tulee vaikuttamaan heidän elämäänsä. Kyseisissä kertomuksissa ei ollut niin selvästi nähtävillä narratiiviselle tutkimukselle tyypillistä ajallista muutosta. Juonianalyysissa kategorisoin nämä kertomukset sen mukaan, kuinka kirjoittajat olivat ottaneet vastaan tiedon erosta. Toisaalta koen, että aineiston rajamattomuus sen suhteen kuinka kauan vanhempien erosta on kulunut, toi esiin myös sellaisia tarinoita, joissa omaa suhteutumista vanhempien eroa kohtaan vasta pohditaan.

Tutkijana minun on syytä pohtia myös sitä, millaisia vaikutuksia osallistujien rekrytointikanavilla ja aineistonkeruumenetelmällä on ollut tuloksiini. Tutkimukseen osallistujat on rekrytoitu yliopiston kanavia käyttäen. Yliopisto-opiskelijat tulevat useammin keskiluokkaisesta kuin työläistäustaisesta perheestä (Mikkonen & Korhonen, 2018). Tämä vaikuttaa osaltaan tulosten kontekstualisointiin, sillä tutkimukseen osallistujien kokemuksiin on voinut vaikuttaa heidän lapsuuden perheensä yhteiskuntaluokka sekä vanhempien koulutustaustan tuoma ymmärrys esimerkiksi lapsen hyvinvointia edistävästä ja heikentävistä tekijöistä.

Itä-Suomen yliopiston yleisen Yammer-kanavan lisäksi tutkimuksen aineistoa on kerätty myös kohdennetummilta kanavilta yhteiskuntatieteiden alalta. Erityisesti näiden kanavien kautta rekrytoituilla osallistujilla voi olla opintojensa kautta tietoa esimerkiksi siitä, kuinka ero olisi hyvä hoitaa lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. Jotkut tutkimukseen osallistuneista ovat voineet myös opiskella aiheeseen liittyviä teemoja. Täten he ovat voineet omissa kertomuksissaan pyrkiä tuomaan esiin juuri tiettyjä aiemmin opinnoissa kuulemiaan asioita.

Yliopisto-opiskelijoilla ja erityisesti sosiaalityö- ja sosiaalityön opiskelijoilla voi lisäksi olla myös laajemmat kognitiiviset taidot pohtia kyseistä teemaa ja elämänmuutosta. Tämän tutkimuksen aineistosta tuli näkyviin, että kirjoittajien reflektio omista kokemuksistaan ja eron vaikutuksista heidän elämäänsä oli hyvin rikasta. Kirjoittajat olivat reflektoineet syvällisesti omia kokemuksiaan, joten aineiston kerääminen yliopistonkanavia käyttäen on todennäköisesti vaikuttanut aineiston

sisältöön. Lisäksi, koska yliopisto-opinnoissa painotetaan paljon tieteellisen tutkimuksen merkitystä ja opinnot sisältävät myös kurseja, joissa opetetaan tutkimuksen tekemistä, kirjoittajat ovat saattaneet pohtia kertomuksia kirjoittaessaan sitä, millaista vastausta juuri tässä tutkimuksessa tavoitellaan.

Mikäli tutkimus toteutettaisiin uudelleen sellaisia rekrytointikanavia käyttäen, jotka tavoittaisivat osallistujia myös monipuolisemmasta tausta, vastaukset voisivat olla jonkun verran erilaisia. Toisaalta tutkimukseni tulokset ovat varsin samansuuntaisia kuin aikaisempien tutkimusten tulokset, joten aineiston kerääminen toisenlaisia kanavia käyttäen ei toisi välttämättä kovinkaan paljoa uusia tuloksia. Jotkut vanhempien eroon liittyvät teemat voisivat kuitenkin painottua eri tavalla, mikäli aineiston osallistajat olisivat tarkemmin rajattu ryhmä esimerkiksi tietyistä sukupolveista.

Tutkimus on saattanut kuulostaa puhuttelevammalta erityisesti heille, jotka eivät ole aiemmin eroa reflektoineet. Muutamassa vastauksessa kirjoittajat toivatkin esille, etteivät ole koskaan avanneet omaa kokemustaan vanhempien erosta yhtä syvästi kuin tämän tutkimuksen vastauksessa ovat tehneet. Koska useampi vastauksista oli hyvin pitkiä, useamman sivun pituisia, tulkitseen, että tutkimus on vetänyt puoleensa erityisesti sellaisia vastaajia, jotka kokevat kirjoittamisen luonnollisena tapana ilmaista itseään. Lisäksi vastausten suuresta määrästä voi tulkita, että kirjoittajat ovat kokeneet osallistumisen merkityksellisenä.

6.3 Lopuksi

Kuten tutkielmani toisessa luvussa kuvasin, eron vaikutuksista lapsiin on käyty ristiriitaista keskustelua. Aineistoni valossa suurin osa eron kohdanneista sopeutuu vanhempiensa eroon hyvin eikä heille muodostu erosta pitkäaikaisvaikutuksia. Aineistossa nousi kuitenkin esiin myös kokemuksia eron aiheuttamista pitkäaikaisvaikutuksista kuten ahdistuneisuudesta ja masennuksesta myöhemmässä elämässä. Täten tutkimukseni tulokset ovat yhteneväisiä aiemman ristiriitaisen keskustelun kummankin vastakkaisen näkemyksen kanssa (esim. Amato, 2005; Flowerdew & Neale, 2003; Wallerstein & Lewis, 2004).

Tulokset tyyppitarinoista tuovat esille, että vanhempien ero ja sen myötä muodostuvat tapahtumat voivat jättää elämään syvät jäljet. Erityisesti aikuiselta saatavan tuen puute on aineistossani merkittävä tekijä sille, kuinka lapsi sopeutuu vanhempiensa eroon. Toisaalta aineistostani tulee näkyväksi, että ne, jotka tukea ovat saaneet ovat myös saaneet paremmat työkalut eron ymmärtämiseen ja sen käsittelemiseen. Aineistoni mukaan vanhempien kykyyn olla lapsen tukena vaikuttaa muun muassa heidän omat voimavaransa sekä konfliktit entisen puolison kanssa. Tulokseni kuitenkin korostavat sitä, kuinka tärkeä rooli aikuisilla on siinä, millaiseksi lapsen tarina vanhempien eron jälkeisestä elämästä muodostuu. Mikäli lapsi vedetään mukaan vanhempien välisiin riitoihin, ei lapsen tunteiden käsittelemiselle useinkaan jää tilaa. Näissä tapauksissa aineistossani lapset ovat jääneet tunteidensa kanssa yksin.

Kokemukset vanhempien välikädessä olemisesta ja huoltajuusriitoihin mukaan vetämisestä herättävät pohtimaan mitä asialle voisi tehdä. Yhteiskunnallisella tasolla olisi syytä panostaa esimerkiksi perheasiansovitteluun, jotta ero saataisiin hoidettua lasten näkökulmasta mahdollisimman hyvin. Eroaville vanhemmille olisi myös hyvä lisätä tietoutta siitä, millaisia vaikutuksia erolla voi lapsille olla ja mitkä ovat ne tekijät, jotka auttavat ja estävät lapsen eroon sopeutumisesta. Kuten suomalaista erotutkimusta käsittelevässä alaluvussa toin esille, ero ei ole pelkästään perheen sisäinen asia vaan yhteiskunta voi omilla toimillaan vaikuttaa esimerkiksi siihen, kuinka eroavia perheitä tuetaan.

Tyyppitarinoista helpotuksen tarinat tuovat esiin vastakkaisen näkemyksen sille, että eroa pidettäisiin vain pahana asiana. Helpotuksen tarinoissa eron voidaan ajatella olevan lapsen hyvinvoinnin kannalta hyvä asia. Tulokset näistä tarinoista puhuvat sen puolesta, ettei vanhempien ole hyvä pysyä yhdessä vain sen vuoksi, että eron kuvitellaan olevan aina lasten näkökulmasta pahempi vaihtoehto. Helpotuksen tarinat korostavat sitä, että joskus vanhempien riitaisen suhteen päättäminen voi parantaa lapsen hyvinvointia.

Osallistujien vastauksista tuli näkyväksi tutkimusaiheen merkityksellisyys osallistujille. Useissa tarinoissa kirjoittajat kiittivät siitä, että olen tutkimassa eronneiden vanhempien lasten kokemuksia. Osa kirjoittajista koki, ettei aihetta ole tutkittu tarpeeksi heidän näkökulmastaan. Kirjoittajat toivat tarinoissaan esille myös sen, että tutkimukseen vastaaminen oli ollut hyvin terapeutista. Omia

ajatuksiaan ei oltu aiemmin jäsenneiltyä samalla tavalla kuin tähän tutkimukseen vastaamisessa. Tutkimukseen osallistuminen anonyymisti mahdollisti, että oman tarinansa pystyi kertomaan ensimmäistä kertaa jollekin. Tutkimukseni antoi siis eronneiden vanhempien lapsille heidän toivomansa väylän, jonka kautta he saivat äänensä kuuluviin.

Jatkotutkimuksissa aihetta voisi täsmentää johonkin tässä tutkimuksessa esiin nousseeseen teemaan. Koska hyvin monissa aineiston kertomuksissa kuvattiin vanhempien välissä olemista ja vanhempien välisiä konflikteja, olisi mielenkiintoista tutkia vielä tarkemmin lasten ajatuksia niistä. Lisäksi jatkossa voisi olla mielenkiintoista tarkastella syvemmin esimerkiksi vanhempien parisuhdemallin ja eron vaikutuksia yksilön käyttäytymiseen parisuhteissa. Monet tähän tutkimukseen osallistujat ilmaisivat oppineensa vanhempien parisuhteen kautta mitkä asiat eivät toimi ja mitä haluavat itse tehdä omassa parisuhteessaan toisin. Jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka vahvasti vanhemmilta saatua parisuhdemallia pystytään vastustamaan ja luomaan omat toimivimmat käytännöt. Kiintymyssuhdeteorian valossa lapsuudessa muodostetut kiintymyssuhteet vaikuttavat usein myös aikuisuudessa muodostettaviin ihmissuhteisiin (Simpson, Collins, Tran & Haydon, 2007) eli kokemukset lapsuuden perheen ihmissuhteissa vaikuttavat usein myös myöhemmissä elämän ihmissuhteissa.

Lähdeluettelo

Afifi, T. D. & Hamrick, K. (2006). Communication processes that promote risk and resiliency in postdivorce families. Teoksessa M. A. Fine & J. H. Harvey (toim.), *Handbook of divorce and relationship dissolution*. (s. 435–456). New York: Routledge.

Adamsons, K. & Johnson, S. K. (2013). An updated and expanded meta-analysis of nonresident fathering and child well-being. *Journal of family psychology* 27 (4), 589–599.

doi.org/10.1037/a0033786

Aaltio, I. & Puusa, A. (2020) Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 177–188). Helsinki: Gaudeamus.

Amato, P. R. (2005). The impact of family formation change on the cognitive, social and emotional well-being of the next generation. *The future of children* 15 (2), 75–96.

doi.org/10.1353/foc.2005.0012

Amato, P. R. & Gilbreth, J. G. (1999). Nonresident fathers and children's well-being: A meta-analysis. *Journal of marriage and the family* 61 (3), 557–573. doi.org/10.2307/353560

Amato, P. R. & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: A meta-analysis. *Psychological Bulletin* 110 (1), 26–46. doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.26

Amato, P. R., Loomis, L. S. & Booth, A. (1995). Parental divorce, marital conflict and offspring well-being during early adulthood. *Social forces* 73 (3), 895–915. doi.org/10.1093/sf/73.3.895

Autonen-Vaaraniemi, L. (2018). Vanhempien riidat vuoroasuvien lasten näkökulmasta. Teoksessa H. Forsberg & A. Ritala-Koskinen (toim.), *Monen kodin lapset: Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö*. (E-kirja) Helsinki: Gaudeamus.

- Bagshaw, D. (2007). Reshaping responses to children when parents are separating: Hearing children's voices in the transition. *Australian social work* 60 (4), 450–465. doi.org/10.1080/03124070701671164
- Berg, L.-E. (2003). Children's stories of parental breakup. Teoksessa A-M. Jensen & L. McKee (toim.), *Children and the changing family: Between transformation and negotiation*. (s. 120–133). London; New York: RoutledgeFalmer.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology* 3 (2), 77–101. doi.org/10.1191/1478088706qp063oa
- Braver, S. L., Shapiro, J. R. & Goodman, M. R. (2006). Consequences of divorce for parents. Teoksessa M. A. Fine & J. H. Harvey (toim.), *Handbook of divorce and relationship dissolution*. (s. 313–337). London: New York: Taylor & Francis.
- Bruner, J. (2004). Life as narrative. *Social research* 71 (3), 691–710. doi.org/10.1353/sor.2004.0045
- Castren, A-M. (2008). Päätyykö sukulaisuus? Verkostonäkökulma perhe- ja sukulaisuussuhteisiin eron jälkeen. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.), *Perhesuhteet puntarissa*. (s. 233–256). Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Castrén, A-M. (2009). *Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe ja uusperhe*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Castrén, A-M., Forsberg, H. & Ritala-Koskinen, A. (2019). Harvinaisesta ja kielletystä tavanomaiseksi ja hyväksytyksi: Muuttuva kulttuurinen ymmärrys av(i)oerosta suomalaisessa yhteiskunnassa. *Janus* 27 (4), 344–361. doi.org/10.30668/janus.87977
- Castrén, A-M., Hakovirta, M. & Kuronen, M. (2019). Ero yhteiskunnallisena kysymyksenä. *Janus* 27 (4), 341–343. doi.org/10.30668/janus.87969

Clarke-Stewart, A. & Brentano, C. (2006). *Divorce: Causes and consequences*. New Haven: Yale University Press.

Cunningham, M. & Waldock, J. (2016). Consequences of parental divorce during the transition to adulthood: The practical origins of ongoing stress. Teoksessa G. Ganesini & S. Lee Blair (toim.), *Divorce, separation and remarriage: The transformation of family*. (Contemporary perspectives in family research, vol 10) (s. 199–228). Bingley: Emerald Publishing Limited. doi.org/10.1108/S1530-353520160000010008

Dowling, E. & Barnes, G. G. (2000). *Working with children and parents through separation and divorce: the changing lives of children*. Basingstoke: Macmillan.

Emery, R. E. (1999). *Marriage, divorce and children's adjustment*. 2nd ed. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.

Emery, R. E. (2012). *Renegotiating Family relationships.: Divorce, child custody and mediation*. 2nd ed. New York: The Guilford Press.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Flowerdew, J. & Neale, B. (2003). Trying to stay apace: Children with multiple challenges in their post-divorce family lives. *Childhood (Copenhagen, Denmark)* 10 (2), 147–161. doi.org/10.1177/0907568203010002003

Forsberg, H., Autonen-Vaaraniemi L. & Kauko, O. (2016). Postdivorce dual residency as narrated childhood experiences. *Journal of divorce & remarriage* 57 (7), 433–447. doi.org/10.1080/10502556.2016.1220283

Freeman, M. (2015). Narrative as a mode of understanding: method, theory, praxis. Teoksessa A. De Fine & A. Georgakopoulou (toim.), *The handbook of narrative analysis*. (s. 21–37). Chichester, Englanti; Malden, Massachussets: Wiley Blackwell.

Frye, N. (1957). *Anatomy of Criticism: Four Essays*. New York: Atheneum.

Gergen, K. J. (1994). *Realities and relationships: soundings in social construction*. Cambridge: Harvard University Press.

Gillespie, A. (2006). *Becoming other: from social interaction to self-reflection*. Greenwich, Connecticut: Information Age Publishing.

Haapanen, M. & Hakovirta, M. (2019). Lapsen elatus, vanhempien toimeentulo ja köyhyys. *Janus* 27 (4), 395–412. doi.org/10.30668/janus.8794

Harvey, J. H. & Fine, M. A. (2010). *Children of divorce stories of loss and growth*. New York: Routledge.

Harvey, J. H., Weber, A. L & Orbuch, T. L. (1990). *Interpersonal accounts: a social psychological perspective*. Oxford, UK: Blackwell.

Heikkinen, H. L. T. (2018). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 170–187). Jyväskylä: PS-kustannus.

Hänninen, V. (2002). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hänninen, V. (2008). Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa A-M. Pietilä & H. Länsimies-Antikainen (toim.), *Etiikkaa monitieteisesti: Pohdintaa ja kysymyksiä*. (s. 121–137). Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hänninen, V. (2018). Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 188–208). Jyväskylä: PS-kustannus.

- Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 9–19). Helsinki: Gaudeamus.
- Karttunen, R. (2010). *Isän ja äidin välissä – Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapausriidoissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Koskela, J. (2012). *Avioero suomalaisen miehen kokemana: ero ja erosta toipuminen prosessina*. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Kylmä, J. (2008). Näkökohtia tutkimusetiikasta laadullisessa terveystutkimuksessa. Teoksessa A-M. Pietilä & H. Länsimies-Antikainen (toim.), *Etiikkaa monitieteisesti: Pohdintaa ja kysymyksiä*. (s. 109–120). Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Kääriäinen, A. (2019). Lapsen kuulemisesta kirjoittaminen olosuhdeselvityksissä. *Janus* 27 (4), 379–394. doi.org/10.30668/janus.87983
- Lahikainen, A. R. (2013). Minuuden sosiaalinen rakentuminen. Teoksessa E. Suoninen, A-M. Pirttilä-Backman, A. R. Lahikainen & M. Ahokas (toim.), *Arjen sosiaalipsykologia*. (s. 89–140). Helsinki: Sanoma Pro.
- Langdridge, D. (2008). Phenomenology and critical social psychology: Directions and debates in theory and research. *Social and personality psychology compass* 2 (3), 1126–1142. doi.org/10.1111/j.1751-9004.2008.00114.x
- Laumann-Billings, L. & Emery, R. E. (2000). Distress among young adults from divorced families. *Journal of family psychology* 14 (4), 671–687. doi.org/10.1037/0893-3200.14.4.671
- Linnavuori, H. (2007). *Lasten kokemuksia vuoroasumisesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

McAdams, D. P. (2012). Exploring Psychological Themes Through Life-Narrative Accounts. Teoksessa J. A. Holstein & J. F. Gubrium (toim.), *Varieties of Narrative Analysis*. (s. 15–32). Los Angeles: Sage Publications.

Meas, S. D., De Mol, J. & Buysse, A. (2011). Children's experiences and meaning construction on parental divorce: A focus group study. *Childhood* 19 (2), 266–279.
doi.org/10.1177/0907568211421220

Mikkonen, S & Korhonen, V. (2018). Työläistaustaiset yliopisto-opiskelijat ja koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:4. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Moné, J. G., MacPhee, D., Anderson, S. K. & Banning, J. H. (2011). Family members' narratives of divorce and interparental conflict: implications for parental alienation. *Journal of divorce and remarriage* 52 (8), 642–667. doi.org/10.1080/10502556.2011.619940

Moxnes, K. (2003). Children coping with parental divorce: what helps, what hurts? Teoksessa A-M. Jensen & L. McKee (toim.), *Children and the changing family: Between transformation and negotiation*. (s. 90–104). London; New York: RoutledgeFalmer.

Nikander, T. (26.11.2021). *Joka kymmenes avopariperhe päätty vuosittain erilleen muuttoon*. (Blogikirjoitus) Haettu 12.11.2022 osoitteesta <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/joka-kymmenes-avopariperhe-paatyy-vuosittain-erilleen-muuttoon/>.

Perttula, J. (2005). Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityispiirteen tieteenteoria. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.), *Kokemuksen tutkimus: merkitys, tulkinta, ymmärtäminen*. (s. 115–162). Helsinki: Dialogia.

Pirttilä, T. (2008). Tutkimuseettiset toimikunnat – toimintaa ohjaavat normit ja tutkimuseettinen pohdinta. Teoksessa A-M. Pietilä & H. Länsimies-Antikainen (toim.), *Etiikkaa monitieteisesti: Pohdintaa ja kysymyksiä*. (s. 65–89). Kuopio: Kuopion yliopisto.

Polkinghorne, D. E. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. Amos Hatch & R. Wisniewski (toim.), *Life History and Narrative*. (s. 5–23). London, Washington, D.C.: The Falmer Press.

Puusa, A., Hänninen, V. & Mönkkönen, K. (2020). Narratiivinen lähestymistapa organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 216–227). Helsinki: Gaudeamus.

Reed, K., Parker, T. S., Lucier-Greer, M. & Rehm, M. L. (2016). Exploring how parental divorce provides meaning to personal development and interpersonal experiences among emerging adult women. Teoksessa G. Ganesini & S. Lee Blair (toim.) *Divorce, separation and remarriage: The transformation of family*. (Contemporary perspectives in family research, vol 10) (s. 251–277). Bingley: Emerald Publishing Limited. doi.org/10.1108/S1530-353520160000010008

Riesmann, C. K. (2008). *Narrative Methods for the Human Sciences*. Los Angeles: Sage Publications.

Robinson, M., Butler, I., Scanlan, L., Douglas, G. & Murch, M. (2003). Children's experience of their parents' divorce. Teoksessa A-M. Jensen & L. McKee (toim.), *Children and the changing family: Between transformation and negotiation*. (s. 76–89). London; New York: RoutledgeFalmer.

Sevón, E & Notko, M. (2008). Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.), *Perhesuhteet puntarissa*. (s. 13–26). Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

Simpson, J. A., Collins, W. A., Tran, S. & Haydon, K. C. 2007. Attachment and the Experience and Expression of Emotions in Romantic Relationships: a Developmental Perspective. *Journal of Personality and Social Psychology* 92 (2), 355–367. doi.org/10.1037/0022-3514.92.2.355

Smart, C., Neale, B. & Wade, A. (2001). *The changing experience of childhood: Families and divorce*. Cambridge: Polity Press.

- Smith-Etxeberria, K. & Eceiza, A. (2021). Parental divorce, Interparental conflict, and Parent-child relationships in Spanish young adults. *Anales de psicología* 37 (1), 1–9. doi.org/10.6018/analespc.343041
- Smith, J. A., Flower, P. & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. Lontoo: SAGE Publications.
- Strohschein, L. (2005). Parental divorce and child mental health trajectories. *Journal of marriage and family* 67 (5), 1286–1300. doi.org/10.1111/j.1741-3737.2005.00217.x
- Størksen, I., Røysamba, E., Moum, T. & Tambs, K. (2005). Adolescents with childhood experience of parental divorce: a longitudinal study of mental health and adjustment. *Journal of adolescence* 28 (6), 725–739. doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.01.001
- Suoninen, E. (2013). Päivittäinen vuorovaikutus. Teoksessa E. Suoninen, A-M. Pirttilä-Backman, A. R. Lahikainen & M. Ahokas (toim.), *Arjen sosiaalipsykologia*. (s. 29–88). Helsinki: Sanoma Pro.
- Tilastokeskus (2020a). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset 2020*. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 12.11.2022 osoitteesta https://www.stat.fi/til/ssaaty/2020/ssaaty_2020_2021-06-18_fi.pdf.
- Tilastokeskus (2020b). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet 2020*. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 12.11.2022 osoitteesta https://www.stat.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_fi.pdf.
- Toikkanen, J. & Virtanen, I. A. (2018). Kokemuksen käsitteen ja käytön jäljillä. Teoksessa J. Toikkanen & I. A. Virtanen (toim.), *Kokemuksen tutkimus. VI, Kokemuksen käsite ja käyttö*. (s. 7–24). Rovaniemi: Lapland University Press.
- Tuovinen, P. (2014). *Isien ja tyttärien kertomuksia yksinhuoltajaperheestä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Tökkäri, V. (2018). Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Toikkanen & I. A. Virtanen (toim.), *Kokemuksen tutkimus VI: Kokemuksen käsite ja käyttö*. (s. 64–84). Rovaniemi: Lapland University Press.

Wade, A. & Smart, C. (2003). As fair as it can be? Children after divorce. Teoksessa A-M. Jensen & L. McKee (toim.), *Children and the changing family: Between transformation and negotiation*. (s. 105–119). London; New York: RoutledgeFalmer.

Wallerstein, J. S. & Lewis, J. M. (2004). The unexpected legacy of divorce: Report of a 25-year study. *Psychoanalytic Psychology* 21 (3), 353–370. doi.org/10.1037/0736-9735.21.3.353

Zittoun, T., Valsiner, J., Vedeler, D., Salgado, J., Gonçalves, M. M. & Ferring, D. (2013). *Human development in the life course: Melodies of living*. New York: Cambridge University Press.

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslomakkeen sisältö

Sivu 1

Tervetuloa vastaamaan tutkimukseeni!

Tarkoitukseni on tutkia vanhempien eroon liittyviä kokemuksia ja merkityksiä. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voit keskeyttää siihen osallistumisen milloin tahansa. Voit kirjoittaa tarinasi täysin nimettömästi, eikä vastaajan henkilöllisyys tule käymään mistään ilmi.

Tarinoista muodostuvaa tutkimusaineistoa käsitellään ja säilytetään tutkimuseettisiä käytäntöjä noudattaen. Aineistoa säilytetään siten, ettei sitä pääse näkemään minun lisäksi kuin tutkielmani ohjaaja sekä tutkielman tarkastaja, mikäli he niin toivovat. Jokaista aineistoa tarkastelevaa henkilöä sitoo vaitiolovelvollisuus. Tutkielmaan liitetään tarinoista sitaatteja siten, ettei yksittäistä kirjoittajaa pysty niistä tunnistamaan. Aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen on tarkoitus valmistua vuoden 2021 loppuun mennessä.

Ennen varsinaisen vastauksen luomista pyydän sinua ilmaisemaan suostumuksesi tutkimukseen osallistumisesta. Voit vahvistaa suostumuksesi hyväksymällä alla olevan kohdan. Tämän jälkeen voit siirtyä seuraavalle sivulle kirjoittamaan tarinaasi. Löydät sieltä myös tarkemmat kirjoitusohjeet.

Sivu 2

Tälle sivulle voit kirjoittaa tarinasi. Voit kirjoittaa sen täysin nimettömästi. Voit itse määritellä kirjoittamasi tarinan pituuden.

Pyydän sinua kuvaamaan kirjoituksessasi vapaasti tuntemuksiasi ja kokemuksiasi vanhempien eroon liittyen. Voit esimerkiksi aloittaa kertomalla siitä hetkestä, jolloin sait tietää erosta ja jatkaa

kuvaamalla tarkemmin eroa seuranneita tapahtumia ja sen herättämiä tunteita. Toivon, että kirjoitat rohkeasti kaikesta, mikä mieleesi nousee miettiessäsi vanhempiesi eroa.

Voit myös halutessasi käyttää apunasi seuraavia kysymyksiä: Millaisia muistoja mieleesi nousee, kun mietit vanhempiesi eroa? Toiko vanhempiesi ero joitain muutoksia elämääsi? Jos toi, millaisia muutokset olivat? Millaisia vaikutuksia erolla on ollut elämääsi? Miten koet eron vaikuttaneen siihen, millainen elämäsi on tällä hetkellä? Mitkä tekijät auttoivat tai haastoivat sinua eron käsittelemisessä?

Muistathan lopuksi lähettää tarinasi painamalla vastauskentän alla olevaa Lähetä-painiketta.

Liite 2: Tutkimuskutsu

TUTKIMUSKUTSU – KOKEMUKSET VANHEMPIEN EROSTA

Hei!

Haluaisitko auttaa minua pro gradu -tutkielmani tekemisessä? Opiskelen Itä-Suomen yliopistossa sosiaalipsykologiaa ja olen tekemässä pro gradu -tutkielmaa vanhempien eroon liittyvistä kokemuksista ja merkityksistä. Tarkoitukseni on kerätä tarinoita henkilöiltä, joiden vanhemmat ovat eronneet. Mikäli siis vanhempasi ovat eronneet, pyytäisin sinua osallistumaan tutkimukseeni. Sillä ei ole merkitystä minkä ikäinen olet ollut vanhempiesi eron hetkellä tai kuinka kauan erosta on kulunut aikaa. Sen sijaan haluaisin kuulla, millaisia tunteita ja muistoja erokokemus tuo mieleesi, millaisia muutoksia se toi elämääsi ja miten sen vaikutukset mahdollisesti näkyvät nykyisessä elämässäsi. Tarkemmat kirjoitusohjeet löydät vastauslomakkeelta, johon löydät linkin viestin lopusta.

Voit kirjoittaa tarinasi täysin nimettömästi, eikä vastaajien henkilöllisyys tule käymään mistään ilmi. Tarinoista muodostuvaa tutkimusaineistoa käsitellään ja säilytetään tutkimuseettisiä käytäntöjä noudattaen. Tutkielmaan liitetään tarinoista sitaatteja siten, ettei yksittäistä kirjoittajaa pysty niistä tunnistamaan. Tutkimukseni ohjaajana toimii sosiaalipsykologian apulaisprofessori Inari Sakki.

Vastaaminen tapahtuu internet-lomakkeella, jolle pääset tästä linkistä:

<https://link.webropolsurveys.com/S/A1B74EACEA16BE0A>

Vastaamiseen kuluva aika riippuu siitä, kuinka pitkästi kirjoitat. Lomake on avoinna 21.3.2021 asti eli voit osallistua tutkimukseen siihen saakka.

Olen kiitollinen jokaisesta tarinasta! Mikäli sinulla heräsi jotain kysyttävää tai haluat tietää tutkimuksestani lisää, voit olla minuun yhteydessä.

Ystävällisin terveisin,

Aino-Maija Antikainen

ainomaan@student.uef.fi